

T.C.
ÇAĞ İNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

TÜRK HUKUKUNDA AF KAVRAMI

TEZİ YAZAN
Seçkin SÜZÜLMÜŞ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Tarık Polat İŞOĞLU

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Nedim MERİÇ (Akdeniz Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / HAZİRAN 2020

ONAY

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

20172041 numaralı öğrencimiz olan **Seçkin SÜZÜLMÜŞ** tarafından hazırlanan “**Türk Hukukunda Af Kavramı**” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından **oy çokluğu** ile **Kamu Hukuku** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde kalan sureti imzalıdır.)

Üniv. İçi asıl üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Dr. Öğretim Üyesi Tark Polat İŞOĞLU

(Enstitü Müdürlüğünde kalan sureti imzalıdır.)

Üniv. İçi - Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ŞİMŞEK

(Enstitü Müdürlüğünde kalan sureti imzalıdır.) (OLUMSUZ OYU İLE)

Üniv. Dışı – Jüri asıl Üyesi: Doç. Dr. Nedim MERİÇ (Akdeniz Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde kalan sureti imzalıdır.)

01/ 06 / 2020

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Değerli hocalarım Uluğ NUTKU, Adnan GÜMÜŞ ve Celal GÜRBÜZ'e

ETİK BEYAN

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

01/06/2020

Seçkin SÜZÜLMÜŞ

TEŞEKKÜR

Tezin her aşamasında değerli vaktini ayırarak, sabırla, bilgi ve yol gÖstericiliğini sÜrdüren danıŐmanım Sayın Dr. Öğretim Üyesi Tarık Polat İŞOğLU'na; Öğrenim sürecinde karŐılaŐtıęım her zorlukta çÖzümleriyle katkı sağlayan Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Sayın Doc. Dr. Murat KOÇ'a Senay DEMİR ve Aycan KOL'a; tecrübelerinden ve bilgi birikimlerinden ilham aldığım değerli dostum Adem BULUT ve hocam Orkun TAT'a; ders programlarında ve eğitim izinlerinde kolaylıklar sağlayarak desteğini esirgemeyen Ceyhan Anadolu Lisesi idareci ve Öğretmenlerine; her koşulda kendime duyduğum güvenin kaynağı sevgili ailem ve eŐime sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.

01/06/2020

Seçkin SÜZÜLMÜŞ

ÖZET

TÜRK HUKUKUNDA AF KAVRAMI

Seçkin SÜZÜLMÜŞ

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Tarık Polat İŞOĞLU

Haziran 2020, 121 sayfa

Çalışmanın konusu ceza hukukunda önemli bir yeri olan af kurumudur. Ceza hukukunun konusunu suç ve cezalar oluşturmaktadır. Bu suç ve cezalarda af kurumunun oluşmasına neden olmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde af kavramı ve tarihsel süreç içerisinde gelişiminden, eski uygarlıklarda af kurumunun nasıl kullanıldığından, Eski Yunanda, Roma hukukunda, Cermen hukukunda ve Avrupa’da af kurumunun tarihsel süreç içinde nasıl geliştiğini açıkladık. Affin özellikleri ve af hakkındaki görüşler hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde affin hukuki niteliği ve yetki kavramları üzerinde durmaya çalıştık. Af kurumuna uluslararası hukukun bakış açısını açıkladık. Avrupa’da diğer ülkelerde af kurumuna hangi organların yetkili olduğu konusunda bilgiler verdik. Çalışmanın son bölümünde genel af, genel affin çeşitleri, genel affin özellikleri ve sonuçları konularına yer verilmiştir. Daha sonra özel af, özel affin çeşitleri, özel affin özellikleri ve sonuçları konularına yer verilmiştir.

Çalışmada sonuç olarak af kurumunun tarihsel süreç içerisinde hep kullanıldığı gözlemlenmiştir. Çalışmaya genel olarak baktığımızda affin mümkün olduğunca az kullanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü af kurumu genellikle asıl amacından uzaklaşmaktadır. Af kurumu siyasi amaçlar için kullanılarak asıl amacından uzaklaşmaktadır. Af kurumu siyasi amaçlara alet edilmeyerek toplumun gerçekten ihtiyacı olduğu zamanlarda kullanılmalıdır. Ayrıca af yetkisini yasama ve yürütme organından ziyade yargı organı kullanılmalıdır. Af yetkisinin yargı organında olduğu takdirde affa layık olan ve olmayan kişiler daha sağlıklı bir şekilde ayrılabilir.

Anahtar Kelimeler: Suç, Ceza, Af, Genel Af, Özel Af.

ABSTRACT

THE CONCEPT OF AMNESTY IN TURKISH LAW

Seçkin SÜZÜLMÜŞ

Master Thesis, Department of Public Law

Thesis Supervisor: Dr. Tarık Polat İŞOĞLU

June 2020, 121 pages

The subject of the study is the amnesty institution, which has an important place in criminal law. Crime and punishments constitute the subject of criminal law. This leads to the formation of amnesty in crimes and penalties. In the first part of our study, we explained how amnesty was used in ancient civilizations, from the development of amnesty concept and historical process, how amnesty was developed in ancient Greece, Roman law, Germanic law and Europe. Information about amnesty characteristics and opinions about amnesty is given. In the second part of the study, we tried to focus on the legal nature of forgiveness and the concepts of authority. We explained the perspective of international law to amnesty. In Europe, we have provided information on which bodies are authorized to the amnesty institution in other countries. In the last part of the study, general amnesty, types of general amnesty, features of general amnesty and the results are given.

As a result, it was observed that the institution of amnesty was always used in the historical process. When we look at the study in general, it is concluded that forgiveness should be used as little as possible. Because the amnesty institution usually moves away from its main purpose. Amnesty institution moves away from its original purpose by using it for political purposes. Amnesty should not be used for political purposes and should be used when society really needs it. In addition, the judicial body should be used rather than the legislative and executive body. If amnesty is in the judicial body, people who are and are not worthy of forgiveness can be separated in a healthier way.

Keywords: Crime, Punishment, Amnesty, General Amnesty, Private Amnesty.

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
EKLER	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL OLARAK AF VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. Genel Olarak Af Kavramı.....	3
1.1.1. Affin Tanımı.....	4
1.2. Affin Tarihi Gelişimi	8
1.2.1. Eski Yunanda Af.....	11
1.2.2. Roma Hukukunda Af	12
1.2.3. Cermen Hukukunda Af	15
1.2.4. Ortaçağ Avrupa'sında Af.....	16
1.2.5. Dini Kaynaklarda Af.....	17
1.2.6. İslam Hukukunda Af.....	18
1.2.7. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Af	19
1.2.8. Cumhuriyet ve Sonrasında Af.....	20
1.3. Affin Özellikleri.....	20
1.3.1. Affin Mecburi Oluşu	21
1.3.2. Affin Geri Alnamaz Oluşu	22
1.4. Af Hakkında Görüşler.....	24
1.4.1. Lehe Görüşler.....	24

1.4.2. Aleyhe Görüşler	26
1.4.3. Karma Görüş	30
1.4.4. Değerlendirme	31

İKİNCİ BÖLÜM

AFFIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE MUKAYESELİ HUKUKTAKİ YERİ

2.1. Hukuki Niteliği	34
2.2. Afta Yetki Tartışmaları	35
2.3. Affin Hukuk Sistematiğinde Yeri	36
2.3.1. Onarıcı Adalette Affin Yeri	36
2.3.2. Anayasa Hukukunda Affin Yeri	38
2.3.3. Ceza Hukukunda Affin Yeri	42
2.4. Mukayeseli Hukukta Af ve Takdir Yetkisi	50
2.4.1. Uluslararası Hukukta Takdir Yetkisi	52
2.4.2. Ülke Uygulamaları	57
2.4.2.1. Fransa	58
2.4.2.2. Hollanda	58
2.4.2.3. Yunanistan	58
2.4.2.4. İngiltere	58
2.4.2.5. İtalya	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFFIN TÜRLERİ

3.1. Genel Af	60
3.1.1. Tanımı	60
3.1.2. Çeşitleri	61
3.1.2.1. Tam Genel Af - Eksik Genel Af	62
3.1.2.2. Mutlak Genel Af - Kısmi (Sınırlı) Genel Af	63
3.1.2.3. Bireysel Genel Af - Toplu Genel Af	66
3.1.2.4. Şarta Bağlı Genel Af - Şartsız Genel Af	67
3.1.3. Özellikleri	70
3.1.3.1. Sadece Fiillerin Esas Alınması	70

3.1.3.2. Geçmişe Etki Edecek Şekilde Uygulanması	71
3.1.3.3. Hem Kamu Davalarına Hem de Mahkûmiyete Etki Etmesi	71
3.1.3.4. Kolektif Etkiye Sahip Olması	71
3.1.4. Genel Affin Sonuçları	72
3.2. Özel Af.....	75
3.2.1. Tanımı	75
3.2.2. Çeşitleri	76
3.2.2.1. Cezaya Tesir Etkisine Göre.....	76
3.2.2.2. Faydalanacak Kişi Sayısına Göre	77
3.2.2.3. Şarta Bağlanıp Bağlanmamasına Göre	79
3.2.2.4. Yasama Organı Tarafından Çıkarılan Özel Af.....	80
3.2.2.5. Cumhurbaşkanına Tanınmış Olan Özel Bağışlama Yetkisi.....	81
3.2.3. Özellikleri.....	83
3.2.3.1. Cezanın Sonucuna Etki Etmez	84
3.2.3.2. Mahkûmiyet Sonrasına Etki Eder	84
3.2.3.3. Ferdi Cezalar İçin Geçerlidir.....	85
3.2.4. Özel Affin Sonuçları	85
SONUÇ	90
KAYNAKÇA	97
EKLER	102
ÖZGEÇMİŞ	109

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
AYMKD	: Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi
Bkz.	: Bakınız
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
Çev.	: Çeviren
E.	: Esas
İÜHFİM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
m.	: madde
M.Ö.	: Milattan Önce
RG	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
Y.CGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
Y.HD.	: Yargıtay Hukuk Dairesi
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

EKLER

EK 1. Etik Kurulu Onay Belgesi	102
EK 2. Etik Kurulu E Posta Onayları.....	105

GİRİŞ

Suç ve ceza kavramlarının tarihi çok eskilere kadar uzanmaktadır. Ceza hukukunun da tarihi çok eskidir. Devlet kurumunun bile daha ortaya çıkmadığı dönemlerde insanlar bazı fiilleri suç sayarak bunları cezalandırma, yaptırım uygulama yoluna gitmişlerdir. Bu dönemlerde suçların hukuk kuralları içerisinde belirli bir sınıflandırması daha gelişmemiştir. İleriki dönemlerde suçlar hukuk kurallarına göre sınıflandırılmaya başlanmıştır. Af kavramsal açıdan; suç, kusur ve hatanın bağışlanması cezadan vazgeçme, mazur görülme ya da görülme anlamlarına gelmektedir. Ayrıca uzak anlam olarak bir kişiyi bir iş ya da görevden çıkartma, uzaklaştırılma ve azil anlamlarına da gelmektedir.

Af kavramı genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılırken, genel ve özel af da, “toplu” ve “bireysel” olmak üzere ikiye ayrılabilir. Bireysel genel af, belirlenmiş bir ya da birden fazla kişiyi kapsar. Toplu genel af ise, belirli suçları işlemiş herkesi içermektedir. Aynı biçimde özel af da, kendi içinde toplu özel af ve bireysel özel af olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bireysel özel af, isim olarak belirlenmiş bir ya da birden fazla mahkûmun cezasını kısmen ya da tamamen kaldıran ya da cezayı başka bir cezaya dönüştüren aftır. Toplu özel af ise, belirli suçlardan mahkûm olan herkesin cezasını tamamen ya da kısmen kaldıran veya cezasını başka cezaya dönüştüren aftır.

Af kurumuyla ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Affi destekleyen görüşler olduğu gibi eleştiren görüşlerde bulunmaktadır. Demokrasi ile yönetilen ülkelerde, ceza hukuku yasalarının insancıl esaslara dayalı olması ve af kurumunun olması gerektiği belirtilir. Akıl ve mantıkla ceza alan kişinin, merhametle affedilmesinin doğru olacağı düşünülmektedir. İnsan haklarının daha önem verildiği demokratik ülkelerde af kurumunun elzem olduğu söylenmektedir.

Af kurumunun kullanılmasının gerekçelerinden birisi de adli hatalardan dolayı masum kişilerin ceza aldığı düşünülmesidir. Bu durumlarda af kurumu yargı bağımsızlığını da etkilemektedir. Devletin yasama organı, yargının verdiği kararları af kurumuyla ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda siyasi otorite affin sadece genel hatlarını belirlemelidir. Affin özel durumlarını yargı organları belirlemelidir. Ceza hukukunda af konusunun hukuki niteliği de literatürde tartışmalı alanlardan birisini oluşturmaktadır. Af kurumunun hukuki niteliği açısından ceza hukuku müessesesi ya da ceza muhakemesi müessesesi mi olduğu konusu tartışmalıdır.

Çalışmamızda af kurumunun hukuki niteliği ve türleri detaylı şekilde ele alınacaktır. İlk bölümde af kavramının ortaya çıkışı ve farklı dinler ve görüşler açısından değerlendirmeleri verilecektir. İkinci bölümde ise affın hukuki niteliği ve karşılaştırmalı hukukta af kavramı irdelenecektir. Son bölümde ise affın türleri ve sonuçları detaylı olarak inceleme konusu edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK AF VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. Genel Olarak Af Kavramı

Af kelimesi dilimize Arapçadan geçmiştir. Hukuk literatüründe ise suçun bağışlanması anlamına gelmektedir¹. İslam hukukunda kısas ve diyet haklarından vazgeçme anlamındadır. Suç işleyen faili cezalandırmama anlamına gelmektedir².

Ceza durumunu düşme ile sonlandıran genel sebepler vardır. Bu genel sebeplerden biriside aftır. Bu genel sebepler infazdan önce ve infazdan sonra olmak üzere ikiye ayrılır. İnfazdan önce sebeplerde, suçun işlenmesinden sonra infazın gerçekleşmesinden önce devletin cezalandırma yetkisini kullanmama durumudur. Bundan dolayı da “ceza ilişkisini ortadan kaldıran sebepler” olarak da belirtilmektedir. İnfazdan sonra olan sebeplerde ise hükme bağlanmış cezanın kısmen ya da tamamen ortadan kaldırılma durumu vardır. Diğer bir söylemle kişinin suçun cezasını çektikten sonra cezanın düşürülmesi durumudur. “İnfaz ilişkisini ortadan kaldıran sebepler” olarak da tanımlanmaktadır. Fakat ceza ve infaz ilişkilerini ortadan kaldıran sebeplerin hukuki durumu tartışmalıdır.³

Af Türk hukukunda ise, sonuçlarıyla beraber yukarıda belirtilen iki kategoriye girmektedir. Diğer bir söylemle, genel af devam eden kamu davasının bütün sonuçlarını ortadan kaldırmakla beraber, dava sonuna denk geldiğinde de cezaya ve hükme ilişkin bütün sonuçları ortadan kaldırmaktadır. Bundan dolayı genel af, devletin cezalandırma yetkisini ortadan kaldıran ilk grupta yani ceza ilişkisini ortadan kaldıran sebepler içerisinde yer almaktadır. Özel af ise sadece hükme bağlanmış cezayı etkilemektedir. Bu nedenle özel af ikinci grup olan infaz ilişkisini ortadan kaldıran sebeplerdendir⁴.

Af konusu yoğun tartışmalara konu olmuştur. Yukarıda da açıklanan genel düşme sebeplerinin de hukuki durumu da tartışmalıdır. Af geniş anlamda ceza hukuku alanına girmektedir. Ancak ceza hukukunun hangi dalına ait bir kurum olduğu tespit edilebilmesi için affın hukuki niteliğinin belirlenmesi önemlidir. Affın ceza hukuku kurumu olduğunu belirten görüşe göre; düşme sebeplerinden birisinin gerçekleşmesi ile

¹ İlhan Ayverdi, Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Lugatı, 2008, s.37.

² Ferit Develioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara 2008, s.12.

³ Bkz. Dönmezer / Sahir, C.III, s.191-202.; Zeki Hafizoğulları, “Türk Ceza Hukukunda Cezalandırma Hukuki İlişkisi ve İlişkinin Sona Ermesi Nedenleri”, **Uğur Alacakaptan’a Armağan** içinde, C. 1, s.387-415.

⁴ Dönmezer / Erman: C.III, s.190.

suçun düştüğü ve ceza hak ve yetkisinin ortadan kalkmaktadır.⁵ Fakat ceza muhakemesi hukuku kurumu olduğunu ortaya koyan görüşe göre ise düşme sebeplerini ceza muhakemesini sürecini sonlandıran etkilerini dikkate alarak bu görüşü ortaya koymuşlardır.⁶

Aslında affın, ceza muhakemesi kurumu ya da maddi ceza hukuku kurumu olduğunun ayırt edilmesinde affın türü ve kanuni düzenlemelerin nasıl yapıldığı da önemlidir. Af türüne göre bu iki alan arasında değişmektedir.⁷

Farklı bir görüş ise bu iki görüşü birleştirerek affın çift yönlü olduğunu belirtmişlerdir. Bu görüşe göre af, maddi ceza hukuku yönünden cezayı ortadan kaldırmakla beraber, kamu davasını ortadan kaldırmasıyla da ceza usulü alanına girmektedir. Tabi burada kamu davasını ortadan kaldıran genel aftır. Diğer bir söylemle bu görüşe göre af hem maddi ceza hukuku alanına girer hem de ceza usul hukuku alanına girmektedir.⁸

Sonuç olarak affı, devletin ceza durumunu ortadan kaldırması özelliğini dikkate alarak maddi ceza hukuku kurumu olduğu kabul edilmelidir. Cezalandırma ilişkisinin, ceza usul hukuku alanına etkileri olmakla beraber, ceza ilişkisinin ortadan kalkması da yürütülen davayı etkileyeceği açıktır. Bu durum kurumun kendisinin değil sonucunun bir göstergesidir; dolayısıyla her ceza hukuku kurumunun mutlaka ceza usul hukukuna ilişkin sonuçları olabilmektedir. Sadece bu sonuçların varlığı kurumu usul hukukunun bir parçası haline getirmez aksine af kurumu ceza hukukunun konusunu oluşturarak usule ilişkin sonuçlar doğurmaktadır.⁹ Bundan dolayı, af bir muhakeme hukuku kavramı değildir. Bunu iddia etmek de neden ile sonucu karıştırmaktır.

1.1.1. Affın Tanımı

Af kavramsal açıdan; suç, kusur ve hatanın bağışlanması cezadan vazgeçme, mazur görülme ya da görülme anlamlarına gelmektedir. Ayrıca uzak anlam olarak bir

⁵ Bu konuya ileride yeniden değinilecek olmakla birlikte; biz, cezalandırmanın bir yetki olduğu kanaatindeyiz.

⁶ Dönmezer / Erman: C.III, s.191 ve 192.

⁷ Bkz. Pısapia Gian Domenico, **İtalyan Ceza Hukuku Müesseseleri**, Padova 1965 (Çev.: Atif AKGÜÇ), s.181.

⁸ Adem Sözüer, “Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616 sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği ile Bu Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu”, **Anayasa Yargısı Dergisi** 2001, S.18, s.224.

⁹ Ayhan Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Cilt :II-III, İstanbul, 1992, s.776.

kişiyi bir iş ya da görevden çıkarılma, uzaklaştırılma ve azil anlamlarına da gelmektedir.¹⁰

Af devletin cezalandırma hakkından geçici olarak vazgeçmesidir. Belirli suç gruplarını kapsayacak şekilde vazgeçmesidir.¹¹

Affin sözlük anlamı kusur veya hatayı bağışlamaktır. Sözcüğün kökü ise Arapçadaki “afv” kelimesinden gelmektedir.¹² Afv sözlükte silmek, düşürmek ve vazgeçmek anlamlarına gelmektedir. Af, suç işleyen bir kişinin devlet gücü kullanılarak cezalandırılmasından vazgeçilmesidir. Vazgeçme sebebi olarak “adalet” ve “toplumun genel faydası” düşünülerek yapılmasıdır.¹³

Affin konusu olacak eylemler, kanunlarda suç olarak düzenlenmiş ve karşılığında ceza olan eylemlerdir. İdari tasarruflara aykırılık teşkil edecek eylemler bazı durumlarda affin kapsamına girmezler. İdarenin yapmış olduğu işlemler ve cezalar af kapsamında yer almaz¹⁴. Fakat bazı durumlarda idarenin uyguladığı işlemler ve bunlardan doğan tazminat borçlarının af kapsamına girdiği kabul edilmiştir.¹⁵

Türk hukukunda af, genel ve özel olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel af herkesi kapsayan, özel af da sadece tek bir kişiyi ilgilendirmesi şeklinde değildir. Genel af cezayı ve suçu tamamen ortadan kaldırmaktadır. Genel aftan yararlanan kişi hiç suç işlememiş gibidir. Özel af ise, suçu değil sadece cezayı ortadan kaldırmaktadır. Diğer bir söylemle genel af, sadece ceza hükmü sonuçlarını değil, aynı zamanda fiilin suç olma niteliğini de ortadan kaldırır. Fakat özel af fiilin suçluluk niteliğini etkilemez. Sadece hükme bağlanmış cezayı ortadan kaldırır, azaltır ya da başka bir cezaya çevirir¹⁶.

Af yasası yargı işlemlerinin öğelerini ve niteliklerini içermemektedir. Genel af bir yasa şeklinde ortaya çıkar. Fakat suça ve cezaya ilişkin yargı kararlarının dışında kalır. Genel af tarihine baktığımız zaman çoğu zaman siyasi değişikliklerin sonucunda ve

¹⁰ Meydan Larousse, c. 1., s. 101.

¹¹ Timur Demirbaş, “Af Tartışmaları ve 4616 Sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Sartlı Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertenlenmesine Dair Kanun”, **Anayasa Mahkemesinin 39. Kurulus Yıldönümü Sempozyumu**, *Anayasa Yargısı*, Ankara, 25–26 Nisan 2001a, s. 79.

¹² Mecit Can, “İslam Ceza Hukuku’nda Af”, İstanbul: **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, 1998, s. 23.

¹³ Burhan Kuzu, “Af Müessesesi ve Düşünceleri Açıklama Özgürlüğü”, **Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kurulus Yıldönümü Sempozyumu**, *Anayasa Yargısı*, Ankara, 25–26 Nisan 2001 s. 114.

¹⁴ “İdari tasarruflara aykırılık teşkil eden (müdahalenin men’i üzerine idarece men edilen yere girmek şeklindeki) eylem af tasarrufuna konu değildir.” 1803 Sayılı Kanun’un 1. Maddesinin uygulaması ile ilgili YCGK, 17.10.1977 T.,E. 1977/6-351, K. 1977/364 S.lı Kararı, YKD, Aralık 1978, S.12, s.2019.

¹⁵ 1803 sayılı Af Kanunu’nun 15/B maddesine göre askeri okullardan ilişik kesilmesi nedeniyle doğan tazminat borçlarının affedildiği belirtilmiştir. Kanun bunu bir ceza olarak saymış ve kapsamına almıştır. Y. 15. H.D. 16.02.1978 T. E. 1978/271, K. 1978/264 sayılı Kararıyla da aynı sebeple alt derece mahkemesinin Kanunu’u uygulamasını doğru bulmamış ve verilen kararı bozmuştur. YKD, Şubat 1979, S. 2, s. 241.

¹⁶ Dönmezer / Erman, *Cilt I*, s. 284–308.

devrimlerden sonra ortaya çıkmıştır. Genel af bir anlamda geçmişin tasfiyesidir, silinmesidir. Yanlış verilmiş yargı kararlarını ve yanlış ceza politikasının sonuçlarını düzeltmek amacıyla yapılır.

Özel af sadece cezayla ilgilidir. Hükümlülüğe, suça ve suçluluğa bir etkisi yoktur. Adli hataların giderilmesi, yaşlı ve hasta hükümlülerin infazlarının kolaylaştırılması özel af olmaktadır. Bilhassa cezaların şiddetini azaltmak için başka tedbirlerin olmadığı durumlarda ya da adli hataları düzeltecek başka yollar olmadığı durumlarda özel affın daha faydalı olduğu görülmektedir. Fakat günümüz hukuk düzeninde, cezaların şiddetini azaltan işlemler vardır. Bunlar hafifletici sebepler, tecil, şartlı tahliye ve yargılamanın yenilenmesi gibi işlemlerdir. Bu işlemler özel affın alanını daraltmakta fakat faydasını tamamen ortadan kaldırmamaktadırlar.

Af kavramı genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılırken, genel ve özel af da, “toplu” ve “bireysel” olmak üzere ikiye ayrılabilir. Bireysel genel af, belirlenmiş bir ya da birden fazla kişiyi kapsar. Toplu genel af ise, belirli suçları işlemiş herkesi içermektedir. Aynı biçimde özel af da, kendi içinde toplu özel af ve bireysel özel af olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bireysel özel af, isim olarak belirlenmiş bir ya da birden fazla mahkûmun cezasını kısmen ya da tamamen kaldıran ya da cezayı başka bir cezaya dönüştüren aftır. Toplu özel af ise, belirli suçlardan mahkûm olan herkesin cezasını tamamen ya da kısmen kaldıran veya cezasını başka cezaya dönüştüren aftır.¹⁷

Kanuni açıdan af; kamu davasını düşüren ya da dava sonucunda verilen cezayı ortadan kaldıran, azaltan veya değiştiren düzenlemelerdir. Af çıkarma yetkisi TBMM’nin elindedir. Af çıkarabilmek için zorunlu olan çoğunluk üye tam sayısının 3/5’idir. (3.10.2001 Tarih ve 4709 sayılı yasa ile 87. Maddede yapılan değişiklik).

Af kavramını genel ve özel olarak sınıflandırılması ve bunlarında kendi aralarında toplu ve bireysel olarak ayrılması pratik değildir. Bundan dolayı da bu hukukçulara göre Fransız hukukunda kullanılan “amnistie” ve “grace” kavramları daha işlevseldir. Bu iki kavramı inceleyecek olursak; Fransız hukukunda af “amnistie” ve “grace” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Amnistie kelimesi eski Yunanca da “unutma” anlamına gelen “emnestos” kelimesinden türemiştir. Fransızcaya 1546 yılında giren bu kavram, Petit Robert sözlüğünde ise bir ya da birden fazla suç grubunun unutulması ve bu suç gruplarının sonuçlarının iptal edilmesini sağlayan yasama işlemi olarak

¹⁷ Kemal Gözler, “Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku’nda Af Yetkisi”, **Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kurulus Yıldönümü Sempozyumu**, Anayasa Yargısı, Ankara, 25–26 Nisan 2001 s. 298-299.

tanımlanmaktadır. “Grace” kavramı ise cezaların kısmen ya da tamamen affedilmesi, indirilmesi anlamına gelmektedir¹⁸.

Hukuk alanında amnistie kavramını genel affa, grace kavramını özel affa özdeşleştirenler vardır. Bu özdeşleştirmenin doğru olmadığı görüşü de savunulmaktadır. Gerekçe olarak da özel affın toplu olan şekli ve genel affın bireysel olan şekli olmasını ve bu kavramların Türkçe kavramlarla birebir eşleşmediğini göstermektedirler. Bu iki kavram arasında birtakım farklılıklar vardır. Bu farklılıklar; etkileri bakımından, yararları bakımından, uygulama zamanı bakımından, derecelendirme bakımından ve koşullu olmaları bakımındandır. Geçmişe yönelik bütün suç ve cezayı ortadan kaldıran amnistie, kişinin işlediği bütün suçların silinmesi, unutulması anlamına gelmektedir. Amnistie’ye den yararlanan kişi hiç suç işlememiş gibidir¹⁹.

Grace sadece cezayı etkiler, suça etki etmez. Grace cezayı kısmen ya da bütünüyle ortadan kaldırır veya cezayı daha hafif bir cezaya düşürür. Hükümlünün suçu ve hükmü devam eder. Örneğin kamu haklarından yararlanamama ve seçme hakkından yararlanamama gibi sonuçlar devam eder. Amnistie kesin hükümden önce ya da sonra uygulanabilir. Amnistie suçu ortadan kaldırdığı için suç soruşturmalarını engelleyerek yargılamayı durdurur. Eğer bir suç amnistie kapsamında yer alırsa bu suç hakkında soruşturma açılmaz, açılrsa da devam edilip sonuçlanamaz yargılama yapılamaz. Grace ise sadece kesin mahkûm olanlar için uygulanır. Diğer bir söylemle, bir mahkûmiyet kararının kesinleşmesinden sonra yapılabilir. Bu nedenle grace işlenmiş bir suçun tekrar soruşturulmasına engel değildir. Devam eden yargılamayı durdurmaz. Çünkü grace, suçu değil cezayı kısmen ya da tamamen ortadan kaldırır. Suçu işleyen kişi hakkında soruşturma ve yargılama yapılabilir²⁰.

Amnistie genel ve bireysel olmayan bir işlemdir. Belirli suçları işleyen herkesi kapsar. Grace kişisel bir tedbirdir. İsim isim belirlenmiş bir ya da birden fazla mahkûm hakkında uygulanır. Grace derecelendirilebilir, cezanın kesin bir şekilde ortadan kaldırılması gibi bir durum yoktur. Kısmen ya da tamamen kaldırılabilir; ya da cezayı daha hafif bir ezaya dönüştürebilir. Amnistie de ise derecelendirme olmaz. Bu suç gruplarında hafifletilme yapılamaz²¹.

¹⁸ Gözler, a.g.e., s. 300.

¹⁹ Gözler, a.g.e., s. 300-301.

²⁰ Burhan Kuzu, “Af Müessesesi ve Düşünceleri Açıklama Özgürlüğü”, **Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kurulus Yıldönümü Sempozyumu**, Anayasa Yargısı, Ankara, 25–26 Nisan 2001 s. 114.

²¹ Gözler, a.g.e., s. 301.

Grace bir daha suç işlenmemesi gibi bazı şartlara bağlanabilir. Fakat amnistie bu durum böyle değildir. Amnistie'ye uğramış kişi hiçbir şarta bağlı olmadan amnistieden faydalanırlar. Yukarıda da belirtildiği üzere genel af ve özel af ayırımında ya da grace ve amnistie ayırımında en önemli nokta hangisinin suçu ve cezayı nasıl etkileme biçimidir. Genel af'a ilgili üzerinde durulan en önemli husus da, suçu ve cezayı ortadan kaldırmasıdır. Fakat bu durum genel affın, affa konu olan fiili suç olmaktan çıkarmaz. Suç olan fiil genel af çıktıktan sonra da suç olmaya devam etmektedir. Yani fail bu suçu bir daha işlese yine aynı cezaya çarptırılır²².

Genel af da özel af ceza verme yetkisinin kullanımına paralel olarak gelişmiştir. Özel af, suçlulara verilen cezaların şiddetini azaltmak için tedbirlerin olmadığı dönemlerde ortaya çıkmıştır ve sonra durumlara bağlı olarak zamanla gelişmiştir. Adli hataların düzeltilmediği dönemlerde ortaya çıkmıştır.²³ Özel af, yargı organlarının verdiği cezayı ortadan kaldıran ya da cezayı azaltan ya da daha hafif bir cezaya dönüştüren af türüdür. Özel af tamamen cezayla ilgilidir. Özel affın suç durumuna etki etmez. Cezanın yerine getirilip getirilmemesi ile ilgilidir.²⁴

Türk hukukunda af yetkisi, TBMM'nin elindedir. Fakat genel af ve özel affın dışında Cumhurbaşkanı'na ait bir af yetkisi de vardır. 1982 Anayasası'nın 104. maddesinde "sürekli hastalık, sakatlık ve yaşlılık nedeniyle belirli kişilerin cezaların hafifletmek ya da kaldırmak" yetkisi Cumhurbaşkanı'na verilmiştir.

Olağanüstü durumlarda, halkın tümü ya da çoğunluğu bazı faktörlerden etkilenerek suç işlemektedirler. Normal zamanlarda suç işlemeyen, fakat olağanüstü durumlarda suça yönelmiş bu kişileri, olağanüstü koşullar ortadan kalktığı zaman affetmek ceza adaletinin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu tür aflara bir dönemi kapatan, silen aflar denir. Yatıştırma ve toplumsal barış afları ise, siyasi krizlerin ve kutuplaşma sorunlarının yaşandığı bir dönemden sonra, bozulan iç barışın yeniden sağlanması ve korunması için çıkarılmaktadır.²⁵

1.2. Affın Tarihi Gelişimi

Suç ve ceza kavramlarının tarihi çok eskilere kadar uzanmaktadır. Ceza hukukunun da tarihi çok eskidir. Devlet kurumunun bile daha ortaya çıkmadığı

²² Gözler, a.g.e., s. 302-305.

²³ Doğan Soyaslan, "Af", Anayasa Mahkemesi'nin 39. Kurulus Yıldönümü Sempozyumu, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Ankara, 25-26 Nisan 2001, s. 423.

²⁴ Doğan Soyaslan, a.g.m., 2001, s. 422.

²⁵ Demirbaş, 2001a, s. 82- 83.

dönemlerde insanlar bazı fiilleri suç sayarak bunları cezalandırma, yaptırım uygulama yoluna gitmişlerdir. Bu dönemlerde suçların hukuk kuralları içerisinde belirli bir sınıflandırması daha gelişmemiştir; daha sonraki dönemlerde suçların hukuk kurallarına göre sınıflandırılmaya başlanmıştır.

Suçlara karşı ceza yaptırımını uygulayan otorite, devlet kurumunun olmadığı dönemlerde mağdurun yakınları ve kabilesi olmaktadır. Mağdurun yakınları bir anlamda öç alma şeklinde suçun cezasını tatbik etmekteydiler. Devlet kurumunun ortaya çıkmasıyla bu durum sona ermiş ve bu yetkiyi devlet adına bir organ kullanmaya başlamıştır²⁶.

Kişiyeye ve mala karşı işlenen suçlar tarihte işlenen ilk suç gruplarından olduğu görülmektedir. Bu suçlar da kişisel öç almayı gerektiren suçlar olarak değerlendirilmiştir. Bundan dolayı da ceza yargılaması uygulamasına gerek duymamışlardır. Suçtan zarar gören mağdurun yakınları cezayı karşı tarafa uygulamışlardır. Burada kabile ve klanın kendi grubundan birisinin ölmesi ya da zarar görmesi kendi imajlarını kötü etkileyeceği düşüncesinden dolayı bu suçun muhakkak karşılığı olması gerektiği düşüncesi çok önemli rol oynamaktadır. Yani kabile ya da klan yöneticileri, mağdurun yakınlarını suçu işleyen kişiyeye karşı harekete geçirmektedir. Fakat bu durum kan davalarına sebebiyet verirken aynı zamanda karşı tarafın öç alma hakkına sebebiyet vermiştir. Çünkü mağdurun yakınları, cezayı tatbik ederken eşit bir uygulama yapmamışlardır. Bu durumda karşı tarafın öç almasına sebebiyet vermiştir. Bu problemleri çözmek için çeşitli yöntemler uygulanmıştır. Bu yöntemler kabileden ya da klandan uzaklaştırma, kısas ve uzlaşma olarak uygulanmaktadır²⁷.

İlk olarak kısas yaptırım şekli, mağdurun maruz kaldığı muameleye aynı ile karşılık verme işlemidir. Bu yöntem uygulanarak, mağdurlar arasında bir denge ve adalet kurulmaya çalışılmıştır. Mağdurlar böylece yeniden öç alma hakkını kullanmamaktadırlar. Bundan dolayı kısas, kişisel öç almayı engellediği için ceza hukukunda olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Kısas kişisel öç almanın aşırı olan tepkileri ortadan kaldıran bir yaptırım şeklidir. Kısas hem suçu işleyen kişi hem de mağdur olan kişi arasında bir denge kurmaya çalışır. Kısas yaptırımının caydırıcılık yönü de bulunmaktadır²⁸.

²⁶ Nur Centel / Hamide Zafer / Özlem Çakmut, (2006), **Türk Ceza Hukuku'na Giriş**, İstanbul: Beta Basım A.Ş., s.15.

²⁷ Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 15.

²⁸ Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 15.

İkinci yaptırım şekli klan dışı etmedir. Kabileden uzaklaştırma, suçlunun kabilenin yöneticileri tarafından kabileden dışarı çıkarılmasıdır. Kabile ya da klan böylece suça veya suçluya karşı gösterilecek tepkilerden kurtulmuş olmaktadır. Toplumdan dışlanan kişi ise vahşi doğa ve hayvanlar da tek başına mücadele etmek zorunda kalmaktaydı. Bir anlamda suç işleyen kişi toplumdan uzaklaştırılarak cezalandırılmış oluyordu²⁹.

Diğer bir yaptırım uzlaşma veya diyet vermedir³⁰. Uzlaşma veya diyet verme, suçu işleyen kişi ile mağdur olan kişinin anlaşmasıdır. Suçu işleyen kişi suçtan mağdur olan kişiye belirli bir diyet ödeyerek mağdurla anlaşma yoluna gitmektedir. Böylece mağdur olan kişinin şahsi öç alması engellenmektedir. Bu diyet para veya mal olabilir. Bu sayede kişisel öç almak sınırlandırılırken, taraflar verilen diyetle uzlaşmaktaydılar³¹.

Yukarıda açıkladığımız yöntemlerden sonra kişisel öç alma durumu daha da azalmıştır. Fakat ilk başlarda suçtan zarar gören kişi bu yaptırım türlerini reddederek öç alma hakkı bulunmaktaydı. Sonraları mağdur olan kişinin bu seçme hakkı ortadan kaldırılarak kısas ve diyet zorunlu hale getirilmiştir. Bunun nedeni cezalandırma hakkının kişilerin elinden alınarak devletin eline verilmesidir. Cezalandırma yetkisinin devletin eline geçmesiyle af yetkisi ya da af kavramı var olagelmiştir. Af kelimesi Fransızcada “amnestie”, İngilizcede “amnesty”, İtalyancada “amnestia”, eski Yunancada da “amnestia” olarak kullanılmaktadır. Amnestia “unutma” anlamına gelmektedir³².

Af kavramının suç ve cezayla sıkı bir ilişkisi vardır. Yukarıda açıkladığımız üzere af kavramı, suç ve ceza kadar eski bir kavramdır. Af kavramının, suç ve ceza kavramlarıyla birlikte ortaya çıktığı söylenebilir. Af kurumu ceza hukukunun en eski kurumlarından birisidir.³³ Şüphesiz toplumdan topluma, zamandan zamana farklı uygulamalar olmuştur. Bazen aynı toplum içerisinde bile farklı uygulamalar olmuştur. Fakat bu durum af kurumunun suç ve ceza kadar eski bir kavram olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

²⁹ Öztekin Tosun, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri I, İstanbul: ÜHF Yayını, 1984, s. 6–7.

³⁰ Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 15.

³¹ Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 15.

³² İçel, 2000, a.g.e. s. 304.

³³ Kayıhan İçel, (2000), **Yaptırım Teorisi**, İstanbul: Beta Yayınları, s.303.

Bütün insanlar için geçerli olan yasalarla adaletin sağlanamayacağı düşüncesinden dolayı af kurumu ortaya çıkmıştır. Bazı durumlarda kanunların adaleti tam olarak sağlayamadığı kanaatinden af kavramı ortaya çıkmıştır.³⁴

Yukarıda da açıkladığımız üzere kişisel öç alma döneminde, mağdurlar ve yakınları suçlu ile aralarında uzlaşabiliyorlardı. Diyet karşılığında anlaşmaya varabiliyorlardı. Dolayısıyla af yetkisi mağdurun kendisine aitti. Devlet kavramının ortaya çıkmasıyla, devletin belirlediği organa af yetkisi verilmiştir. Hükümdar ya da padişah yani devletin en yetkili kişisi de affetme yetkisini kullanmıştır. Tarihte ceza hukuku metinleri olan Manu, Hammurabi, Cengiz yasaları, Asur ve Hitit yasalarında af hükümlerine yer verilmiştir. Bu metinlerdeki af hükümleri günümüzdeki gibi ayrıntılı ve sistematik olmamaktaydı.³⁵

1.2.1. Eski Yunanda Af

Eski Yunanda af yetkisi bizzat halk tarafından kullanılmaktaydı. Bilhassa savaş dönemlerinde sürgüne gönderilerin suçluların affedilip geri çağrılmaları biçiminde olmaktaydı. Ve bu kişilerin daha önce el konulan mallarını iade etme şeklinde kullanılmıştır. Bu kişilerin affedilmesinin sebebi ise savaşta asker ihtiyacını karşılamak için yapılmıştır.³⁶

Platon aflat ilgili düşmandan intikam almanın en etkili yolu onu bağışlamak olduğu ifade etmiştir. Sokrates ise affi insanlığı affetmek olarak tanımlamış, bağışlamanın insanı yücelttiğini belirtmiştir. İntikam almanın ise insanı küçük düşüren bir davranış olduğunu ifade etmiştir.³⁷

Af yetkisi eski Yunanda, özellikle savaş döneminde kullanılmıştır. O dönemde en büyük cezalardan olan sürgün cezası affedilerek, yetenekli komutanlar şehre geri çağrılarak savaşa hazırlanmışlardır. Tarihte ilk yazılı af, M.Ö. 4. Yüzyılda Atina'da uygulanmıştır. Bu af Atinalı bir komutan tarafından ilan edilmiştir. Atinalı bu komutan ilan ettiği affa "Geçmiş Şeyleri Unutma Yasası" adını vermiştir. Daha sonra Roma Hukuku, "Indulgetia Principis" adıyla af kurumunu benimsemiştir. Ve af yetkisini

³⁴ Ali Yıldırım / Suat Çelebi, **Politik Genel Af**, Ankara: Mayıs Yayınları, 1986, s. 16.

³⁵ İçel, 2000, a.g.e. s. 304.

³⁶ Dönmezer / Erman, Cilt III, s. 267.

³⁷ Platon **Devlet** İş Bankası Yayınları aktaran Ali Polat, **Üç Bin Yıllık Birikim**, İstanbul: Enes Matbaası, 2001, s. 307-308.

senato ve prene vermiştir. Af Roma Hukukuyla beraber diğer bütün Avrupa hukuk sistemlerine geçmiştir.³⁸

1.2.2. Roma Hukukunda Af

Ceza hukuku alanında büyük değişiklikler olması devlet kurumun ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Devlet kurumunun ortaya çıkmasıyla ceza yetkisi mağdurdan devlete geçmiştir. Devlet ilk başta bir suçun cezasını vermek için mağdurun başvurusunu şart koşmaktaydı. Yani mağdurun ya da yakınlarının bireysel başvuruları gerekiyordu. Bu bireysel başvuru üzerine durumu çözüm yoluna gitmekteydi. Roma Hukuku'nda bireysel suçlar bu duruma örnek olarak verilebilir. Suç ile haksız fiil arasında bir ayırım yoktu. Fakat zamanla bireysel başvuru olmadan da devletin bu uyuşmazlıkları çözdüğü görülmektedir. Kamusal suçlar da bu duruma örnek verilebilir.³⁹

Roma tarihi yaklaşık bin yıllık bir dönemi kapsamaktadır. Roma Hukuku da roma tarihi boyunca gelişerek en son halini 6. yüzyılda yaşayan Jüstinyen'in kanunlarıyla almıştır. Yani çok uzun bir dönemi kapsamaktadır. Bu uzun dönemde hukuk belirli değişimlere uğramıştır. Roma hukuku belirli dönemlere ayrılmaktadır. Örneğin cumhuriyet ve prenslik dönemi hukuku, Jüstinyen dönemi hukuku biçiminde ayrılmaktadır. Jüstinyen hukuku roma hukuku içerisinde daha önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü Jüstinyen hukukunun modern hukuklar üzerinde daha çok etkilidir. Roma Hukukundan bahsedilirken genellikle Jüstinyen hukuku anlaşılmaktadır⁴⁰.

Hukuk Tarihinde Roma Hukukunun son derece önemli bir yeri vardır. Çünkü hukuk alanında birçok atılım gerçekleştiği bir dönem olmuştur. Ayrıca modern hukuk alanına etkileri bulunmaktadır. Fakat Roma Hukuku'nu günümüz hukuku ile karşılaştırdığımızda daha otoriter bir anlayışa sahip olduğunu görmekteyiz. Ayrıca ceza hukuku politikasının güvenli olmadığı görülmektedir. Mesela kişilerin keyfi davranmasını engelleyen kanunilik ilkesi Roma Hukuku'nda yoktur. Bilhassa ikinci dünya savaşından sonra birçok devletin anayasasında kanunilik ilkesi bulunmaktadır. İşlenen fiilin karşılığı olmayan bir cezaya çarptırılmaması, suçlu için bir teminattır. Fakat kanunilik ilkesindeki asıl amaç, kanunlara uyan ve saygı duyan kişileri, her türlü

³⁸ İbrahim H. Seydioğulları, **Türkiye'de Ceza Afları ve Afların Toplum Üzerindeki Etkileri**: Ankara'da Af Konulu Anket Çalışması ve Analizi, 2004, s.13.

³⁹ Tosun, a.g.e., s.8.

⁴⁰ Zeki Hafızogulları, **Türk Ceza Hukuku Ders Notları**, Ankara: Baskent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2007-2008, www.genbilim.com, e.t. 14.04.2020.

keyfiliğe karşı korumaktır. Kanunilik ilkesini suçlunun Magna Carta'sı olarak nitelendirmiştir ve ceza hukukunda önemli olan bu ilke Roma Hukuku'nda bulunmamaktadır.⁴¹

Roma hukukçusu Ulpianüs'a göre, doğal hukuk, tüm insanlar için geçerlidir. Yani insanların hukuk kurallarından yararlanması için roma vatandaşı olması gerekmez. Roma'da vatandaşlar dışında, diğer insanlara da haklar tanıyan evrensel hukuk kuralları geçerliydi. Bir fiili yapma ya da yapmama konusunda evrensel ölçüt doğal yasa olarak kabul ediliyordu. Fakat Roma'da kölelik düzeni doğal hukuka aykırı olmadığını düşünüyordular. O dönemde, günümüzdeki gibi insan hakları, eşitlik ve adalet kavramları yoktu. Yani doğal hukuk bu kavramları kapsamıyordu.⁴²

Roma Hukukunda kanunilik ilkesinin olmadığını yukarıda belirtmiştik. Roma Hukukundan bu zamana kadar “kanunu bilmemek mazeret sayılmaz ilkesi” tüm modern hukuklarda vardır. Bu ilkenin amacı kişileri değil toplumu korumaktır. Bugün gerek teorik olarak gerek pratik olarak “ceza kanununun bilinmesi zorunluluğu” bulunmaktadır. Bu zorunluluk, vatandaşların ya da bu yasanın muhatabı olan herkesin yasayı bilme ve öğrenme zorunluluğu ödevini yüklemektedir. Belirli bir yerde yaşayan, orada belirli faaliyetlerde bulunan herkes o yerin yasaları bilmek yükümlülüğü vardır. Bir devletin sınırları içinde yaşayan, orada faaliyette bulunan herkes o devletin kanunlarını bilmek zorunluluğu vardır.⁴³

Roma Hukukunda işlenen suçlar ikiye ayrılırdı. İlk suç grubu kamuya karşı işlenen suçlardı. Bu suç gurubu kamu ceza hukuku olarak isimlendirilmekteydi.⁴⁴ İkinci suç grubu kişiye, ailesine ya da onuruna karşı işlenen suçlardı. Bu suçlar haksız fiil olarak nitelendirilip özel hukuk alanına girmektedir. Suçların hangi gruba girdiği yasayla tespit edilmekteydi. Ayrıca uygulanacak yasanın usulü de yasayla tespit edilmekteydi.⁴⁵

Roma Hukukunda kasıtlı işlenen suçların, kamusal suç olarak nitelendirildiği görülmektedir. Taksirle işlenen suçların cezalandırılması özel hukuk alanına girmektedir. Suçu işleyen kişileri asıl fail ve yardımcı fail olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Fakat bu faillerin cezalandırılmasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Modern ceza

⁴¹ Hafızogulları, *Türk Ceza Hukuku Ders Notları*.

⁴² Yılmaz Aliefendioğlu, *İnsan Hakları ve Sivil Toplum Örgütleri*, www.abchukuk.com/makale/makale25.html, e.t. 15.04.2020.

⁴³ Hafızogulları, a.g.e., www.genbilim.com, 14.04.2020.

⁴⁴ Ziya Umur, **Roma Hukuku, Tarihi Giriş-Kaynaklar- Umumi Mefhumlar- Hakların Himayesi**, İstanbul:1984, s. 194–195, 485–489.

⁴⁵ Umur, a.g.e., s. 194-195.

hukukunda “fikri içtimai” olarak adlandırılan bir fiil ile farklı suçların işlenmesi durumunda faile en ağır suçun cezası verilir. Yani bir kişi bazen işlediği bir fiille birden fazla suç yasasını ihlal edebilir, bu durumda kişiye en ağır suçun cezası verilmekteydi.⁴⁶

Roma Hukukunda Suç kavramı kamu hukuku alanına girerken, haksız fiil özel hukuk alanına girmektedir. Kamuya karşı işlenen suçlar resmi yargılama usulüne tabiydi.⁴⁷ Şikâyet olmaksızın uygulaması öldürme, zina gibi kamusal nitelikli suçlarda uygulanmaktaydı.⁴⁸

Roma’da M.Ö. 452 yılında halk tarafından seçilen on iki kişi on iki levhanın üzerine hukukun bütün alanlarıyla ilgili maddeleri yazmışlardır. İki yıl süren bu çalışma halk meclisinde kabul edilerek yasalaşmıştır. Böylece yazılı hukuk kuralları oluşmuştur. On iki levha kanunu başlangıç bir hukuk metnini temsil etmektedir. Ayrıca on iki kanununda “şekilcilik” anlayışı hâkimdir. Örneğin; Bir kimse kendisine borcu olan birisini hâkimin karşısına götürüp, eğer borçlu borcunu ödemezse, o kimseye el koyabilir ve evine götürüp zincire vurabilirdi. Belli bir süre sonra borçlu hala borcunu ödemezse alacaklı onu öldürebilirdi ya da köle olarak satabilirdi. Roma da devlete ve topluma karşı işlenen suçların çoğuna ölüm cezası verilir. Anne babayı öldürme, vatana ihanet, kundakçılık (suçlu kırbaçlanır, zincire vurulur, ateşle yakılır), yalancı şahitlik (suçlu uçuruma atılır) hâkimin rüşvet alması, büyücülük bu suçlar arasındadır. Bazı suçlar tanrıya hakaret olarak algılanırdı, bu suçlu toplumdan dışlanırdı ve bütün haklardan mahrum kalırdı. Bu suçlular herkes tarafından öldürebilirdi. Kişilere yönelik suçlarda da kişisel öç alma usulü geçerliydi. Eğer mağdur ya da yakını diyet kabul etmezse, suçlu zarar gören kişiye teslim edilirdi. O kişide kısas yöntemiyle göze göz, dişe diş şeklinde öcünü alırdı. Hırsızlık gece olup suçlu yakalanırsa hırsız öldürebilirdi. Daha hafif durumlarda hırsız yaptığı zararı iki katıyla öderdi.⁴⁹

Roma Hukuku’nda ölüm cezasını düşüren sebeplerden birisiydi. İmparatorluk döneminde ölüm cezasını düşürürken, cumhuriyet döneminde ise düşürmüyordu. Cumhuriyet döneminde ölümden sonrada yargılamaya devam edilmiş. Hatta bazen

⁴⁶ Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 17.

⁴⁷ Centel, Zafer, Çakmut, a.g.e., s. 16.

⁴⁸ Centel, Zafer, Çakmut, a.g.e., s. 17.

⁴⁹ Zeki Hafizogulları, **Türk Ceza Hukuku Ders Notları**, Ankara: Baskent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2007-2008, www.genbilim.com, 15.04.2020.

ölüye karşı cesedin gömülmemesi ve mezarının tahrip edilmesi gibi cezalar verilmiştir.⁵⁰

Teşebbüs ve suçun tamamlanması kavramları, Roma Hukuku'nda bulunmamaktaydı. Mağdur kişinin rızası olursa kişisel suçlarda hukuka aykırılık kalkardı. Fakat kamusal suçlarda bu durum sorumluluğu etkilemezdi. Kişinin hasta olması, yaşının küçük olması ceza sorumluluğunu etkilerdi. Yedi yaşından küçük olanların ceza sorumluluğu bulunmamaktaydı. Zaruret hali cezasızlık nedeni olurken görevin ya da emrin yerine getirilmesi hukuka aykırılığı kaldırıyordu. Davalarda zamanaşımı vardı, fakat ceza zamanaşımı henüz bilinmiyordu.⁵¹

Yukarıda da açıkladığımız üzere anlaşılıyor ki, Roma Hukukunda ceza hukuku alanı döneminin çok ilerisindeydi. Roma' da af yetkisi halk tarafından ve Comitium'larca kullanılırdı. Bu af yetkisi eski durumun iadesi şeklinde kullanılırken, devam eden davanın durdurulması şeklinde de kullanılırdı. Ayrıca mahkûmların iadesi şeklinde de kullanılmıştır. İlerleyen dönemlerde ise hükümdar af yetkisini tek başına genel ve özel af şeklinde kullandığı görülmektedir.

1.2.3. Cermen Hukukunda Af

Cermen Hukuku'nda da Roma Hukukunda olduğu gibi suç ve haksız fiil ayrımı yoktu. Cermen Hukuku'na göre suç kişilere ve ailelere karşı işlenen haksız fiillerdi. Cermen Hukuku'nda rızanın etkisi önemli bir yere sahipti. Mağdur rıza gösterirse, haksız fiil suç olmaktan düşerdi. Rızanın bu kadar önemli olmasında kısasın da önemli bir yeri vardı. Buna karşılık vatana ihanet gibi topluma karşı işlenen suçlarda rızanın etkisi yoktu. Suçu işleyen kişi yakalanırsa bir diyet ödemesine bakılmaksızın öldürülürdü. Yani fail topluma karşı işlediği suçun cezası olarak öldürülürdü.⁵² Ortaçağdan önce Roma İmparatorluğuna bağlı olmayan Cermen kavimleri vardı. Bu kavimler arasında kan tazminatı adında bir müessese bulunmaktaydı. Kan Tazminatı yasasına göre, Cermen kavimlerinde ölen kişinin akrabası suçluyu öldürebilir veya diyet olarak altın, toprak, ya da değerli eşyalar alabilirdi⁵³.

Kilise hukukuna göre, fail öldükten sonra tekrar ceza davası açılmazdı, kilise buna izin vermezdi. Cermen Hukuku'nda öç alma hakkı uygulanıyordu. Bu hukukta fail ölmesine rağmen öç alma hakkı uygulanıyordu. Bilakis fail öldükten sonra uyuşma

⁵⁰ Önder, a.g.e., s. 740.

⁵¹ Ayhan Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, İstanbul:1991, s. 56, 57.

⁵² Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 19.

⁵³ Dönmezer / Erman, a.g.e. , s.202.

bedeli failin yakınları tarafından mağdura ödenirdi.⁵⁴ Cermen Hukuku'nda intikama dayalı bir sistem olduğu için öç alma hakkı düşerdi. Yani fail öldükten sonra öç alma düşerdi.⁵⁵

Cermen Hukuku'nda öç alma hakkına önem verilirdi. Af yetkisini ise kral tek başına kullanırdı. Kral özel suçlarda mağdurun rızasını alarak, topluma karşı işlenen suçlarda ise Diyet Meclisi'nin iznini alarak af yetkisini bizzat kendisi kullanırdı. Sonuçta kral kendisi af yetkisini kullanırdı.⁵⁶

Cermen Hukuku'nda failin kusurunun olup olmadığına bakılmazdı, hemen sorumluluk tayin edilirdi. Olayın sonucuna bakılarak işlem yapılırdı. Fakat zamanla sübjektif sorumluluk önem kazanmıştır ve cezalandırmada kullanılmaya başlanmıştır.⁵⁷

Sonuç olarak Cermen Hukuku, Roma Hukuku'ndan etkilenmekle birlikte kendine özgü cezalandırma yöntemleri olan bir hukuktur. Cermen Hukuku'nda da af kurumu olmakla beraber kralın yetkisiyle çıkarılırdı. Af düzenli ve sistemli belli esaslara göre çıkarılmazdı.

1.2.4. Ortaçağ Avrupa'sında Af

Ortaçağda ise mağdurun suçluyu af yetkisi vardı; ayrıca Ortaçağda önemli bir yeri olan derebeylerinde af yetkisi bulunmaktaydı. Derebeylerin güçlerinin azalması ve merkezi otoritenin güçlenmesi ile yasama ve yürütme yetkisi hükümdarın elinde toplanmıştır; dolayısıyla affetme yetkisi de hükümdarın eline geçmiştir.⁵⁸ Kral af yetkisini bir ferman çıkararak bazen suçu bazen de cezayı affederek kullanmaktaydı. Ortaçağda af yetkisi farklı amaçlar için kullanılmıştır. Bazen kralın tahta çıkması, bazen de askeri bir zafer kazanılması için kullanılmıştır. Cezaevlerinin boşaltılması ve getirdiği ekonomik yükten dolayı da af çıkarılmıştır.⁵⁹

Eski Fransız Hukuku'nda af yetkisi derebeylere yani senyörlere verilmişti. Fakat bu yetki zamanla kötüye kullanılmıştı. Fransız ihtilali sonrasında ise, yürütme organının, yargıya müdahale ettiği görüşü gelişmeye başlamıştır. Af yetkisinin yargı organına ait olması fikri gelişmeye başlamıştır. Fakat 1802 yılında af yetkisi bizzat

⁵⁴ Sulhi Dönmezer / Sahir Erman, (1997), **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt I,II, III**, İstanbul: Beta Yayınları. s.203.

⁵⁵ Dönmezer / Erman, *a.g.e.*, s.204.

⁵⁶ Dönmezer / Erman, *a.g.e.*, s. 270.

⁵⁷ Kayhan İçel / Süheyl Donay, **Karsılaştırılmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım 3. Kitap** İstanbul:1999, s. 42.

⁵⁸ Keyman, *a.g.e.*, s.65.

⁵⁹ Dönmezer / Erman, 1985, s. 268-269.

senato tarafından imparatora verildi. Daha sonra 1848 Anayasasında genel ve özel aflar ayrılmıştır. Fakat bu Anayasada da imparatorun kısıtlı da olsa hala af yetkisi vardı.⁶⁰

Fransa'da uygulanan afla ilgili ikili sistem, Kıta Avrupası hukuk sistemini benimsemiş ülkelerin çoğunda uygulanmaktadır. Yani Parlatentonun yanında devlet başkanının da af yetkisi bulunmaktadır. Bu sistem günümüzde bu ülkelerin çoğunda uygulanmaktadır.⁶¹ Bu sistem sayesinde genel ve özel af ayrımı daha belirgin hale gelmiştir.

Adaletin kraldan kaynaklandığı prensibini tam olarak benimseyen ülkelerden biri olan İngiltere'de, kral veya kraliçenin cezaların verilmesine ya da engellenmesine yetkileri bulunmaktaydı. Bazı dönemlerde, işlenen bütün suçların krala karşı işlendiği kabul ediliyordu. Ve bu dönemde bu suçları sadece Kral affedebiliyordu. Başka şahıs ya da organın af yetkisi yoktu.⁶² Fakat zamanla Kralın genel af yetkisi parlamentoya devredilmiştir; ancak kralın af yetkisi bazı durumlarda halen geçerliydi. Bu yetkiler; yargılamayı durdurmak ve mahkûmiyet sonrası cezayı ortadan kaldırmaktı. Bu yetkiler İngiltere'de özel af olarak bilinirken,⁶³ Kıta Avrupası'nda ise özel afla tam olarak uyuşmadığını söylemek mümkündür. Çünkü özel af soruşturmayı ve kovuşturmayı hiçbir zaman durduramaz.

1.2.5. Dini Kaynaklarda Af

Bütün dinlerde gerek semavi gerek beşeri dinlerde af kavramı bulunmaktadır. Ve bütün dinlerde af lütuf, ihsan ve iyi bir davranış olarak kabul edilmiştir. Semavi dinler olan Hristiyanlık, Yahudilik ve İslamiyet'te affetmek ve bağışlanmanın ayrı bir yeri olmakla birlikte, affın kişilerin ve devletin eliyle olduğu kabul edilmektedir. İslamiyet'te "Afv" demek bağışlayan demektir ve Allah'ın isimlerinden birisidir. İslam dininde af konusu gerek Kuranda gerek hadislerde gerek de dinin diğer kaynaklarında üzerinde önemle durulan bir konudur. İslam dininin bütün bu kaynaklarında af övülerek dinde kemale ermenin bir yolu olarak gösterilmiştir. Ve insanların hatalarını ve kusurlarını affedilmesi tavsiye edilmiştir.

Kur'an'da Allah'ın affediciliği konusu üzerinde sıkça durularak, affın yüksek bir ahlaki davranış olduğu kesin bir biçimde ortaya konmuştur. Affetmek, İslam'da

⁶⁰ Çetin Özek, "Umumi Af", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C.XXIV, S.1-4, s.124-125.

⁶¹ Gözler, a.g.e., s.298-329.

⁶² Özek, a.g.m., s.125.

⁶³ Özek, a.g.m., s.125.

takvaya en yakın davranıştır.⁶⁴Hz. Muhammed bir hadisinde “Allah kesin olarak kötülüğü affeden kişiyi aziz kılar”⁶⁵ , bir başka hadisinde “devlet başkanının afa hata etmesi cezalandırmada hata etmesinden daha hayırlıdır”⁶⁶ sözleriyle affin hayırlı bir davranış olduğunu belirtmiştir.

Hristiyanlıkta ise kötülüğe karşı iyilikte bulunmak, düşmanlarını sevmek, hata eden din kardeşini affetmek çok geniş bir af anlayışının olduğunu göstermektedir. Hz İsa affi emredip, bir Hristiyan’ın Tanrıdan duasının, “bizim hatalarımızı bize karşı işlenen hataları affettiğimiz gibi affet Tanrım” biçiminde olması gerektiğini söylemiştir.⁶⁷

Sonuç olarak bütün dinlerde af kavramına yer verilerek, affetmenin yüce bir erdem olduğu belirtilmiştir.

1.2.6. İslam Hukukunda Af

İslam Hukukuna göre yönetilen devletlerde, af kurumunu sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için İslam ceza hukukunu iyi bilinmesi gerekmektedir. İslam ceza Hukukunda suçlar üçe ayrılmaktadır. Bunlar, kişi haklarına karşı işlenen suçlar, Allah’a karşı işlenen suçlar ve ayet ya da hadis gibi İslam kaynaklarında tam olarak belirtilmemiş, fakat toplum ve kişiler açısından zararlı olduğunu tespit edilen ve tazir⁶⁸ gerektiren suçlardı. İlk olarak kişilere karşı işlenen suçların cezası kısas ve diyetti. Kısas, işlenen suça aynısı ile mukabelede bulunulmasıdır. Diyet ise kısas istenmediği veya kısasın mümkün olmadığı durumlarda mağdurun yakınlarına verilen maddi bir bedeldir.⁶⁹ Kısas mağdur ya da onun yakını için bir haktır. Fakat mağdur ya da yakını sadece kısastan ya da her ikisinden vazgeçip, faili affedebilirdi.⁷⁰ Bu suçlarda kısasa,

⁶⁴ Bakara suresi, 2/237.

⁶⁵ Müsned,II,s. 235,238.

⁶⁶ Müsned, V, s. 160.

⁶⁷ Seha L. Meray, “Ceza Hukukunda Af (Konusu Üzerine Bir Deneme),” Ankara: **Türk Hukuk Kurumu Müsabaka Nesriyatı**, No:1, 1944, s. 5.

⁶⁸ “Tazir” sözcüğü zorlamak, terbiye etmek, yasaklamak anlamına gelmektedir ve bu cezanın verilmesinde, gerek suçun tespiti gerekse verilecek cezanın türü ve miktarı bakımından hâkimin takdiri bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. İlhan Akbulut, “İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar”, **AÜHFD**, 2003, C.52, S.1, s.167-181.

⁶⁹ *Bakara Suresi’nin 178. ayeti kısası ve kısasın yapılamaması veya suçlunun affedilmesi hususlarını açıklamaktadır: “Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kısas edilir. Ancak öldüren kimse, kardeşi (öldürülenin vârisi,velisi) tarafından affedilirse, aklın ve dinin gereklerine uygun yol izlemek ve güzellikle diyet ödemek gerekir. Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra tecavüzde bulunana elem dolu bir azap vardır.”*

⁷⁰ “Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş kısas edilir. Yaralar da kısasa tabidir. Kim de bu hakkını bağışlar, sadakasına sayarsa o, kendisi için kefarettir olur. Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyenler zalimlerin ta kendileridir.” *Maide Suresi 45.ayet.*

diyete veya affa karar verecek tek yetkili kişi mağdur ya da onun yakınlarıdır. Devlet başkanı ya da hâkim bu konuda bir yetkiye sahip değildir. Fakat eğer mağdurun yakınları faili affederse devlet başkanı tazir cezası verebilir.

Allah'a karşı işlenen suçlar ise hırsızlık, zina, dinden dönme gibi Kuran'da belirtilen kesin suçlardı. Bu suçların değişmez hadd cezaları vardı. Bu suçların cezaları değişmezdi, çünkü bunların cezası Kuran'da belirtilmişti. Hadd cezaları çok ağır olduğu için suçun kesin bir biçimde ispat edilmesi gerekmektedir. Şüpheyeye yer verilmemelidir, eğer şüphe olursa bu ceza türü uygulanmaz. Ayrıca hadd cezası gerektiren suçların kendine has affedilme sebepleri vardır. Mesela hırsızlıkta ihbardan önce çalınan malı yerine koymak cezadan kişiyi kurtarır. Yol kesip eşkıyalık yapan kişi yakalanmadan önce pişmanlık duyup tövbe ederse, haddi düşürür. Tazirle cezalandırılacak suçlarda ise hâkimin yetkisi çok genişti, takdir yetkisi hâkime bırakılmıştı.⁷¹ Hâkim isterse suçluya sadece öğüt verebilir, azarlar, hapsedirir, sürgüne yollayabilir ya da sopa attırır. Suçundan vazgeçinceye kadar selam vermemek, kendi haline terkedilmekle tazir olunabilirdi. Yani toplumdan dışlanarak suçundan vazgeçilmesi sağlanmaya çalışılırdı.⁷²

1.2.7. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Af

Osmanlı Devletinde yasama yürütme ve yargı organlarının hepsi padişahda toplanmıştı. Padişah da bireysel ya da toplu af çıkarma yetkisine sahipti.⁷³ Padişahın bu af yetkisinin hukuki temeli ise, kadılarına verilen af yetkisinin geçici olarak alınmasıydı. Daha önce İslam hukukunda kadılarına ya da hâkimlere tanzir cezaları ile ilgili af yetkisinin olduğunu belirtmiştik. Osmanlı hukukunda da kadıların af yetkisi vardı. Kadılar padişahın af yetkisini vekâleten kullanıyorlardı.⁷⁴ Ayrıca padişahın af yetkisinin dışında kişilere karşı işlenen suçlarla ilgili mağdur ya da mağdurun yakınlarının da af yetkisi vardı. Osmanlı Devleti İslam Hukukuna göre cezalandırma işlemleri yaptığı için İslam ceza Hukukunun yasaları geçerliydi. Osmanlıda da İslam Hukukunda olan şahıslara karşı işlenen suçlarda mağdurun af yetkisi bulunuyordu.

Osmanlı Devleti'nde tanzimattan sonra anayasacılık faaliyetleri gelişmeye başlamıştır. 1876 yılında çıkarılan Kanun-i Esasi ilk anayasa olması açısından Osmanlı tarihinde önemli bir yere sahiptir. Kanun-i Esasi ile af yetkisi anayasal güvence altına

⁷¹ Bu geniş takdir yetkisi, ceza vermemeyi; yani affetmeyi de kapsamaktadır

⁷² Akbulut, a.g.e., s.127.

⁷³ Özek, a.g.m., s.127.

⁷⁴ Soyaslan, a.g.m., s.415.

alınmıştır.⁷⁵ Kanun-i Esasi 1831 tarihli Belçika Anayasası'ndan esinlenerek bazı maddeler oluşturulmuştur.. Kanun-i Esasinin 7. Maddesine göre, “(...) mücazâtı kanuniyenin tahfifi ve affi (...) mukaddese-i padişah cümlesindedir (...)” buradan da anlaşılıyor ki af yetkisi padişaha verilmişti. Fakat 1909 yılında Anayasa da yapılan değişiklikle “ Mücazâtı kanuniyenin affi, Meclisi Umuminin tesvibi ile affi umumi ilanı (...)”. Böylelikle padişahın tek başına kullandığı af yetkisi Anayasa ile özel afa sınırlandırılmıştı. Genel af yetkisi ise meclis tarafından kullanmaya başlanmıştır.

1.2.8. Cumhuriyet ve Sonrasında Af

Cumhuriyetin ilanından önce 1921 yılında çıkarılan Anayasa da afa ilgili açık bir hüküm bulunmamaktadır. Fakat anayasanın 7. Maddesine göre, “Ahkamı şer’iyenin tenfizi, umum kavaninin vazı, tadili, feshi ve muahede ve sulh akti ve vatan müdafaası ilanı gibi hukuku esasiye Büyük Millet Meclisine aittir.” Hükümü vardır. Ayrıca meclis hükümeti sistemi benimsendiği için meclisin af yetkisine sahip olduğu kabul edilmekteydi.⁷⁶

1921 Anayasasından sonra af yetkisi, diğer anayasalarımızın hepsinde genel ve özel af şeklinde ayrılmıştır. 1924 Anayasasının 26, 1961 Anayasasının 64. ve 1982 Anayasasının 87. Maddesinde af yetkisi ile ilgilidir. Bu maddelerde genel ve özel af çıkarılması yetkisi meclise verilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanı'na verilen özel af yetkisi 1924 yılından bu zamana kadar gelen bütün Anayasalarımızda bulunmaktadır. Cumhuriyetten sonra af yetkisi Anayasa ile güvenceye alınarak bütün anayasalarımızda düzenlenmiştir.

1.3. Affın Özellikleri

Genel ve özel affı birbirinden ayıran özellikler olduğu gibi, ortak nitelikleri de bulunmaktadır. Bu ortak özellikler; affın mecburi oluşu ve geri alınamaz oluşu özellikleridir. Affın mecburi oluşu, affı reddetmek hakkının tanınıp tanınmayacağı konusu ile ilgilidir. Geri alınmazlık ise, affı çıkararak yetkili organın çıkarılan affı geri alamamasıdır.

⁷⁵ Keyman, a.g.e., s.85.

⁷⁶ Keyman, a.g.e., s.85.

1.3.1. Affin Mecburi Oluşu

Bu bölümde affin mecburi oluşu özellikle genel affin mecburi oluşu ile ilgili tartışmalara değineceğiz. Genel affin reddedilip edilemeyeceği meselesini iki ayrı ihtimalle değerlendirmek daha doğru olur. Bu ihtimallerden ilki, genel affin kamu davası sırasında çıkması, ikincisi ise genel affin hükmün kesinleşmesinden sonra çıkarılarak bütün cezaların ortadan kalkmasıdır. Bu ikinci ihtimalde, kesinleşmiş bir cezayı yatan mahkûm bu affi reddedemez. Yani bir suçlunun hükmü kesinleştikten sonra genel af çıkarsa, hükümlünün bu affi reddetme hakkı olamaz.

Bir devlet toplumun kendisine verdiği yetkiyle gerekli organları vasıtasıyla suçluları cezalandırabileceği gibi af çıkarabilir. Yani toplum kendi hakkı olan cezalandırma hakkından vazgeçebilir. Ancak bir mahkûm aldığı cezayı çekmek açısından kazanılmış hakkı olduğu iddia edilemez.⁷⁷ Fakat yargılamasına devam edilen kişilerin kendisini de etkileyen affi reddetme hakkı olmalıdır. Çünkü kişi yargılamaya devam edilerek suçsuzluğunu ispatlamak isteyebilir. Bizim hukukumuzda ret hakkı ilk defa 113 sayılı Af Kanunu ile tanınmıştır.⁷⁸ Fakat bu hak kişiseldir, suç ortaklarını bağlamaz. Ayrıca bir defa kullanıldıktan sonra bundan vazgeçip aftan istifa etmek mümkün değildir.⁷⁹

Buraya kadar hukukumuzda genel affi reddetme hakkını düzenleyen yasalardan ve işleyişten bahsettik. Genel affi reddetme hakkı yasalarımızla güvence altına alınmışken, özel affi reddetme hakkı ile ilgili herhangi bir yasa veya kararname bulunmamaktadır. 113 sayılı Af kanunda genel affi ret hakkı bulunurken, toplu özel affi reddetme hakkı bulunmamaktadır. Aslında genel affi kabul etmeyip yargılamanın devamını isteyen sanık, sonuçta mahkûm olsa bile cezayı çekmemektedir. Buradan anlaşılıyor ki, hukukumuzda cezanın infazı konusunda bireyin hiçbir rolü bulunmamaktadır.

Hukukumuzda kişilerin genel affi reddetme hakkı yasalarda bulunurken, özel affi reddetme hakkı ile ilgili bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.

⁷⁷ Keyman, a.g.e., s. 47.

⁷⁸ “Bu fıkra hükmünden istifade edecek olanların affi kabul etmemeye hakları vardır. Bu hakkını kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde kullananlar hakkında tahkikat ve takibata devam olunur. Mahkûmiyet halinde bu hakkın kullanılmış olması aftan istifadeye engel olmaz” (113 Sayılı Kanun m.1-A)

⁷⁹ Keyman, a.g.e., s. 51.

1.3.2. Affin Geri Alınmaz Oluşu

Af çıkarıldıktan sonra, artık bu tasarruf geri alınmaz.⁸⁰ Geri alınmazlık genel af ve özel af içinde geçerlidir. Bunun sebebi olarak affin kazanılmış bir hak olduğunun iddia edilmesidir. Diğer taraftan affın geri alınması affın amacına aykırıdır. Çünkü bir düzenlemenin geri alınması durumunda verilen teminat gerçekleşmemiş olur.

Yargı organları tarafından af çıkarılamaz. Fakat af sonuç olarak yargısal sonuçlar doğurur. Af yetkisi yargı organları tarafından kullanılamaz.⁸¹ Af yasama organı tarafından çıkarılan bir kanunla ilan edilerek resmîyet kazanır.⁸² Ceza hükümlerini içeren kanunlar, afa bir defaya mahsus olmak üzere yürürlükten kaldırılır. Yani aftan sonra aynı ceza yasaları devam eder.⁸³ Afların ceza hükümleri içeren yasaları ortadan kaldırması, berat hükmünde değildir. Dolayısıyla bir suç af kapsamında yer alsa da, bu suçtan mağdur olan kişilerin özel hukukla ilgili istekleri geçerliliğini korumalıdır.⁸⁴ Bilhassa özel aftan yararlanan hükümlü, sadece cezanın infazından kurtulur. Mahkûmiyet hükmü halen devam ettiği için, her türlü sonuç doğabilir.⁸⁵

Af kanununun belirli bir gerekçesi bulunmaktadır. Af kanununun gerekçesinde de affın amacı kesinlikle olmalıdır.⁸⁶ Affın amacıyla, ne için yapıldığı ve karakteri anlatılır.⁸⁷ Böylelikle cezalandırılmadan vazgeçmenin yasal zemini hazırlanmış olur. Yürürlüğe yeni giren yasaların meşru olup olmama sorunu yasama organının kurallarının kaynağı ile ilgili bir meseledir. Meşruiyet, otoriterlerce ortaya konulan kararların ve bu kararlarla ilgili uygulamaların sosyal alanda ne kadar karşılık bulup bulmamasıdır. Bu kanunların ya da kararların toplumsal alanda kabul görmesi ve bu kararların kişisel çıkarlara aykırı olsa bile bu kararların kural haline gelmesini ifade eder. Weber'in meşruiyet teorisine göre, bir yasal düzenleme halk tarafından benimsenmezse meşru sayılmaz. Bu noktada problem toplumsal grupların ortaya konulan hukuk kurallarının kaynağına, amacına ilişkin farklı tutum ve algılamalar göstermeleridir. Yani bir toplumda farklı görüşte gruplar bulunmaktadır. Bu gruplar

⁸⁰ Keyman, a.g.e., s. 53.

⁸¹ Adem Sözüer, a.g.m., s.159.

⁸² Servet Armağan, "Anayasa Hukuku Açısından Af Yetkisinin Değerlendirilmesi" Anayasa Mahkemesi'nin 39. Kurulus Yıldönümü Sempozyumu, *Anayasa Yargısı Dergisi*, Ankara, 25-26 Nisan, 2001, s. 352.

⁸³ Özek, a.g.m., s. 143.

⁸⁴ Sözüer, a.g.m., s. 224.

⁸⁵ Keyman, a.g.e., s. 72.

⁸⁶ İlhan Akbulut, "Cezaların Tecili", *Yargıtay Dergisi*, 1995b, c. 21, S. 4, s.447.

⁸⁷ Demirbaş, 2001a, s. 81.

ortaya konulan kuralları farklı farklı değerlendirebilirler. Bu durumda problem ortaya konulan kanunların meşruiyeti nasıl olması gerektiğidir.⁸⁸

Af konusu, meşruluğu konusunda uzun tartışmalara sebep olmuştur. Af genellikle siyasi düşüncelerin hâkim olduğu bir tasarruftur. Diğer bir söylemle affın çıkmasına genellikle siyasi düşünceler yön vermektedir.

Devletin cezalandırma hakkından vazgeçmesi af yetkisinin kullanılması anlamına gelmektedir. Devletin cezalandırma hakkından vazgeçmesi ancak çok gerekli durumlarda meşru görülebilir. Bundan dolayı, sosyal zaruretler ile ceza adaletinin sert genellemelerini iyi bir biçimde uzlaştırmak gerekmektedir. Cezalandırmak hakkına hiçbir istisna tanımamak sakıncalı bir durumdur. Affı siyasi amaçlarla kötüye kullanmakta sakıncalı bir durumdur. Diğer bir söylemle bütün suçların cezalandırılması sakıncalı olduğu gibi, affı da sürekli siyasi amaçlar için kullanmak sakıncalıdır.

Af kanunlarını ayrı ayrı düşünürsek, af kanununun çıkarıldığı döneminin siyasi, iktisadi şartlarını iyi bilmek gerekmektedir. Böylelikle o dönemde çıkarılan af kanununun hangi sosyal zaruretler için çıktığını daha iyi anlayabiliriz. Bu dönemin şartlarını somut bir şekilde önceden tespit etmek imkânsızdır. Zaten anayasaları hazırlayan kişiler de bu imkânsızlığı göz önüne alarak, affın hangi durumlarda çıkarılabileceği ile ilgili kesin hükümler koymamışlardır⁸⁹.

Af çıkartılması kamunun yararı için bir uygulamadır. Yasama organının af kanunu ile ilgili tasarrufları kişilerin rızasına bağlı değildir. Yasama organının kamunun yararına tasarrufları af kurumunu zorunlu hale getirmektedir⁹⁰. Bu kuralın istisnası, çıkarılan af yasasında aksi bir hükmün olması durumunda meydana gelir⁹¹. Fakat af yasalarında böyle bir hüküm bulunmasa dahi suçsuzluğunu ispatlamak isteyen kişiye, affı reddetme hakkı tanınmalıdır⁹². Bununla beraber af işlemi tamamlandıktan sonra geri alınmaz. Geri alınabilmesi için, yasanın koşullu bir nitelik taşıması ve belirlenen bu koşulun gerçekleşmesi zorunludur. Af yasası çıkartılıp uygulandıktan geri alınmaz⁹³.

Af kural olarak kişisel bir işlem değildir. Çıkarılan yasa kapsamında belirlenen suçları işleyen herkesi kapsayan objektif bir uygulamadır. Şahısların özel durumları ile

⁸⁸ Ahmet Hamit Aydın / Haluk Alkın, “Af Kapsamına Giren Düzenlemelerin Meşruiyeti Sorunu”, **Amme İdaresi Dergisi**, 2002, c. 35, sayı 3, s. 56.

⁸⁹ Keyman, a.g.e., s. 68.

⁹⁰ Kayıhan İçel, **Yaptırım Teorisi**, İstanbul: Beta Yayınları, 2000, s. 322.

⁹¹ Sözüer, a.g.e., s. 225.

⁹² İçel, 2000, s. 309.

⁹³ Sözüer, a.g.e., s. 225.

ilgilenmez⁹⁴. Bu nedenlerden dolayı af yasayı çıkararak kişilerin ya da otoritenin merhamet duyguları ile açıklanamaz. Ayrıca kişilerin elde edeceği çıkarlar ile de açıklanamaz⁹⁵.

Suçlunun aften yararlanmayı isteme hakkı bulunmamaktadır. Fakat affin yetkili organlar tarafından vaat edilmesi, ima edilmesi durumunda af çıkarmak zamanla bir zorunluluk halini alır. Televizyon, gazete ve internet gibi iletişim araçları vasıtasıyla affin çıkarılacağına dair haberler yapmak affi zorunlu hale getirir⁹⁶.

Af yetkili yasama organı tarafından çıkarıldıktan sonra geri alınmaz. Af kişilere özgü yapılan bir işlem değildir. Toplum yararı gözetilerek yapılır. Af kanununun çıkarıldığı dönemin şartlarını iyi bilmek, affin amacını daha iyi anlamamızı sağlar.

1.4. Af Hakkında Görüşler

Affa ilgili olarak affa taraf ve karşı taraf olan görüşlerle birlikte; cezanın ve affin amacına göre değerlendirilmesinin gerekliliğini savunan karma görüşler de bulunmaktadır. Genel anlamda affin olması gerektiğini savunan görüşler olduğu gibi affin uygulanmaması yönünde aleyhde olan görüşlerde bulunmaktadır.

1.4.1. Lehe Görüşler

Affin çıkarılmasının destekleyen görüşlerin temeli, çıkarılan kanunların insanların ihtiyacını karşılayamamaları, zamanın gerisinde kalmaları söylenebilir. Kanunlarla ilgili yapılan düzenlemelerinde sosyal ihtiyaçları karşılayamaması gibi nedenlerden dolayı affin çıkarılmasının zorunlu olduğunu savunmaktadırlar. Yapılan düzenlemeler ile mevcut kanunlarında birbiriyle çelişmesi ve durumu karmaşık hale getirmesi affi daha da zorunlu hale getirdiğini savunmaktadırlar. Ceza yasalarında da aynı şekilde zamanla toplumun ihtiyaçlarının gerisinde kalması, ilk düzenlediği zaman makul karşılanan bir ceza daha sonra şartların değişmesiyle aynı suçta daha fazla cezanın verilmesi adaletsizliğe neden olabilir. Bu durumu düzeltmenin ya da adaletsizlikteki orantısızlığı düzeltmenin yolu af çıkarılmasıdır.

⁹⁴ Özek, a.g.e., s. 143.

⁹⁵ Ercan Kanar, İnsan Hakları Açısından Suç, Ceza, Cezaevleri ve Genel Af, **İnsan Hakları Yazıları**, 1998, sayı 2, s. 30.

⁹⁶ Kuzu, a.g.e., s. 257.

Af kurumu ile ilgili birçok tartışma olmuştur. Gerekli olup olmadığı konusunda tartışmalara neden olmuştur. Affi destekleyen görüşlerin amaçları, kanunları sosyal hayata uydurmak, gereksiz şiddeti ortadan kaldırmak, uygulamada görülen adaletsizlik ve orantısızlıkları ortadan kaldırmak gibi birbirine yakın amaçlar sayılabilir⁹⁷.

Kanunlar tüm toplum için vardır ve toplumun tamamını kapsar. Kanunlar, belirli kişiler için değildir, şahıslara da göre değildir. Ceza yasaları da güçlerini bu özellikleri sayesinde kazanırlar⁹⁸. Toplumun genelini kapsamaları, bu yasalara soyut bir özellik kazandırır⁹⁹. Soyut ve genel nitelikli yasalar, sürekli bir değişim ve gelişim içinde olan toplumlar için uygun değildir. Bu durum, bazı haksızlıkların ve adaletsizliklerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Çünkü hiçbir haksızlığa ve adaletsizliğe meydan vermeyecek bir şekilde mükemmel yasaların hazırlanması mümkün değildir.¹⁰⁰ Sonuç olarak, yasalar hazırlanırken önceden tahmin edilenden daha ağır sonuçlarla karşılaşılması ve işlenen fiillerle verilen cezalar arasında orantısızlık oluşması kaçınılmazdır.¹⁰¹ Adalet ilkesi ile çelişen bu durumun çözülmesi için af müessesinin varlığı zorunlu hale gelmektedir.

Toplum hayatında, siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlardan dolayı bazı suçlar, bu sorunların arttığı dönemlerde yoğun olarak işlenmiştir. Bu durumda devlet ya da hâkim olan otorite, suçları cezalandırırken gereğinden fazla güç kullanabilir¹⁰². Bu bunalımlı dönem bittikten sonra, toplum hayatı normale döndükten sonra, olayların toplumda oluşturduğu yıkımı önlemek, geçmişte yaşanan huzursuzlukları ve kötü olayları unutturmak elzemdir¹⁰³. Bu bunalımlı dönemler sonrasında aflara başvurmak gerekmektedir. Çünkü af çıkarmamak, suçların unutulmasını engeller. Fail ve mağdurun aklındaki düşmanlık hislerinin kalıcı ve intikamcı olmasına neden olur. Düşmanlıkları ve kötülükleri af ile silmek ve unutmak, insanlardan kin ve nefreti temizler. Af insanları kötülüklerden temizleyerek topluma huzur getirir¹⁰⁴.

Siyasi, ekonomik ve sosyal sorunların toplum üzerindeki etkisiyle işlenen ve siyasi suçların dışında kalan suçların da af kapsamına alınması gerekmektedir. Ancak

⁹⁷ Keyman, a.g.e., s. 14.

⁹⁸ Özek, a.g.e., s. 143.

⁹⁹ Akbulut, a.g.e., s. 452.

¹⁰⁰ İçel, 2000, s. 306.

¹⁰¹ Türkan Y. Sancar, "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun'un Hukusal Niteliği ve Sonuçları", Anayasa Mahkemesi'nin 39. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, *Anayasa Yargısı*, Ankara, 25-26 Nisan 2001, s. 154; Dönmezer / Erman, a.g.e., s. 213.

¹⁰² İçel, 2000, s. 307.

¹⁰³ Dönmezer / Erman, 1997, s. 214.

¹⁰⁴ Can, a.g.e., S.26.

siyasi suçların dışında kalan ve af kapsamına alınması gereken bu suçları af kapsamının dışında bırakmak, istenilen toplumsal barışı engelleyebilir¹⁰⁵.

Yasalar genel, soyut ve zorlayıcı düzenlemelerdir. Bu nedenle ceza yasaları da bu kapsamda değerlendirilir. Genel ve soyut olan kanunlarda zaman zaman ihtiyaçlar doğrultusunda değişiklikler yapılabilir. Bu değişiklikler ve düzenlemeler, sosyal hayata uyum sağlamada yeterli değildir. Cezaların genel olması için aynı zamanda zorlayıcı da olması gerektiği için, öngörülünden daha fazla şiddet içermesi her zaman mümkündür¹⁰⁶. Bu problemleri çözmek için mükemmel kanunlar hazırlanması gerektiği düşünülebilir. Fakat insan düşüncesinin hatasız ve mükemmel kanunlar hazırlama noktasında yetersiz kaldığı gibi; olası en hatasız ve mükemmel bir biçimde hazırlanan ceza kanunları bile, suçluluğun gerektirdiği bütün hafifletici nedenleri dikkate almazlar. Genellikle işlenen suç ile ceza arasında açık bir orantısızlık vardır. Bu orantısızlığın ortadan kaldırılması da yine insanlara düşmektedir. İnsanların ortaya koyduğu bu kanunlar, tam olarak adaleti sağlayamamaktadır. Bu adaleti sağlamak da aflu olur¹⁰⁷.

Demokrasi ile yönetilen ülkelerde, ceza hukuku yasalarının insancıl esaslara dayalı olması ve af kurumunun olması gerektiği belirtilir¹⁰⁸. Akıl ve mantıkla ceza alan kişiyi, merhametle affetmenin doğru olacağı düşünülmektedir. İnsan haklarının daha önem verildiği demokratik ülkelerde af kurumunun elzem olduğu söylenmektedir¹⁰⁹.

1.4.2. Aleyhe Görüşler

Affin çıkarılması gerektiğini belirten görüşler olduğu gibi çıkarılmaması gerektiğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle affin aleyhine olan görüşler de bulunmaktadır. Affin aleyhine görüş belirtenlerin başında pozitivistler gelmektedir. Bu görüşe göre affin gerekli olduğuna dair gerekçeler öne sunan görüşler gerçekçi değildir. Bu görüşe göre af, her zaman seçimlerde oy kazanmak ve iltimas kazanmak için yapılmaktadır. Diğer bir ifadeyle af kurumu idarecilerin yetkilerini çıkarları doğrultusunda kullanılmalıdır. İdareciler yetkilerini af aracılığıyla kötüye kullanmaktadır¹¹⁰.

¹⁰⁵ Faruk Erem / Ahmet Danışman / M. Emin Artuk, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: SeçkinYayıncılık, 1997, s. 932.

¹⁰⁶ Keyman, a.g.e., s. 14.

¹⁰⁷ Keyman, a.g.e., s. 15.

¹⁰⁸ Sözüer, a.g.e., s. 221.

¹⁰⁹ Dönmezer / Erman, 1997, s. 214.

¹¹⁰ Keyman, a.g.e., s. 16.

Affin aleyhine olan görüşlere göre, af yetkisi bazı zaruri nedenlerden dolayı da kullanılmaktadır. Fakat bu zaruri nedenler affin haklı olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü adalet keyfi bir merhamet duygusu sonucu oluşmaz. Adalet toplumdaki herkes için eşit usullerin gerçekleştirilmesidir. Adalet toplumdaki bütün bireyler güven duygusu oluşturmalarıdır¹¹¹. Af kurumunun aleyhine olan görüşler Antik Yunan'a kadar dayanmaktadır. Platon'a göre, hiçbir suç cezasız kalmamalıdır. Bütün suçların bir cezası olmalıdır ve bu cezalar uygulanmalıdır. Kant ise ceza kanununun uygulanmasını bir gereklilik olarak ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle ceza kanunları kesinlikle uygulanmalıdır. Af ise egemenlik hakkının kötüye kullanılması sonucu ortaya çıkmıştır. Bentham'a göre, ceza zorunlu ise sonradan kaldırılmamalıdır; eğer ceza zorunlu değilse mahkûma bu ceza hiç verilmemelidir. Bu görüşler suçun cezasının uygulanması gerektiğini savunarak af kurumunun gerekliliğini eleştirmektedir.

Bu görüşlerin temel noktası çıkarılan afların kötüye kullanılmasıdır. Af kurumundan yararlanan insanlar bunu kötüye kullanabilirler. Ayrıca affin hukuki niteliği de kötüye kullanılmasına neden olmaktadır. Af kurumu eleştiren pozitivistlere göre af, seçimlerde oy kazanma, adam kayırma ve baskı gibi nedenlerle kullanılmaktadır¹¹². Bu nedenlerinde hukuki bir niteliği bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle af kurumu hukuk dışı amaçlar için kullanılmaktadır. Af yetkisi hukuk dışı amaçlar için kullanılması kötüye kullanıldığını göstermektedir¹¹³.

Af kurumu çeşitli nedenlerle kötüye kullanılmaktadır. Cezaların genel ve özel önleme etkileri bulunmaktadır. Af uygulamaları cezaların genel ve özel önleme etkilerini azaltmaktadır. Ceza kanunlarının caydırıcılık özelliği bulunmaktadır. Ceza kanunları mutlak uygulanmaktadır. Ceza kanunlarının mutlak uygulanmadığı ümidi veren durumlarda caydırıcılık etkisi azalmaktadır. Diğer bir ifadeyle af kurumu cezaların caydırıcılık ilkesini ihlal etmektedir. Af kurumu ceza kanunlarının mutlak uygulanabilirliğini azaltmaktadır.

Af yetkisi ile diğer bir eleştiri de af yetkisi kullanılmadan önce herhangi bir adli tahkikat yapılmamasıdır. Af yetkisi kullanılırken hiçbir adli tahkikat yapılmamaktadır. Bu durum da bazı sorunlarda neden olmaktadır. Adli tahkikat yapılmaması suçlular arasında sınıflama yapma durumunu ortadan kaldırmaktadır. Diğer bir ifadeyle adli tahkikat yapılmaması suçlulardan hangilerinin afftan yararlanması

¹¹¹ Keyman, a.g.e., s.16-17.

¹¹² Sancar, a.g.e., s. 153.

¹¹³ Dönmezer / Erman, 1997, s. 213.

gerektiği ayrımı yapılamamaktadır. Bu durumda birçok suçlu cezalarını çekmeden ceza evinden çıkmaktadır. Af çıkarılmadan önce tahkikat yapılmaması böyle sorunlara neden olmaktadır. Bu gibi nedenlerden dolayı böyle sorunları çözmek için af yerine başka yöntemler uygulanabilir¹¹⁴.

Afa ilgili bir diğer eleştiri affın telafisi mümkün olmayan sorunlara yol açtığıyla ilgilidir. Af sayesinde serbest bırakılan suçlular daha sonra tekrar suç işlemektedir. Bazı suçlularda af kurumuna güvenerek suç işleme konusunda daha rahat hareket etmektedir ve tekrar suç işlemektedir. Bu durumda af kurumu adalet ilkelerine aykırı hareket etmektedir. Ayrıca affa uğramış suçlu daha sonra başka kişilere zarar vermesi durumunda bunun zararlarının devlet tarafından karşılanması gerekmektedir. Fakat devlet mağdurların bu zararlarını her zaman karşılayamamaktadır. Bu zararlar karşılanırsa da af sonucunda ortaya çıkan bu adaletsizliği de engelleyememektedir¹¹⁵.

Ceza kanunlarını en temel gücü cezaların kesin olmasıdır. Bu konuyla ilgili görüş belirten Becceria'ya göre, af yetkisi kesinlikle kullanılmalıdır. Ceza kanunları mutlak bir şekilde uygulanmalıdır. Becceria'ya göre, ceza hukukunda her suçun mutlaka bir ceza göreceği ilkesi bulunmaktadır. Bu ilke af kurumundan dolayı zedelenmektedir. Bir mahkûmu işlediği suçtan dolayı bağışlamak bu ilkeyi zedelemektedir. Bunun sonucunda toplumda diğer bireyler arasında ceza görmemek ümidi doğmuş olmaktadır. Ayrıca bu durumda af yetkisiyle ilgili toplumda affın keyfi bir uygulama olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır¹¹⁶.

Becceria'ya göre, ceza kanunlarının suçu önlemesi şiddetli olmalarında değildir. Ceza kanunlarının suçu önlemesi kesin olmasında ileri gelmektedir. Diğer bir ifadeyle ceza kanunlarının kesin olma özelliği suçu önlemektedir. Cezası hafif ama infazı kesin uygulanan ceza, cezası ağır ama infazı tam olarak uygulanmayan cezadan daha etkilidir. Bu bağlamda bazı cezaların ağırlığını ve suçlara göre dengesizliğini önlemek için af kurumu kullanılabilir. Fakat cezalar hafif olduğu oranda affa olan ihtiyaç azalmaktadır. Diğer bir ifadeyle cezası ağır olan suçlarda af kurumu kullanılabilir. Ancak cezası hafif olan suçlarda af kurumuna gerek bulunmamaktadır. Af kurumu, ceza kanunlarının mutlak olma özelliğini engellememelidir¹¹⁷.

Af çıkarılırken “layık olan ya da olmayan suçlular” şeklinde bir ayrım yapılmamaktadır. Bu bağlamda ıslah olmamış suçlular da afa yararlanmaktadır. Diğer

¹¹⁴ Keyman, a.g.e., s. 17.

¹¹⁵ Sancar, a.g.e., s. 166.

¹¹⁶ Keyman, a.g.e., s. 17.

¹¹⁷ Beccaria Cesare, **Suçlar ve Cezalar Hakkında** (Çev.: Sami Selçuk), s.217-219; Keyman, a.g.e., s.18.

bir ifadeyle tehlikeli hali devam eden suçlular da aftan yararlanmaktadırlar. Bu durumu önlemek için af özelleştirilebilir ve yararlanacak kişiler arasında bir ayırım yapılabilir. Affin uygulaması durumunda suçluların kişisel durumları araştırılmalıdır¹¹⁸. Af siyasi amaçlar için kullanılmaktadır. Ancak af kurumu yargı bağımsızlığını da etkilemektedir. Devletin yasama organı, yargının verdiği kararları af kurumuyla ortadan kaldırmaktadır. Suçluya ceza kanunlarının gereği ceza veren yargı organlarının kararlarını, yasama organı soyut, genel ve kişilik dışı yasalarla ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda bir suçlunun cezasını affetmek siyasi bir amaçla yapılmamalıdır¹¹⁹.

Af kurumunun aleyhinde olan görüşler bu bağlamdadır. Af ile ilgili eleştiriler olduğu gibi öneriler sunan görüşler de bulunmaktadır. Bu önerilere göre, suçun sonucu cezadır. Ancak bir toplum bu suçun infazının uygulanmasından vazgeçmek istiyorsa bunu şartlı salıverme ve erteleme gibi uygulamalarla yapabilir. Şartlı salıverme ve erteleme gibi birçok hukuk uygulaması bulunmaktadır ve bu uygulamalar af yerine kullanılabilir¹²⁰. Modern ceza hukuku kurumları cezaların şiddetini ve sakıncalarını önlemektedir. Bu bağlamda af kurumuna gerek yoktur. Af kurumunun dışında diğer bazı kurumlar şunlardır; cezaların ertelenmesi, şartlı salıverme, ön ödeme, şikâyetten vazgeçme, alınan hapis cezalarının para cezalarına çevrilmesi, yargılamanın yenilenmesi gibi yöntemler bulunmaktadır. Bu yöntemler af kurumu yerine kullanılabilir.

Af kurumunun kullanılmasının gerekçelerinden birisi de adli hatalardan dolayı masum kişilerin ceza aldığı düşünülmesidir. Ancak bu kişiler için yargılamanın yenilenmesi kullanılabilir. Böylelikle bir hâkim tarafından verilen ceza başka bir hâkim tarafından bozulmuş olur. Diğer bir ifadeyle yargı organının verdiği kararı yine yargı organı bozmuş olmaktadır. Böylelikle de yasama organı, yargı organının kararlarını etkilemesinin de önüne geçilmiş olunacaktır¹²¹.

Siyasi otorite kuvvetler ayrılığı ilkesinin zarar görmemesi için affın sadece genel hatlarını belirlemelidir. Affın kapsamı ve hangi suçluların aftan yararlanacağı konularını yargı organları belirlemelidir. Af siyasi amaçlar için kullanılmaktadır. Ancak af kurumu yargı bağımsızlığını da etkilemektedir. Devletin yasama organı, yargının verdiği kararlarını af kurumuyla ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda siyasi otorite

¹¹⁸ Özek, a.g.e., s. 138.

¹¹⁹ Demirbaş, 2002, s. 613.

¹²⁰ Erem / Danişman / Artuk, a.g.e., s. 942.

¹²¹ Mustafa Avcı, "Kim Kimi Affedebilir?": Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, **Kamu Hukuku Arsivi**, 1999, c. 2, sayı 3, s. 226.

affin sadece genel hatlarını belirlemelidir. Affin özel durumlarını yargı organları belirlemelidir¹²².

1.4.3. Karma Görüş

Af kurumuyla ilgili farklı görüşler de bulunmaktadır. Af ceza kanunlarının şiddetli bir şekilde uygulandığı zamanlarda kullanıldığı ifade eden klasik okul gibi görüşler bulunmaktadır¹²³. Bu gerekçeye dayanan birçok klasik okul düşünürü affi genel olarak benimsememektedir. Ancak bu düşünürler affin kanunların neden olduğu acıları azaltmak için bir ihtiyaç olduğunu ifade etmektedirler. Bu görüşü savunan Becceria, kendi dönemindeki kanunların acımasız ve şiddetli olduğu için sıkça eleştirmiştir. Cezaların ılımlı ve yargılamaların düzenli yapılması halinde af kurumuna gerek olmadığını söylemiştir. Becceria af kurumuna kesin olarak karşı çıkmıştır. Ancak cezaların ve sert uygulamaların yaptığı etkiyi ortadan kaldırmak için sınırlı olarak kullanılabilir. Diğer bir ifadeyle Becceria affa prensip olarak karşı çıkmaktadır. Çünkü af kavramı yasalarla çelişen bir kavramdır. Ayrıca Becceria'ya göre af, cezaların caydırıcılık özelliğini ortadan kaldırmaktadır¹²⁴.

Affa ilgili diğer bir karma görüş Bentham'a aittir. Bentham yasaların şiddetli ve sert olmasından dolayı af kurumunun kullanılmasına karşı çıkmıştır. Af kurumunun kullanılmasının yerine cezaların hafifletilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Cezalar hafifletilerek bu sorunun çözüleceğini savunmuştur¹²⁵. Bentham' a göre ceza, toplumun korunması için uygulanıyorsa bunun af yoluyla kaldırılması doğru değildir. Bu durumu "Ceza zaruri ise sonradan kaldırılmamalı, zaruri değilse hiç uygulanmamalıdır" şeklinde ifade etmiştir¹²⁶. Bentham ve Becceria affin yasayla çeliştiğini belirtmişlerdir.

Affa ilgili karma görüş günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bu görüş affa, ceza hukuku alanında genel bir reform yapılması durumuyla karşı çıkmaktadır. Ancak hukuk devleti ilkesinin tam olarak hayata geçirilemediği ve maddi gerçeğe ulaşma oranı düşük olduğu için af kurumuna zorunluluk duyulduğunu belirtmektedirler. Diğer bir

¹²² Mustafa Avcı, "Kim Kimi Affedebilir?": Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, **Kamu Hukuku Arsivi**, 1999, c. 2, sayı 3, s. 226.

¹²³ Önder Ayhan, **Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler**, İstanbul 1963, s.67.

¹²⁴ Beccaria Cesare, **Suçlar ve Cezalar Hakkında** (Çev.: Sami Selçuk), s.217-219.

¹²⁵ Yücel Mustafa Tören, **Kriminoloji**, Ankara 2008, s.226.

¹²⁶ Keyman, a.g.e., s.19.

ifadeyle af bir taraftan eleştirilirken diğer taraftan da bu kuruma gerek duyulduğu belirtilmektedir. Bu görüş günümüzde de varlığını devam ettirmektedir¹²⁷.

1.4.4. Değerlendirme

Toplumsal düzen suçla bozulmaktadır. Bozulan bu düzenin tekrar kurulması için bu suçu işleyen kişinin cezasını çekmesi gerekmektedir. Suçlunun cezasını çekmesi toplumun vicdanını rahatlatarak suçun cezasız kalmadığını ortaya koymaktadır. Suçun cezasının infazı diğer vatandaşlar tarafından suçun önlenmesini sağlayarak var olan toplumsal düzen korunmaktadır. Diğer bir ifadeyle cezalandırmanın toplumsal faydası bozulan düzenin yeniden kurulması ve bunun devam edilmesini sağlanmasıdır. Ancak suç kişinin düzene aykırı hareket etme isteği sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda toplumun düzeltilmesinden önce kişinin düzeltilmesi daha önemlidir. Diğer bir ifadeyle önlemenin önemli olduğu kadar ıslahın da önemli olduğu bir cezalandırma sistemi olduğunda af kurumuna gerek duyulmayacaktır.

Cezalandırmanın hak ya da yetki olması durumuyla ilgili bir tartışma bulunmaktadır. Bu konuya ilişkin görüşümüz ise cezalandırmanın bir yetki olarak kaynağını devletin iktidar olmasından almaktadır. Ceza vermeye yetkili olan bu güç affetmeye de yetkilidir¹²⁸. Cezalandırma yetkisini hangi durumlarda kullanılıp kullanılmayacağı yasama organı tarafından tespit edilmektedir. Cezalandırma yetkisinin kullanılmayacağı durumlar, fiilen suç olmaktan çıkarılması gibi süresiz nitelikte olabilmektedir. Cezalandırma yetkisinin kullanılmayacağı durumlar af kurumuyla sadece belirli bir döneme özgü de olabilmektedir. Ayrıca yasama organı şikâyetten vazgeçme, uzlaşma, ön ödeme, erteleme gibi uygulamalarla af dışında amaçlara hizmet etmektedir.

Affa bağımsız olarak baktığımızda, af kurumu cezaların kesinliğini zedelemektedir. Ceza kanunları sadece yetkili organlar tarafından çıkarılan yazılı kurallar olarak değerlendirilmemelidir. Ceza kanunlarının aynı zamanda toplum tarafından benimsenmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Bu nedenle af kurumunun oluşturduğu adaletsizlik algısı devleti aciz bir konuma getirmektedir. Diğer bir söylemle af kurumu, devletin suç işlenmesini önlemek ve suçu cezalandırmak görevini engellemektedir. Burada önemli olan nokta cezayı veren ve affı çıkarmanın devlet

¹²⁷ Bahri Öztürk / Mustafa Ruhan Erdem, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, Ankara 2011, s.452.

¹²⁸ Zeki Hafizoğulları / Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara 2010, s.533.

olduğudur. Ancak tarih boyunca hiçbir devlet affi tamamen ortadan kaldıramamıştır. Diğer bir ifadeyle affi tamamen ortadan kaldırmak mümkün değildir¹²⁹.

Af kurumunun hukuk sistemi içinde olması olası muhtemel toplumsal kargaşaların sonrasında toplumda gerek görülen birleştirme politikalarının bir aracı olmasını sağlamıştır. Diğer bir söylemle af kurumunun, toplumda ortaya çıkan büyük olaylardan sonra toplumsal barışı ve birleşmeyi sağlayan bir işlevi bulunmaktadır. Tarih boyunca toplumlarda bazı buhranlı dönemler yaşanmıştır ve yaşanmaktadır. Bu buhranlı dönemlerde işlenen suçlar normal zamanlarda makul karşılanmaktadır. Bu buhranlı ve kaos dönemlerinin ardından siyasi ve sosyal yapıda değişimler meydana gelmektedir. Siyasi ve sosyal yapının değişmesiyle birlikte geçmişte yaşananların unutulması toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanması için önemlidir. Dolayısıyla bu durumda af kurumuna başvurulmaktadır. Diğer bir ifadeyle siyasi buhranları af yoluyla çözülebilmektedir. Ancak bütün siyasi buhranların af yoluyla çözülmesi mümkün değildir¹³⁰. Bütün siyasi buhranları af yoluyla çözmeye çalışmak tehlikeli bir girişimdir. Tehlikeli olan bir diğer girişimse siyasi suçları aftan yararlandırırken birinin diğerinden daha ayrıcalıklı olmasıdır. Diğer bir ifadeyle siyasi kaygılarla bazı siyasi suçlara daha ayrıcalıklı davranılması tehlikeli bir girişimdir.

Af çıkarırken “layık olan ve layık olmayan” diye ayırım yapılmalıdır. Af çıkarılacak suçlarla ilgili özel olarak tahkikat yapılmalıdır. Eğer bunlar yapılamıyorsa en azından bazı suçlar af kapsamından çıkarılmalıdır. Bu sınırlama affin toplumsal adaleti ihlal ettiği düşüncesini de önleyebilir. Diğer bir ifadeyle toplumda affin adaletsizliklere neden olduğunu düşüncesi bulunmaktadır. Böyle bir düşünceye meydan vermemek için bazı suçlar af kapsamından çıkarılabilir. Af kapsamına alınacak suçlar için devlete veya kişilere karşı işlenen suçlar olarak ayırım yapılmıştır. Kişilere karşı işlenen suçların af kapsamından çıkarılması toplumda bulunan adalet duygusunun sarsılmasını önleyebilir. Çünkü genel af toplumda adalet duygusunu sarsabilir¹³¹. Toplumda bireyler kendilerine ve yakınlarına karşı suç işlendiğinde bunun kesinlikle cezasının verilmesini isterler. Af kurumuyla bu cezalandırmanın ortadan kalkması bireylerin adalete olan güvenini sarmaktadır.

Affa yönelik suç tiplerine göre anayasal sınırlamalar getirilebilir. Ancak bu sınırlamalar yapılmadığında af eleştirileri artarken; affa yönelik getirilen her somut

¹²⁹ Keyman, s.27.

¹³⁰ İbrahim H. Seydioğulları, “Türkiye’de Ceza Afları: Ankara’da Af Konulu Alan Araştırması”, **Polis Bilimleri Dergisi**, C.8 (3-4), S.1-28.

¹³¹ Aydın / Alkın, a.g.e., s.55-74

sınırlamada ise affa yönelik eleştiriler azaltılmaktadır. Ayrıca affa ilgili sınırlamalar olmadığında affların siyasi çıkarlar uğruna yapıldığı düşünülmektedir. Toplumda affa ilgili genel olarak böyle bir algı bulunmaktadır¹³².

Toplum açısından affın sebep olabileceği sorunları çözmek için bazı kapsamlı olmayan uygulamalar yapılabilir. Örneğin afftan yararlanacak kimselerin belli bir süre gözlem altında tutulabilir. Mahkemeler tarafından aff yetkisi kullanılırken afftan yararlanacak kişilerin kişiliği ve öz geçmişine bakılarak layık olan ve olmayan ayrımı yapılabilir. Bu konuyla ilgili bir diğer çözüm ise çıkarılacak affa mağdur ve ailelerinin maddi ve manevi zararları suçlu ve devlet tarafından karşılanmalıdır¹³³. Ayrıca affı ret hakkının tanınması da eklenebilir. Bu önerilerin dikkate alınarak aff uygulamalarının yapılması adalet kaygısını azaltma da önemlidir.

¹³² Seydioğulları, a.g.e., s.25.

¹³³ Birol Dinler, Ceza Hukukunda Af, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Doç. Dr. Metin Feyzioğlu), Ankara 2002, S.32-34.

İKİNCİ BÖLÜM

AFFIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE MUKAYESELİ HUKUKTAKİ YERİ

2.1. Hukuki Niteliği

Af kavramı siyasi, sosyal ve hukuki bir kavramdır. Bu bağlamda af, siyasal ve sosyal bilim dalları ile ilişkilidir. Af kavramı bu bilim dalları içinde en çok hukukla ilişki içerisindedir. Af kavramı ortaya çıkarken yetki ve şekil gibi unsurları açıkladığı için hukukla ilişkilidir. Af kurumu, hukuk içinde kamu hukuku ile ilişkilidir. Kamu hukuku içinde ise ceza hukuku ile ilintilidir. Bu bağlamda af kurumunu daha iyi anlamak için hukuk ve ceza hukukunun af ile ilgili bilgiler vermesi gereklidir. Diğer bir ifadeyle af kavramı daha iyi analiz etmek için hukuk ve özel olarak da ceza hukukunda affin yerini bilmek konuyu bir bütün halinde anlamamızı sağlamaktadır. Bu bağlamda hukuk ve özel olarak da ceza hukukundan bilgiler vereceğiz.

İnsan davranışlarını düzenleyen bütün kurallar hukuk olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal barış ve güvenliği sağlamak, kişisel çıkarları güvenlik altına almak, uyuşmazlıkları çözmek için kurallar koymak hukukun amaçları arasında sayılabilir. Bu kurallar akılcı ve güvenilir olarak belirlenmektedir¹³⁴. Hukuk özel hukuk ve kamu hukuku olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Özel hukuk, kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen bütün hukuk kurallarıdır¹³⁵. Kamu hukuku ise kamu ile kişiler arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallardır. Kamu hukukunda taraflar arasında başlangıçta eşitlik vardır. Fakat taraflar arasında anlaşmazlık çıkması durumunda kamu otoritesi duruma el koymaktadır¹³⁶. Kamu hukukunun bir dalı ceza hukukudur. Günümüzde devlet cezalandırma yetkisinin tamamını elinde bulundurmaktadır. Devlet kavramının olmadığı zamanlarda bile ceza hukuku kurallarına rastlanmaktadır. Modern ceza hukukunun temelleri devlet kurulmadan önce atılmaya başlanmıştır.

Affin hukuki niteliğine bakacak olursak af, kişi lehine verilmiş bir atıfet¹³⁷ işlemidir. Bu konuda mahkeme kararları ve doktrinler aynı kanaate sahiptirler. Alacaklıdan affin bir atıfet müessesesi olduğunu belirterek aynı durumda olan kişiler arasında ayırım yapılmamasından bahsetmiştir. Dönmezer-Erman ise genel ve özel affin

¹³⁴ Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 3.

¹³⁵ Ali Şafak, **Ceza Hukuku**, Ankara: Roma Yayınları, 2005, s.2.

¹³⁶ Şafak, a.g.e., s.3.

¹³⁷ Atıfet kavramı kişiye karşılık beklenmeden yapılan iyilik anlamına gelmektedir. Ceza hukuku açısından atıfet kavramı ise sanığa ya da hükümlüye cezasında karşılık beklenmeden yapılan indirim ya da affedilme hali olarak anlaşılması mümkündür.

bir atıfet işlemi görüşündedir¹³⁸. T. Tufan Yüce ise affin atıfet olmadığı görüşü savunmaktadır. Diğer bir ifadeyle doktrinde affin atıfet olmadığı görüşü de mevcuttur. Çünkü afta, af kurumunun kullanılmasını gerektirecek bir sebep bulunmamaktadır¹³⁹. Anayasa Mahkemesi de, 3216 sayılı kanunu incelerken affin bir atıfet işlemi olduğuyla ilgili değerlendirmede bulunmuştur¹⁴⁰. Anayasa Mahkemesi gibi Yargıtay da, 113, 134 ve 218 sayılı af kanunları ile ilgili kararında affin bir lütuf ve atıfet olduğunu kabul etmiştir¹⁴¹.

Af kurumu, hukuk içinde kamu hukuku ile ilişkilidir. Kamu hukuku içinde ise ceza hukuku ile ilintilidir. Bu nedenle affi açıklarken kamu hukuku ve ceza hukukunu iyi bilmek gerekmektedir. Mahkeme kararları ve doktrinler affin bir atıfet işlemi olduğu konusunda ittifak halindedir.

2.2. Afta Yetki Tartışmaları

Af, hukuki olmakla beraber siyasi yönü ağır basan bir kurumdur. Af kurumu tarih boyunca mutlak bir takdire dayanmıştır. Çünkü af çıkarılması siyasi güce sahip olmanın sonucudur. Siyasi otorite ve birey arasında kurulan af ilişkisi çoğunlukla bir atıfet iradesi değildir. Bu açıdan baktığımızda af, doğası sonucu siyasidir ve içerik bakımından Anayasa ile sınırlandırılmadığı zaman mutlak bir takdir yetkisine dayanmaktadır¹⁴². Birçok ülkede yasama organı tarafından yapılan af işlemi, çoğunluğun iradesiyle ortaya çıktığı düşüncesine bağlı olarak meşru bir zemine oturtulmaya çalışılmaktadır. Diğer bir ifadeyle birçok ülkede af kurumunun meşru bir zemine oturtulması için yasama organının diğer bir ifadeyle meclisin eline verilmiştir. Çıkarılan her affin hukukiliğinin değerlendirilmesi gereklidir. Diğer bir ifadeyle affin hukukiliğinin de değerlendirilerek, siyasi niteliği sebebiyle hukukiliğin arka planda kalmasına müsaade edilmemelidir. Günümüzde aflar genellikle demokrasi ile seçilen kanun koyucuların hukuka bağlı olarak yaptığı işlemlerden birisidir. Bu nedenle af

¹³⁸ Uğur Alacakaptan, a.g.e., s. 25.

¹³⁹ Turhan Tufan Yüce, a.g.e., s.188-189.

¹⁴⁰ AYM., 18.03.1986, 30/10, AYMKD., sayı 22, 1987, s. 100.

¹⁴¹ "...218 sayılı Af Kanunu da, diğer af kanunları gibi bir lütuf ve atıfet eseridir." (Y.İBK., 06.01.1994, 63-1/1, Mehmet R. Uluç, 113, 134 ve 218 sayılı Af Kanunları Hakkındaki 06.01.1994 günlü Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararının Ceza Hukuku Prensipleri Karsısındaki Durumu, İHFM., c. XXX, İstanbul, 1965, s. 2.

¹⁴² Önder, Tecil, S.67.

yetkisinin sınırları ilk önce hukukun üstünlüğü ilkesiyle çizilmektedir¹⁴³. Ancak sebep ve konu gibi unsurlar açısından uluslararası hukukun evrensel değerleriyle de sınırlandırmak mümkün olabilir.

Af konusunun varlığı tarih boyunca tartışma konusu olmuştur. Af yetkisi konusu da tartışmalı olmuştur. Diğer bir ifadeyle bir devlette af çıkarmaya yetkili kişi ve organın kim olacağı konusu tartışma konusu olagelmıştır. Bazı ülkelerde af çıkarmaya meclis yetkili olurken, bazı ülkelerde devlet başkanı yetkili olmuştur. Bazı ülkelerde bu yetki ise meclisin kontrolü altında devlet başkanına verilmiştir. Günümüzde ise genellikle bu yetki meclise verilmiştir. Ancak devlet başkanının da bazı özel durumlarda af yetkisi bulunmaktadır. Ülkemizde ise genel ve özel af çıkarmaya yetkili kurum meclistir. Cumhurbaşkanı ise özel af çıkarmaya yetkilidir. Bu konuyla ilgili farklı ülke uygulamaları ve uluslararası hukuk alanında af yetkisi, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde daha detaylı olarak anlatılacaktır.

2.3. Affın Hukuk Sistematiğinde Yeri

Hukuk disiplinleri ve yaklaşımları af kavramı hakkında farklı görüşler bildirmektedir. Her hukuk kurumunda olduğu gibi af konusunda da hukuk disiplinleri farklı yaklaşımlar sergilemektedir. Af kavramı da hukuk disiplinleri ile ilişkili olduğu oranda yorumlanmış bulunmaktadır. Af konusu öncelikle onarıcı adalet yaklaşımı açısından önem arz etmektedir. Yine anayasa hukuk açısından ve son olarak ceza hukuku açısından af kavramı farklı durumlarda ele alınmıştır. Çalışmanın bu bölümünde af kavramının onarıcı adalet açısından yeri, anayasa hukukunda yeri ve ceza hukuku disiplininde affın yeri incelenecektir.

2.3.1. Onarıcı Adalette Affın Yeri

Onarıcı adalet, mümkün olduğu kadar suçun neden olduğu zararın ve yaralanmanın karşılanması ya da giderilmesi olarak tanımlanabilir¹⁴⁴. Onarıcı adalet konusunda farklı tanımlar bulunmaktadır¹⁴⁵. Onarıcı adalet, “toplumsal adalet”, “onarıcı yaklaşımlar”, “pozitif adalet”, “düzeltici adalet” gibi kavramlarla da ifade

¹⁴³ Helmut Gropengieber / Jörk Meibner, “Amnesties and the Rome Statute of the International Criminal Court”, *International Criminal Law Review*, S. 5, 2005. <http://heinonline.org> (Erişim tarihi: 15.04.2020), s.271.

¹⁴⁴ Veli Özer Özbek, *Türk Ceza Kanununun Anlamı (TCK İzmir Şerhi), Genel Hükümler*, Ankara, 2010, s. 141.

¹⁴⁵ Abdullah Baytaç, “Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış”, *İÜHFİM*, C. LXXI, S. 1, 2013, s. 118-119.

edilmektedir. Onarıcı adalet Kanada, Yeni Zelanda, Avustralya, İngiltere ve Amerika gibi birçok ülkede kullanılmaktadır¹⁴⁶.

Onarıcı adalet sisteminde üç temel yöntem bulunmaktadır. Bunlar uzlaştırma, zararı tazmin, adalet görüşmeleridir¹⁴⁷. Uzlaştırma 1960'lı yıllardan itibaren ceza adaleti sisteminde pek çok yeni yöntem kullanılmıştır. Bunlardan en sık kullanılan yöntemlerden biri uzlaştırmadır. Uzlaştırma, mağdur ve fail arasında failin mağdur için ne yapabileceği konusunda anlaşmaya varılmasıdır. Uzlaştırma sistemi mahkeme dışı bir uygulama olarak genelde para ödeme yoluyla çözülmektedir. Bu süreci yüz yüze olarak anlaşmazlıkları çözen bir uzlaştırma yönetmektedir.

Zararı tazmin: Bu uygulama uzlaştırmayla benzemektedir. Ancak bu karar hâkim tarafından verilerek mahkeme içi bir uygulamadır. Bu yöntemde mağdur ve fail arasında doğrudan bir temas kurulmaz. Failin cezayı ödememesi durumunda hapis cezası uygulanmaktadır. Diğer bir ifadeyle fail mağdurun zararını tazmin etmezse hapis cezasına çarptırılır.

Onarıcı Adalet Görüşmeleri: Bu uygulama uzlaştırma ve zararı tazmin uygulamalarında farklıdır. Bu görüşmelerin birçok çeşidi bulunmaktadır. Yeni Zelanda ve Avustralya'da uygulanan aile grup görüşmeleri, Kuzey İrlanda'da uygulanan Genç toplantıları bu görüşmelere örnek olarak verilebilir.

Onarıcı Adalette suç, devlet ve fail arasındaki bir uyuşmazlık değildir. Suç kişiler arasında meydana gelen bir uyuşmazlıktır. Onarıcı adalet sisteminin merkezinde mağdur, fail ve toplum yer almaktadır. Bu bağlamda suça neden olan eylem bireye karşı işlenmiştir. Bu nedenle kişiler arasındaki uyuşmazlığı çözmek için kişilerin kendilerinin katılması gerekmektedir. Bu açıdan af konusuna baktığımızda af devlet eliyle çıkarılmaktadır. Bilhassa genel af kişiler arasındaki uyuşmazlık noktasına hiç değinmemektedir. Genel af bütün suçları kapsayarak bu suçtan dolayı zarar gören kişilere hiçbir şey sormadan uygulanmaktadır. Bu durumda onarıcı adalet sistemi ile uyuşmamaktadır¹⁴⁸.

Genel ve özel afa zararın tazmin edilmesi uygulaması bulunmamaktadır. Suçlular afa cezadan kurtulmaktadır. Ancak bu suçtan dolayı zarar gören kişilerin zararı tazmin edilememektedir. Bu durum da toplumda adalet duygusunun zarar

¹⁴⁶ Mahmut Kaplan, "Onarıcı Adalet ve Türk Hukukuna Yansımaları", **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 1, Haziran 2005, s. 62.

¹⁴⁷ Lawrence W. Sherman / Heather Strang / Elif Canpolat Bekar, " Delil Temelli Hüküm Olarak Onarıcı Adalet", **Jornal of Penal Law and Criminology**, Yayın Tarihi: 23.08.2014, C.2, S(1-2), s. 287-289.

¹⁴⁸ Baytaz, a.g.e., s. 121-122.

görmesine neden olmaktadır. Toplumda bir suç işlendiği zaman ilk önce bu durumdan mağdur ve yakınları zarar görmektedir. Daha sonra ise toplum ve tüm vatandaşlar etkilenmektedir. Bu bağlamda onarıcı adalet sistemine göre bir suçtan ilk önce mağdur zarar gördüğü için mağdurun zararı karşılanmalıdır¹⁴⁹.

Af kurumunda fail ve mağdurun karşılıklı görüşmesi diğer bir ifadeyle uzlaştırma yoktur. Af devlet tarafından çıkarılmaktadır. Onarıcı adalet sisteminde ise fail ve mağdurun bir araya gelerek uzlaşması önemlidir. Ancak onarıcı adalet sistemi içinde af uygulamasına benzer uygulamalar kullanılabilir. Af genel bir şekilde devlet tarafından çıkarılarak değil de kişiler arasında uygulanabilir. Fail ve mağdur arasındaki uyuşmazlıklar af kurumuna benzer bir şekilde çözülebilir. Kişilerin birbirini affetmesi şeklinde çözülebilir. Başka bir çözüm yolu da kişilere karşı işlenen suçların af kapsamından çıkarılmasıdır. Kişilere karşı işlenen suçların af kapsamından çıkarılması toplumda bulunan adalet duygusunun sarsılmasını önleyebilir¹⁵⁰.

Onarıcı adalet anlayışı, cezalandırıcı adalet anlayışının karşısında gündeme gelmiş olan bir yaklaşımdır. Onarıcı adalet anlayışına göre suç fiilinden oluşan mağduriyetlerin bütünüyle ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Af konusunda onarıcı adalet anlayışının tek bir bakış açısı olması mümkün gözükmemektedir. Buna göre infazı ortadan kaldıran, suçu ortadan kaldıran, geçmişe dönük etkileri ve daha birçok boyutuyla af kavramı onarıcı adalet açısından ayrıca ele alınmalıdır. Örnek olarak genel affi onarıcı adalet açısından değerlendirdiğimizde sorunlu bir durum olduğu kanaatine ulaşmamız gerekecektir. Zira mağdurun zararlarının karşılanmaksızın infazın ve cezanın ortadan kaldırılması suçtan zarar gören mağdurun zararlarını karşılamayacaktır. Ancak af belirli şartlara bağlanarak ve suçtan zarar gören kimselerin mağduriyetlerinin ortadan kaldırılması ile çıkartılır ise bu durumda onarıcı adalet yaklaşımı açısından af olumlu bir araç olarak karşımıza çıkabilecektir. Sonuç olarak onarıcı adalette affin yeri duruma ve somut düzenlemeye göre değişebilmektedir.

2.3.2. Anayasa Hukukunda Affin Yeri

Affa konusu açısından baktığımızda uyuşmazlıkları sona erdiren bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle maddi açıdan yargısal bir işlem olarak görülmektedir. Fakat genel

¹⁴⁹ Mehmet Emin Artuk / Ahmet Gökçen / Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Adalet Yayınevi, 8. Baskı, Ankara 2014, s. 55-67.

¹⁵⁰ Sercan Tokdemir, "Türkiye'de Namus Suçları: Namus Cinayetlerini Yeniden Düşünmek ve Onarıcı Adalet Sistemini Kullanarak Toplumu Yeniden Yapılandırmak", **Hukuk ve Adalet Dergisi**, 2013, C.4, S.2, s. 268.

af, bir kanunun uygulamasını belirli bir dönem için askıya almaktadır. Dolayısıyla, mevcut kanun hükümlerini belirli bir dönem için askıya alan genel af kanunla eşit güçte olarak görülmektedir. Ayrıca genel af maddi hakikati araştırmadan çözmesi yasama işlemi olarak kabul edilmektedir. Genel affin maddi açıdan yasama işlemi olarak kabul edilmesi yasama işlemi olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle genel af, kanunları belirli bir dönem için askıya aldığı için kanunlar kadar güçlü bir konumda olmasına neden olmaktadır. Bu konuyla ilgili Gözler, genel affin kanunla yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü genel af kanunların bir kısmını veya tamamını askıya almaktadır. Böyle olduğu takdirde af bir yasama işlemi olarak kabul edilebilmektedir¹⁵¹.

Affin yasama işlemi olup olmadığıyla ilgili bir diğer görüş belirten Armağan'dır. Armağan'a göre, af bir kanun olmasından dolayı bir yasama işlemidir¹⁵². Başka bir açıdan af, uyuşmazlıkları çözen bir nitelik taşımaktadır. Ancak bir işlem hukuki niteliğini çıkararak organdan aldığı ilkesine göre af da yetkiyi kullanan organın işlemi olarak görülmektedir. Bu bağlamda af, yapılaş şekli ve yapan organ göz önüne alınarak incelenirse genel af bir yasama işlemidir. Özel af ise yasama ve yürütme işlemi olarak kabul edilmektedir. Çünkü affı çıkararak meclis veya devlet başkanı bir yargı organı sıfatıyla hareket etmemektedir¹⁵³. Diğer bir söylemle affı çıkararak meclis veya devlet başkanı yargı organının usullerine göre davranmamaktadır.

Yargı yetkisi, 1982 Anayasasının 9. maddesinde "Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır" belirtilmiştir. Bu madde de yargılama yetkisinin açık bir şekilde bağımsız mahkemelere ait olduğu vurgulanmaktadır. Ancak bu yetkinin başka bir kuruma veya organa devredilmesi ile ilgili açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durumun açıkça düzenlenmemiş olması bir boşluk olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü 1982 Anayasası 6. maddesine göre "...Hiçbir kimse ya da organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisini kullanamaz." ilkesini getirmiştir. Diğer bir söylemle yargılama yetkisi bu kurala göre hiçbir kimse veya organa devredilemez. Anayasanın 9. maddesine göre de yargılama yetkisinin bağımsız mahkemelerde olması da bu yetkinin başka bir kimse veya organa devredilemeyeceği anlamına gelmektedir. Ayrıca yargılama yetkisinin devredilmesi konusunun anayasa da açık bir şekilde olması gerektiğiyle ilgili bir zorunluluk da bulunmamaktadır. Kamu hukukunda hiçbir devlet organı, anayasadan ve kanunlardan aldığı yetkiyi başka bir

¹⁵¹ Gözler, a.g.e., s. 313.

¹⁵² Armağan, a.g.e., s. 353.

¹⁵³ Suat Bilge, Ceza Hukukunda Af, A.D-1943, s. 8.

organa devredemez. Ancak anayasadan ve kanunlardan aldığı bu yetkiyi devretmesi için yine bu kanunlarda yetki devriyle ilgili açık bir hüküm bulunması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle anayasa ve kanunlarda kesin bir hüküm bulunmazsa hiçbir organ aldığı yetkiyi devretmez¹⁵⁴.

Yargı yetkisi bağımsız mahkemelere aittir. Bağımsız mahkemelerin verdiği kararlara devletin diğer organları da uymak zorundadır. Nitekim 1982 Anayasasının 138 maddesinde "... Yasama ve yürütme, organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir şekilde değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez" şeklinde ifade edilmiştir. Af yetkisine yasama organına devredilmiş yargısal bir işlem olarak baktığımızda af yetkisi ile 138. madde çatışmaktadır. Böyle bir çatışma olduğu kabul edildiği zaman bu iki düzenlemeden birinin kabul edilmemesi gerekmektedir. Tam aksi şekilde düşünülürse diğer bir ifadeyle mahkemelerin bağımsızlığı ilkesinin genel, af yetkisinin özel bir yetki olarak kabul edersek bu çatışma ortadan kalkacaktır. Bu çatışma ortadan kalktığı zamanda anayasa hükümleri arasında hiyerarşik yapı olduğu sonucuna ulaşılabilecektir¹⁵⁵.

Anayasa hükümleri arasında hiyerarşik bir yapının olması da "anayasanın bütünlüğü" ilkesini zedelemektedir. Çünkü "anayasanın bütünlüğü" ilkesine göre anayasanın uygulamasında iç çatışma ve çelişki olmaması gerekmektedir. Keyman ve Bilge bu sorunu çözmeye çalışmıştır. Affı çıkararak organın yargılama faaliyeti açısından yetkisi olup olmadığına ve işlemin maddi içeriğine bakılması ilkelerini koymuşlardır. Ayrıca yargılama usullerine uyulup uyulmadığı konusunun da araştırılması kriterlerini getirmişlerdir¹⁵⁶. Bu yazarlara göre af, yasama ve yürütme organları tarafından yargılama usullerine uyulmadan çıkarılması nedeniyle mahkemelerin bağımsızlığı ilkesini zedelemektedir. Çünkü yasama ve yürütme organlarının yargılama işlemlerine etkisi bulunmamaktadır. Ayrıca çıkarılan af hukuki uyumsuzlukları çözmeye noktasında bir sonuca varmamaktadır¹⁵⁷. Diğer bir ifadeyle yasama ve yürütme organları tarafından çıkarılan af, yargılama işlemlerine yetkisi bulunmadığı için mahkemelerin bağımsızlığını etkilememektedir.

1982 Anayasasında af yetkisini düzenleyen 87. ve 104. maddeleri ile mahkemelerin bağımsızlığını ilkesini düzenleyen 138. madde arasında bir çelişki ve çatışma bulunmamaktadır. Bu konuyla ilgili 138. maddenin metnine bağlı olarak lafzi

¹⁵⁴ Ergun Özbudun, "Türk Anayasa Hukuku", Ankara:1989, s. 164.

¹⁵⁵ Keyman, a.g.e., s. 3.

¹⁵⁶ Keyman, a.g.e., s. 4

¹⁵⁷ Özbudun, a.g.e., s. 342.

yorum yapmaktan kaçınılmalıdır. 138. maddenin metnine baktığımızda yasama ve yürütme organlarının, mahkeme kararlarını hiçbir nedenle değiştiremeyeceği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu maddeye göre, yasama ve yürütme mahkeme kararlarını geciktiremez. Diğer bir ifadeyle metne maddi açıdan baktığımızda yasama ve yürütme organları mahkeme kararlarını hiçbir koşulda değiştiremez ve geciktiremez. Fakat metnin ruhuna bakarak lafzi bir yorumda bulunmak daha isabetli ve gerçekçi olacaktır. Metnin ruhuna bakarak yakından incelediğimizde yasama organının düzenleme yetkisini kullanacağı alan, yargı yetkisinin kullanıldığı alan ile aynı alandır. Ancak bu organları nitelik açısından karşılaştırdığımızda yasama organının kanunları çıkarması ve yargılama organının yasamanın koyduğu kanunlarla uyumsuzlukları çözmesi yasama lehine bir durumdur. Zaten yargı organının işlevi hukuk düzenindeki uyumsuzlukları çözmek için kanunları uygulamaktır¹⁵⁸. Bu sebeple, yargı organı çözeceği uyumsuzluklarda maddi gerçeği ortaya koymak için yasamanın yaptığı kanunları uygulamak mecburiyetindedir. Bu bağlamda af yetkisi, yargılama organı olan mahkemelerin yargılama usullerine uygun olarak verdiği kararların, yasama organı tarafından değiştirilmesidir. Yasama organı af yetkisini anayasadan almaktadır. Böyle bir sonuç mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine zarar vermektedir. Ancak bir eylemi suç olarak belirleyen ve bu suçun cezasını da belirleyen organ yasama organıdır. Bu yetkilere sahip yasama organı cezayı kaldırmaya da yetkilidir. Ayrıca “çoğu yapmaya yetkili olan organın az olan şeyi de yapmaya yetkili olacağı” ilkesine göre yasama organının af çıkarması mümkündür¹⁵⁹. Diğer bir ifadeyle suçu ve cezayı belirleyen yasama organı suçun cezasını belirli bir dönem için kaldırabilir.

Bu yapılan açıklamalara göre, yasama organının yaptığı kanunlar, yargı organının verdiği kararların yol haritasıdır. Diğer bir ifadeyle yargı organının verdiği kararlar yasama organının ortaya koyduğu kanunlara göre belirlenmektedir. Ayrıca yasama organının ürünü olan kanunların içeriğinde yargısal ilkelere de yer vermektedir. Bu genel ilkeler anayasa ile belirlenmiştir. Bu ilkelerle ceza hukukunun da sınırı çizilmiştir. Çoğunlukla devletlerin siyasi sistemleri anayasada belirtilmiştir¹⁶⁰. Fakat bazı devletlerde anayasa ile rejim arasında büyük farklılıklar olabilir. Ceza hukuku ile anayasa hukuku arasındaki fark bu noktada ortaya çıkmaktadır. Çünkü ceza hukukunun yapısını devlet sistemi çok büyük oranda etkilemektedir. Başka bir ifadeyle devlet

¹⁵⁸ Özbudun, a.g.e., s. 343.

¹⁵⁹ Gözler, a.g.e. s. 304.

¹⁶⁰ Keyman, a.g.e., s. 5.

sisteminin liberal ya da otoriter olması ceza hukukunun yapısını etkilemektedir. Ceza hukukunun temel ilkeleri anayasada yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda ceza hukukunun alanına giren ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler Anayasanın 38. Maddesinde bulunmaktadır. Bu ceza ilkelerine aşağıda örnekler verilmiştir;

Ceza hukukunun birçok ilkesi anayasamızın 38. maddesinde bulunmaktadır. Anayasamızın diğer bazı maddelerinde de ceza ilkeleri bulunmaktadır. 19. maddede, kişi özgürlüğü ve güvenliği, yakalama ve tutuklama koşulları ile ilgili ceza hukuku ilkeleri bulunurken 20. maddede ise özel yaşamın gizliliği ile ilgili ilkeleri bulunmaktadır. 21. Maddede; konut dokunulmazlığı, 22. maddede; haberleşme özgürlüğü, 138. Maddede ise mahkemelerin bağımsızlığı konuları bulunmaktadır. Bu ilkeler anayasa çerçevesinde belirlenmiştir. Ceza hukuku kuralları bu ilkeleri güvence altına almaktadır. Bu ilkelerin ihlal edilmesi durumunda ceza hukuku yaptırımları bulunmaktadır.

2.3.3. Ceza Hukukunda Affın Yeri

Tarihsel süreç içerisinde devlet kavramının bile ortaya çıkmadığı dönemlerde ceza hukuku alanı bulunmaktadır. Tarihin ilkel dönemlerinde bile kişilere zarar veren bazı fiiller suç sayılarak bu suçların belirli cezaları öngörülmüştür. Bu cezalar ilk zamanlarda suçtan zarar gören kişi veya yakınları tarafından uygulanmıştır. Diğer bir söylemle suçların cezaları kişiler arasında uygulanmıştır. Devlet kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte, bu cezalandırma yetkisi devlete geçmiştir¹⁶¹.

Yaptırımlar ya da cezalar ceza hukuku kapsamına girmektedir. Ceza hukuku ortaya çıktığı ilk zamanlarda bireylerin aile yaşamlarını düzenlediği gibi dinsel görevlerin yerine getirilmesini ve sosyal hayattaki kuralları da düzenlemiştir. Ceza hukuku bu düzenlemeleri amaç edinerek yapmıştır. Fakat bu anlayış günümüzde bırakılmıştır. Günümüzde ceza hukuku yaptırımları, kişi hak ve özgürlüklerini, teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni ilişkileri düzenlemektedir. Ceza hukuku bu ilişkileri düzenleyerek bu ilişkilerin sınırlarını düzenlemektedir. Tarihsel süreç içinde ceza hukukunun belirli gelişim dönemleri bulunmaktadır. Bu gelişim dönemleri; kişisel

¹⁶¹ Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 6.

öç alma dönemi, ilahi ve kamusal öç alma dönemi, insancılık dönemi ve çağdaş dönem olarak tasnife tabi tutulabilir¹⁶².

İlk olarak kişisel öç alma dönemi, devlet kavramının henüz ortaya çıkmadığı ilkel zamanlarda uygulanmıştır. Bu dönemde suç sayılan bir fiil işlendiği zaman bu durumdan mağdur olan kişi veya yakınları bu fiilin karşılığını o kişiye uygulamaktaydı. Mağdur kişinin ailesi bu suçun cezasını tatbik ettiği gibi kabile veya klanı da tatbik edebilirdi. Ancak suçun cezasının tatbiki sırasında mağdur kişi daha ağır bir yaptırım uygulayabilirdi. Bu durumda karşılıklı öç almaya neden olarak kan davalarına ortam hazırlamıştır. Bu problemleri çözmek için farklı çözüm yolları geliştirilmiştir. Bu çözüm yollarından birisi “kısas” yöntemidir. Kısas yöntemiyle, suçu işleyen kişi mağdur veya yakınları tarafından aynı derecede bir fiille cezalandırılırdı. Bu durumda daha ağır bir eylemle cezalandırma olmadığı için kan davası hakkı ortadan kalkmıştır. Suç işlenmesini önleyen ve karşılıklı bir hak olarak görülmesini engelleyen kurumlardan birisi uzlaşma ve tazminat ödemedir. Uzlaşma ve tazminat ödeme de kişisel öç almayı önlemiştir.

Devlet kavramının ortaya çıkmasıyla toplumlarda kamu otoritesi oluşmaya başlamıştır. Bu kamu otoritesinin olduğu dönem ilahi ve kamusal öç alma dönemi olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde devlet gücünü elinde bulunduran kişilerin, suç işleyen kişileri cezalandırma hak ve yetkisi bulunmaktaydı. Kamu gücüne sahip kişiler, kendilerini Tanrının temsilcisi olarak görmekteydiler ve cezalandırma yetkisini Tanrıdan aldıklarını ifade etmekteydiler. Toplum düzenini bozanlar ve din kurallarını ihlal edenler ağır cezalara çarptırılıyordu. Bu bağlamda bu dönemde cezalar, toplumsal öç ve ibret esasına dayanmaktaydı. Cezaların amacı korku esasına dayanılarak toplumun savunulmasıdır. Bu dönemde verilen cezalar çok şiddetliydi. Çünkü suçluya verilen cezalarla suçlunun günahlarından temizlendiği düşünülüyordu. Diğer bir ifadeyle suçlunun açığı çekmesi günahlarına kefaret olarak görülüyordu. Ayrıca bu dönemde suçlu olarak cansız varlıklar, ölümler ve hayvanlar bir cezaya çarptırılabilirdi. Bu dönemde suçluların yakınlarına ve mirasçılara bile ceza uygulanabiliyordu. Çünkü bu dönemde cezaların kişiselliği ilkesi kabul edilmemişti. Bu dönemdeki diğer bir durum sanıklara suçlarını itiraf ettirebilmek için işkence yapılmasıydı. Sanıklara işkence yapmak olağan olarak karşılanıyordu. Sanıklara ölüm cezası verilerek uygulaması çok vahşice yapılmaktaydı. İnsan onurunu zedeleyen cezalar vardı ve cezaevlerinde çok kötü şartlar

¹⁶² Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 7.

bulunmaktaydı. Mahkûmların ıslahına yönelik yöntemler uygulanmamaktaydı¹⁶³. Diğer bir söylemle bu dönemde insan haklarına aykırı bütün ceza koşulları bulunmaktaydı.

Ceza hukukunda diğer bir dönem insancılık dönem olarak sınıflandırılmaktadır. Bu dönem 1789 Fransız İhtilali'nden önce var olan hukuk sistemi ve ceza adaletine tepki olarak ortaya konan görüşlerin uygulandığı bir dönemdir. Bu dönemin gelişmesinde önemli olan düşünürler başında Voltaire, Montesquieu, Rousseau, ve Becceria gelmekteydi. Bu düşünürler suçlulara verilen cezalarla ilgili bir takım eleştirilerde bulunmuşlardır. Çünkü cezalar çok şiddetli olmasına rağmen suç olgusu varlığını halen devam ettirmekteydi. Diğer bir ifadeyle problem cezaların yetersizliği değildi. 18. yüzyılın ortalarından itibaren bilim adamları suç ve ceza kavramlarına daha rasyonel açıdan bakmaya başlamışlardır. Klasik yaklaşım suçlu davranışa bilimsel olarak ilk defa yaklaşmıştır. Bu yaklaşımın iki temsilcisi Cesare Becceria ve Jeremy Bentham'dır. Bu yaklaşımın temel felsefesi insanların suç işlerken eylemlerini düşünerek ortaya koydukları varsayımına dayanmaktadır¹⁶⁴.

Klasik ekol suçlu davranışa bilimsel olarak ilk defa yaklaşmıştır. Bu ekolün temsilcisi kriminologlara göre, kişiler istediklerini elde etmek için yasal ve yasal olmayan yolları seçme konusunda özgür davranabilirler. Ceza korkusu kişileri suç işlemekten alıkoyabilir. Diğer bir ifadeyle suçtan dolayı çekilen cezanın acısı suçtan alınan hazdan daha fazla olursa kişilerin davranışları kontrol altında tutulabilir. Böylece cezalar suçu işleyen faillere acı verecek şekilde ayarlanmalıdır¹⁶⁵. Bu ekolün ortaya koyduğu ilkeler sayesinde somut adımlar atılmıştır. Cezaların eşitliği ve kişiselliği kavramları yasalara girmeye başlamıştır. Yine bu ekol sayesinde cezaların ve suçların yasallığı ilkesi de yasalara girmeye başlamıştır. Cezası ölüm olan suçlar azaltılmıştır ve vahşi infaz ve işkenceler sonlandırılmıştır. Bu ekolün etkilerini 1789'da Fransa'da yayınlanan "İnsan Hakları Bildirgesi" nde görmek mümkündür.

Bu dönem insan hak ve özgürlüklerini merkez olarak alan dönemdir. Bu dönemde liberal görüşler ağır basmasının belirli sonuçları olmuştur. İlk olarak bireyler devletten daha ön planda olmaya başlamıştır. Bu dönemde devlet geri plana itilmeye başlanmıştır. Bu dönemde ceza hukukunun toplum yaşamına zorunlu olduğu zamanlarda müdahale etmesi görüşü hâkim olmuştur. Cezanın amacının suçluları topluma kazandırmak anlayışı da önem kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde objektif

¹⁶³ Tülin Günsen İçli, **Kriminoloji**, Ankara: Martı Kitabevi, 2004, s. 43.

¹⁶⁴ İçli, a.g.e., s. 44.

¹⁶⁵ İçli, a.g.e., s. 45.

sorumluluk halleri yasalardan çıkarılmıştır. Sanık hakları verilmiş ve cezaevlerinin fiziksel şartları iyileştirilmeye başlanmıştır. Ayrıca bu dönemde kusur sorumluluğu tam anlamı ile kabul edilmiştir¹⁶⁶. Ceza hukuku alanında yapılan bu iyileştirmeler nihayete ermemiştir. Ceza hukukunda iyileştirmeler ve gelişmeler toplumsal gereksinimler doğrultusunda devam etmektedir.

Ceza hukukunun farklı tanımları bulunmaktadır. Bir tanıma göre, failin kişiliğine göre değişen cezai sonuçlarla yasaklanan hukuka aykırı fiilleri önceden tespit eden hukuk kurallarının bütünüdür¹⁶⁷. Ceza hukuku, suç oluşturan fiil ve davranışların neleri kapsadığını, bu fiil ve davranışları yapanlara ne gibi cezalar verileceğini belirten hukuk kurallarının tümü olarak adlandırılmaktadır¹⁶⁸.

Suç, ceza kanunlarının yasakladığı ve başka kişilerin hakkını ihlal eden fiillerdir. Suç kavramı, ceza hukukunun konusunu oluşturan temel kavramlardan birisidir¹⁶⁹. Suçun tanımları farklı bakış açılarına göre değişmektedir. Bazı kriminologlar suçun tanımını, yasal, siyasal, sosyolojik ve psikolojik bakış açılarına göre dörde ayırmaktadır. Yasal bakış açısına göre suç, ceza kanunlarını ihlal eden insan davranışları olarak tanımlanmaktadır. Siyasal açıdan suç ise güçlü gruplar tarafından yasaya konan, daha sonra davranışın istenmeyen biçimlerine yasa dışı olarak etiketleyen bir ölçütün sonucudur. Sosyolojik açıdan suç doğada var olan toplumsal sistemin korunması için baskılanması gereken veya gerekli varsayılan bir anti sosyal davranış olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik açıdan suç kavramı bir davranış problemi olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifadeyle suç kavramı bu açılara göre tanımlanmaktadır. Bu bakış açılarının birbirini tamamlayan yönleri olduğu gibi birbirinden ayrılan yönleri de bulunmaktadır. Bu bağlamda suç kavramı, ceza hukukunun temel kavramlarından birisidir¹⁷⁰. Ceza hukukunun diğer temel kavramı ise cezadır. Ceza, suçun karşılığı olan zorunlu kötülük olarak tanımlanabilir¹⁷¹. Dönmezer ve Erman'a göre ceza, suç işleyen kişiye uygulanarak çeşitli yapıcı amaçları gerçekleştirmek için kişiyi birtakım yoksunluklara mecbur bırakan yaptırımlardır. Burada diğer ceza tanımlarından farklı olarak vurgulanan nokta cezanın yapıcı amaçları gerçekleştirmek için uygulanmasıdır.

Ceza hukukunda af konusunun hukuki niteliği tartışmalı bir konudur. Af kurumunun hukuki niteliği açısından ceza hukuku müessesesi ya da ceza muhakemesi

¹⁶⁶ Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 9.

¹⁶⁷ Nevzat Toroslu, **Ceza Hukuku**, Ankara: Savas Yayınevi, 2005, s. 1.

¹⁶⁸ Şafak, a.g.e., s. 4.

¹⁶⁹ Nevzat Toroslu, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu**, Ankara:1970, s.89.

¹⁷⁰ İçli, 2004, s.4-5.

¹⁷¹ Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s.4.

müessesesi mi olduğu konusu tartışmalıdır. Diğer bir görüşe göre af maddi ceza hukukunun müessesesidir. Diğer bir görüşe göre ise af ceza muhakemesi müessesesidir. Söz konusu görüşlerin savunucularını şu şekilde özetlemek mümkündür; Dönmezer-Erman'ın görüşüne göre af, maddi ceza hukukuna ait bir müessesedir¹⁷². Keyman'da, Dönmezer-Erman'ın bu görüşünü benimsemiştir. Keyman'a göre af esas itibariyle, maddi ceza hukukuna ait bir müessesedir¹⁷³. Bu hususta görüş belirten Kunter'e göre ise, suça tesir eden sebepler, "suçlu" bahsinin, dolayısıyla "suç hukukunun" konusunu oluşturmaktadır. Kunter'e göre, suça neden olan sebeplerden affin ceza muhakemesi dışı hukuklarda ele alınması isabetli olacaktır¹⁷⁴. Bu bağlamda affin ceza hukuku alanına mı girdiği yoksa ceza muhakemesi alanına mı girdiği hususu tartışmalıdır.

. İki ayrı hukuk dalı olan ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku birbirinden ayrıdır. Ancak bu iki alan uzun bir süre birbirinin içinde birbirine karışmış bir halde bulunuyordu. Daha sonra bu iki alan zamanla birbirinden ayrılmıştır. Fakat bu ayrım birdenbire olmamıştır ve uzun bir gelişim döneminin sonucunda birbirinden ayrılmıştır. 18. yüzyılda Avrupa'da meydana gelen aydınlanma dönemi birçok şeyi etkilediği gibi ceza hukukunu da etkilemiştir. Ceza muhakemesi hukukunun kaynağı bu dönemde atılmıştır. Aydınlanma dönemi veya hareketi, esasında politik ve sosyal yenilenme hareketidir. Bu hareket ceza hukukunda birçok şey geliştirmiştir. Bu hareket, kuvvet gücüne karşı hukukun güvenliği ve yürütme organının müdahalesine karşı yargılama organının bağımsızlığının garanti altına alınması gibi temel gerekleri geliştirmiştir. Ayrıca devletin sınırsız gücüne karşı ve kamu görevlilerin keyfilğine karşı bireyin korunmasını savunmuştur¹⁷⁵. Bu dönemde ceza muhakemesi hukuku alanında bu çalışmalar yapılarak ceza muhakemesi hukuku ilkelerinin temelleri atılmıştır.

Ceza muhakemesi hukukunun temel gerekleri aydınlanma döneminde atılmıştır. Ceza muhakemesi hukuku, ceza muhakemesini düzenleyen hukuk disiplini. Bu bağlamda görülmektedir ki ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukunun konuları suç ve cezadır. Bu iki hukuk dalının konusunun aynı olması aralarında yakın bir ilişki olmasına zemin hazırlamıştır.

Türk ceza hukukunda af maddi ceza hukukuna ait bir müessesedir. Af, suçluların cezalandırılabilmesinin ortadan kaktığı ve devletin cezalandırma hakkından vazgeçtiği bir kurumdur. Ayrıca bu kurum kamu yararı unsurunu ortadan

¹⁷² Dönmezer / Erman, (1985), s.197.

¹⁷³ Keyman, a.g.e., s.7.

¹⁷⁴ Kunter, a.g.e., s.71.

¹⁷⁵ Toroslu, 2005, s.12.

kaldırmaktadır¹⁷⁶. Af kurumu kamu yararını ortadan kaldırmaktadır. Çünkü kamu yararı, toplumsal zararın yokluğu sebebiyle ortadan kalkmaktadır. Diğer bir söylemle toplumsal zarar ile korunan değer arasında eşitlik olması sebebiyle kamu yararı ortadan kalkmaktadır. Kamu yararının ortadan kalkması durumunda ceza toplumsal savunma mecburiyetinin sınırları dışına çıkmaktadır. Ceza bu durumda haklı ve adil olma niteliğini kaybetmektedir. Sonuç olarak ta ceza, failin cezalandırılabilir olmasını yok etmektedir¹⁷⁷. Bu sonuçlar devletin ceza verme hakkından vazgeçmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca devletin ceza verme hakkının gerekliliğini ortadan kaldırmaktadır. Genel olarak da işlenen her suçun sonucu olan ceza vermek hak ve yetkisinin hiç doğmamasına neden olmaktadır¹⁷⁸. Diğer bir söylemle af kurumunun kullanılması sonucunda ceza haklı ve adil olma niteliğini kaybetmektedir. Af kurumunun kullanılması sonucunda ceza kavramı anlamını yitirmektedir diyebiliriz.

Af kurumunun kullanılması sonucunda failin cezalandırılabilir olma durumunun ortadan kalkması, ceza kanununun uygulanmasına engel olmaktadır. Af yetkisinin kullanılması sonucunda işlendiği iddia olunan ya da işlenen suça karşı en iyi tepki şekli seçilmeye çalışılmaktadır. Ortaya konan tepkinin şekli de maddi ceza hukukunun alanına girmektedir. Bu duruma göre af, maddi ceza hukukuna ait müessese olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca başka bir taraftan failin cezalandırılabilir olma niteliğinin ortadan kalkması sonucunda, failin oluşmasına sebebiyet verdiği uyuşmazlığın tartışılma gereği ortadan kalkmaktadır. Ayrıca bu uyuşmazlığı konu edinen dava düşmektedir¹⁷⁹. Diğer bir ifadeyle bu durumda suçu oluşturan failin neden olduğu uyuşmazlığın tartışılmasına bile gerek kalmamaktadır.

Devlet kamu yararını korurken cezalandırma hak ve yetkisini kullanmaktadır. Bu korunmaya çalışılan kamu yararının afa ortadan kalkması sonucunda bu hak ve yetki işlevinin de kullanılmasına gerek kalmamaktadır. Bu gereklilik uyuşmazlığı konu edinen davanın düşmesinin asıl gerekçesini oluşturmaktadır¹⁸⁰. Bu bağlamda af, failin cezalandırma niteliğini ortadan kaldırmaktadır. Böylelikle de af, ceza hukuku alanında birçok sonuç ortaya çıkarmaktadır. Fakat affın ceza muhakemesi hukukun da tesirini göstermesi onun da maddi ceza hukukunun bir müessesesi olduğu sonucunu değiştirmemektedir. Hukukta bir müessesenin hukuki niteliği, sistem içindeki yerine ve

¹⁷⁶ Dönmezer / Erman, 1985, s.196.

¹⁷⁷ Dönmezer / Erman, a.g.e., s. 197.

¹⁷⁸ Domenico, a.g.e., s. 182.

¹⁷⁹ Kunter, a.g.e., s. 284-285.

¹⁸⁰ Dönmezer-Erman, 1985, s. 197.

diğer kurumlarla ilişkisine göre belirlenmelidir. Diğer bir ifadeyle bir müessesenin hukuki niteliği, kanun koyucunun kullandığı deyimlere göre belirlenmemelidir¹⁸¹.

Bir müessesenin hukuki niteliği, sistem içindeki yerine ve diğer kurumlarla ilişkisine göre belirlenmelidir. Bu bağlamda af, ceza hukukuna ait bir müessesedir. Yukarıda da ifade ettiğimiz ve vardığımız sonuçlara göre af maddi ceza hukukuna ait bir müessesedir. Ceza hukuku amaçlarını gerçekleştirmek için affi bir araç olarak kullanmaktadır.

Ceza hukukunun amacı toplumdaki kişilerin hak ve özgürlüklerini korumak ve kamu yararını korumak için işlenen suçlar için ceza ve güvenlik uygulamaları gerçekleştirmektir. Bu kanunda da belirtildiği üzere ceza hukukunun ilk amacı toplum düzenini sağlamak ve bireylerin hak ve özgürlüklerini korumaktır. Bireylerin aralarındaki ilişkileri de düzenlemek de ceza hukukunun amaçları arasındadır. Ceza hukukunun bu amaçlarını gerçekleştirmek için kullandığı araçların başında ceza yasaları gelmektedir. Bu bağlamda ceza hukuku, yasaklanan davranışları yapmaktan kaçınmayan ve yapılması gerekeni yapmayan kişilerin cezalandırılması işlevini görmektedir. Ayrıca kişilerin yasak alanlarının belirlenmesinde kişilerin haklarını koruyan bir fonksiyona da sahiptir¹⁸². Diğer bir söylemle ceza hukuku, kanunlar aracılığıyla kişiler arasındaki ilişkilerin sınırlarını belirleyen bir işlevi bulunmaktadır.

Ceza hukukunun işlevleri hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre ceza hukuku, sadece toplumun varlığını güvence altına almaktadır. Diğer bir ifadeyle ortak hayatın temel ve kaçınılmaz şartlarını garanti etmekten ibaret olduğunu ifade edilmektedir¹⁸³. Bu anlayış devleti kamu düzenini korumak amacıyla olan bir jandarmaya benzetmektedir. Ancak bu anlayış ceza hukuku açısından gerçeğe uygun düşmemektedir. Özünde hukuk bir sınırlar düzenlemesi olarak meydana çıkmıştır. Fakat günümüzde ki hukuk anlayışı sınır düzenlemesinden çok daha fazla anlama sahiptir. Günümüzde hukuk organize edici, itici ve geliştirici bir görevi üstlenmektedir. Çünkü günümüzde hukuk farklı birçok organizasyon ortaya koymaktadır. Ayrıca sosyal hayatın gelişimini tetikleyen kavramlardan birisidir¹⁸⁴.

Günümüz çağdaş devlet anlayışında, bireylerin menfaatlerine uyumlu hale getirmenin ve aralarındaki uyuşmazlıkları çözmek gibi amaçları bulunmakla birlikte toplumsal hayatın şartlarını korumak, geliştirmek ve toplumsal bilinci geliştirmek gibi

¹⁸¹ Kunter, a.g.e., s. 71-76.

¹⁸² Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 4.

¹⁸³ Toroslu, 2005, s. 3.

¹⁸⁴ Toroslu, 2005, s. 4.

amaç ve eylemleri de bulunmaktadır. Günümüz modern devlet anlayışı kamu düzenini korumakla birlikte toplumun eğiticisi ve yönlendiricisidir. Diğer bir ifadeyle modern devlet toplumu korumak için toplumu eğitmeyi amaçlamaktadır. Ceza hukuku ise sadece sosyal hayatın bir koruması olarak kuvvet belirtisi değildir. Ceza hukuku aynı zamanda devletin sosyal hayatı etkilemek ve onu değiştirmek başvurduğu bir araçtır. Ayrıca ceza hukuku toplumun gelişmesine hizmet etmektedir¹⁸⁵. Diğer bir ifadeyle modern devlet, ceza hukukunu toplumun gelişmesi ve sosyal hayatı etkilemek için bir araç olarak kullanmaktadır.

Günümüzde devlete öncelik tanıyarak devletin çıkarlarını korumak amacı taşıyan ceza hukuku anlayışı artık kalmamıştır. Diğer bir ifadeyle günümüzde bireyi ikinci plana atan ceza hukuku anlayışı geride kalmıştır. Günümüz çağdaş ceza hukukunun temel amacı birey hak ve özgürlüklerini korumaktır. Ülkemizde de ceza hukukunda yapılan son düzenlemelerle içerik ve şekil olarak çağdaş ceza hukuku anlayışı yerleşmiştir¹⁸⁶.

Yürürlükte olan 5237 sayılı TCK, kendisinden önceki düzenlemelerden farklı olarak şahsa karşı işlenen suçlara öncelik tanımıştır. Diğer bir ifadeyle şahsa karşı işlenen suçlar devlete karşı işlenen suçlardan önce düzenlenmiştir. Bu yasanın getirdiği anlayışa göre, devlet düzenine karşı işlenen suçların cezalandırılmasının nedeni suçun devlete ait yararları ihlal etmesi değildir. Devlet düzenine karşı işlenen suçlara ceza verilmesinin nedeni toplumda yaşayan bireylerin demokratik düzende yaşama hakkının ihlal edilmesidir. Bu bağlamda zimmet, irtikâp, rüşvet gibi devlete karşı işlenen suçlara ceza verilmesinin sebebi, siyasi gücün otoritesinin sarsılması veya bireylerin devlete ve devleti tensil eden kamu görevlisine karşı duyduğu güven duygusunun sarsılması değildir. Bu suçlara ceza verilmesinin nedeni toplumda yaşayan bireylerin eşitlikçi ve hukuka dayalı bir yönetim anlayışı altında yaşama hakkının ihlal edilmesinden dolayı ceza verilmektedir¹⁸⁷. Bu bağlamda, 5237 sayılı TCK diğer ceza kanunlarına göre daha insancıldır. Bu kanunla bireylere karşı işlenen suçlar daha önceliklidir.

Bir müessesenin hukuki niteliği, sistem içindeki yerine ve diğer kurumlarla ilişkisine göre belirlenmelidir. Bu bağlamda af, ceza hukukuna ait bir müessesedir. Başka bir taraftan af sonucunda failin cezalandırılabilir olma niteliğinin ortadan kalkması, fiilin oluşmasına sebebiyet verdiği uyuşmazlığın tartışılma gereğini ortadan

¹⁸⁵ Toroslu, a.g.e., s.5.

¹⁸⁶ Kunter, a.g.e., s. 286.

¹⁸⁷ Centel / Zafer / Çakmut, a.g.e., s. 6.

kalkmaktadır. Af yetkisinin kullanılması sonucunda ceza, haklı ve adil olma niteliğini kaybetmektedir. Af yetkisinin kullanılması sonucunda ceza kavramı anlamını yitirmektedir diyebiliriz. Af kurumu ceza hukukunda birçok sonuç doğurmaktadır. Öncelikle ceza kavramının tartışılmasına neden olmaktadır.

2.4. Mukayeseli Hukukta Af ve Takdir Yetkisi

Af kurumu tarih boyunca mutlak bir takdire dayanmıştır. Çünkü af çıkarılması siyasi güce sahip olmanın sonucudur. Bazı ülkelerde af yetkisinin sınırları Anayasalar tarafından belirlenmiştir. Bazı ülkelerde suç türleri açısından af yetkisinin sınırları Anayasalar tarafından belirlenerek iç hukuk normlarıyla düzenlenmiştir. Yunanistan Anayasası'nın 47. maddesinin 3. fıkrası genel affın yalnızca siyasi suçlar için çıkarılacağını belirlemiştir. Ayrıca bu maddenin 4. fıkrasında adi suçlar için genel af çıkarılmasını yasaklamıştır¹⁸⁸. Venezuela Anayasasının 29. maddesine göre ise insan hakları ihlalleri, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar af kapsamına alınmamıştır. Bu belirtilen suçların cezalarında hiçbir iyileştirme yapılmamıştır¹⁸⁹. Başka bir örnek Ekvator Anayasası'nın m.120/13'te belirtilmiştir. Ekvator Anayasasında ağır suçlar açıkça belirtilerek bu suçlar için af yasaklanmıştır¹⁹⁰.

Af kurumunun sınırlarıyla ilgili bizim Anayasamızda ki tek sınırlama orman suçlarıyla ilgilidir. Anayasamızın m.169/3'te orman suçlarıyla ilgili genel ve özel af yapılamayacağı düzenlenmiştir¹⁹¹. Diğer bir ifadeyle orman suçları için genel af yoktur. Söz konusu maddede "genel ve özel af" ifadeleri belirtildiğine göre Cumhurbaşkanının af yetkisi de bu kapsamdadır. Diğer bir söylemle bu görüş bu maddenin lafzına bakarak Cumhurbaşkanının orman suçları ile ilgili af çıkarma yetkisinin bulunmadığını savunmaktadır¹⁹². Fakat bizim de katıldığımız bir görüşe göre devam eden bir hastalığı olan, sakatlık ve yaşlılık hali bulunan bir kişinin sadece orman suçu işlediği için af kapsamına alınmaması doğru değildir. Sürekli hastalığı olan, yaşlılık ve sakatlığı bulunan bir kişi sadece orman suçu işlemesi durumunda aftan yararlanmalıdır¹⁹³.

¹⁸⁸Yunan Anayasasının İngilizce metni için bkz. <http://www.hri.org/MFA/syntax/artel50.html#A47> (Erişim tarihi: 15.04.2020)

¹⁸⁹ Venezuela Bolivar Cumhuriyeti Anayasası (Çev.: Berna Talun Ügüten), Türkiye'deki Venezuela Bolivar Cumhuriyeti Büyükelçiliği Yayınları, Ankara 2010, s.16.

¹⁹⁰Ekvator Anayasasının İngilizce metni için bkz. <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Ecuador/english08.html> (Erişim tarihi: 15.04.2020)

¹⁹¹ AY m.169/3: "(...) münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz."

¹⁹² Dinler, a.g.e., s.113.

¹⁹³ Dönmezer / Erman, C.III, s.214.

Cumhurbaşkanının af yetkisi orman suçlarıyla ilgili sınırlama kapsamında olmamalıdır. Çünkü Cumhurbaşkanının af yetkisi özünde merhamet duygusuna dayanan bir atıfet işlemidir¹⁹⁴. Anayasamızın 87. maddesinde “genel ve özel af” ifadesini bulunmaktadır. Ayrıca Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerinin belirtildiği maddede “(...) belirli kişilerin cezalarını hafifletmek ya da kaldırmak” ifadesi kullanılmaktadır. Bu bağlamda Anayasa koyucunun Cumhurbaşkanının bireysel af yetkisini diğer af türlerinden ayrı tuttuğu sonucuna ulaşılmaktadır. Orman suçları ilgili yasaklayıcı maddede genel ve özel af çıkarılmasını engellediği için Cumhurbaşkanına tanıdığı yetki yasağın dışındadır.

Yukarıda izah edilmiş olan görüşü destekler nitelikte bir olay 2012 yılında meydana gelmiştir. 2012 yılında Cumhurbaşkanı olan Abdullah Gül tarafından orman suçu işleyen bir kişinin sürekli hastalık ve yaşlılık hali göz önünde bulundurularak cezası affedilmiştir. Diğer bir ifadeyle Cumhurbaşkanı orman suçu işleyen bir kişinin yaşadığı insani sıkıntılardan dolayı cezasını kaldırmıştır¹⁹⁵.

Anayasamızda orman suçlarının cezası af kapsamında değildir; ancak 2001 yılından önce bazı suçlar da orman suçları gibi af kapsamına alınmamaktaydı. Anayasanın 87. maddesinde genel af ve meclisin çıkardığı özel affi konu bakımından sınırlayan “Anayasanın on dördüncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere” ifadesi 03.10.2001 tarih ve 4709 sayılı Kanun ile çıkarılmıştır¹⁹⁶. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti’ni yok etmek, temel hak ve özgürlükleri yok etmek ve anayasal düzeni yıkmak suçlarına af uygulanmayacağına dair yasak kaldırılmıştır. Diğer bir ifadeyle 2001 yılında yapılan düzenlemeden önce saydığımız bu suçlar af kapsamının dışındaydı. Bu suçlar için genel ve özel af kullanılması yasaktı. Bu düzenlemeden sonra sadece orman suçlarıyla ilgili suçlarda af kurumunun kullanılması yasaklanmıştır¹⁹⁷.

Afla ilgili diğer bir sınırlama işlemin sebep unsuruna dayanan sınırlamadır. Anayasamızda Cumhurbaşkanı sürekli hastalık, sakatlık ve yaşlılık durumunda olan hükümlülerin cezalarını hafifletebilir ya da kaldırabilir. Af kurumunun Anayasada belirtilenen bu sınırlarının dışında başka bir sınırı değerler sınırır; diğer bir ifadeyle af çıkarılırken uyulması gereken sınırlamaları belirlemede etkili olan değerler kavramıdır. Değerler zaten Anayasada koruma altına alınmıştır. Örneğin devletin temel

¹⁹⁴ Sözüer, a.g.m, s.239.

¹⁹⁵ 06.03.2012 tarih ve 28225 sayılı RG.

¹⁹⁶ 17.10.2001 tarih ve 24556 (Mükerrer) sayılı RG

¹⁹⁷ 1982 Anayasası (2001 değişikliği öncesi) m.14/1.

görevlerinden birisi toplumun huzurunu korumaktır. Toplumun huzurunun korunması konusu af uygulanırken uyulması gereken sınırlamaları artırmaktadır¹⁹⁸.

Anayasanın başlangıç bölümünde kişinin maddi ve manevi varlığını sağlamak devletin görevleri arasında sayılmaktadır. Devlete ait bu görevi 5. madde de desteklemektedir. Ayrıca 17. madde de kişinin maddi ve manevi varlığını korumak bireye tanınmış bir haktır. Bu hak af kurumunun ilk çerçevesini belirlemiştir. Bu maddelerin dışında m.19’da toplumdaki her bireyin kişi hürriyeti ve güvenliğine sahip olduğu yer almaktadır. 58. maddede devletin gençleri yetişme ve gelişmeleri sağlayıcı tedbirler alması gerektiğine dair hükümler bulunmaktadır, m.81’de TBMM üyelerinin ve m.103’te Cumhurbaşkanı’nın görevlerine başlarken toplumun huzur ve refahı, milli birlik ve beraberlik içinde, herkesin insan haklarından ve özgürlüklerinden yararlanması için ettikleri yemin yer almaktadır. Af düzenlemeleri yapılırken korunan değerler göz ardı edilmemelidir. Zira affın amacı da belirlenmiş olan bu değerlerin korunması olmalıdır. Ülkemizde af çıkarılması sonucunda sosyal problemler ortaya çıkmıştır. Af sonucunda suçlular özgürlük ve huzura kavuşmaktadır. Ancak mağdurları teselli edici bir sonuç bulunmamaktadır. Af kurumunun takdir yetkisi açısından mağdur-suçlu dengesinin kurulması gerekmektedir¹⁹⁹. Diğer bir söylemle af yetkisinin sınırları mağdur- suçlu arasındaki denge sınırındadır.

2.4.1. Uluslararası Hukukta Takdir Yetkisi

Af kavramı kökleri çok eskilere dayanan bir kurumdur. Yine af kavramının karşılığının gelişim dönemleri bulunmaktadır. Bunlar; affa ilgili şüpheli yaklaşımların belirlenmesi ve bunların yerelde normatif bir yapıda olması gerekmektedir. Bunlardan sonra af kavramının uluslararası hukuk alanında denemelerinin yapılması aşamasıdır²⁰⁰.

Af kavramına karşı olan düşünce hareketleri bulunmaktadır. Bu düşünce hareketinin örnek ülkeleri Latin Amerika ülkeleridir. Bu ülkelerde sık sık af çıkarılarak suçlular cezasız kalmaktadır. Diğer bir ifadeyle mağdur-suçlu arasındaki denge gözetilmemektedir. Ayrıca bu ülkelerde af kavramı geniş kapsamlıdır. Bu nedenle bu hareket af kavramına karşı çıkmaktadır²⁰¹. Bu hareket zaman içinde gelişerek

¹⁹⁸ Gözler, a.g.e., s.322.

¹⁹⁹ Armağan Servet: “Anayasa Hukuku Açısından Af Yetkisinin Değerlendirilmesi”, **Anayasa Yargısı Dergisi** 2001, C.18, s.355-357.

²⁰⁰ Gropengieber, “Af – Tartışmalı Bir Hukuksal Kuruma Karşılaştırmalı ve Tarihsel Bakış” (Çev.: Serap Keskin Kızıroğlu), **Türk Hukukunda ve Karşılaştırmalı Hukukta Af Sorunu Sempozyumu**, Okan Üniversitesi, (27.12.2010, İstanbul) Kitabı içinde, s.31 vd.

²⁰¹ Gropengieber, “Af”, s.32.

yayılmıştır. Çünkü insan haklarının gelişmesi bu hareketin en önemli dayanak noktalarından birisi olmuştur. Tarih boyunca af kavramının gerekliliği tartışılmıştır. Af kurumuna karşı çok ciddi eleştiriler yapılmıştır²⁰². Ancak bu eleştiriler başarıya ulaşmamıştır. Çünkü tarih boyunca bütün devletler af kurumunu kullanmıştır. Her zaman af için haklı bir neden aranmıştır. Haklı bir neden bulunmasa da af kavramı yine kullanılmıştır. Diğer bir ifadeyle af kurumunun kullanılmasını hiçbir şey engelleyememiştir²⁰³. Devletin ceza hukukunu kullanmasındaki amaç toplumun huzur ve refahını sağlayarak suç işlenmesini engellemektir²⁰⁴. Devletin af kurumunu kullanması ceza hukukunu ortadan kaldırmaktadır. Fakat bu çelişkili durum bilinmesine rağmen af kurumu kullanılmaktadır. Diğer bir ifadeyle bu çelişkili durumun olması af kavramının kullanılmasına zarar vermemiştir. Af karşıtı bu yeni düşünce hareketinin başarısı insan hakları düşüncesinin gelişmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca son zamanlarda affin meşruiyeti ile ilgili tartışmalar hukuki olarak yapılmaktadır²⁰⁵.

Affin hukuka uygunluğunun tartışılmaya başlandığı son zamanlarda da bu tartışmalarda yetersiz kalınmaktadır. Çünkü yerel düzeyde affi yasaklayan düzenlemeler neredeyse hiç bulunmamaktadır. Affi yasaklayan düzenlemelerin oluşması sonrasında ise uluslararası alanda cezasızlık karşıtı çabalar eksik kalmıştır. Af kavramının temelini sarsılması, ağır insan hakları ihlallerinin olmasıyla birlikte başlamıştır. Cezaları engelleyici zamanaşımı gibi kavramların olması da af kurumunun eleştirilmesine neden olmuştur. Af kurumuna getirilen eleştirilerle birlikte af yasağının temelleri atılmaya başlanmıştır. Af yasağını temellendirmek içinde devletlere soruşturma, kovuşturma ve cezalandırma zorunluluğu getiren düzenlemelerden yola çıkılmıştır. Bu duruma Birleşmiş Milletlerin 1948 tarihli m.6'da bulunan "Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi"²⁰⁶, m. 4'te bulunan 1984 tarihli "Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Gayriinsani ve Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"²⁰⁷ örnek olarak verilebilir. Ayrıca 1977 tarihinde yayınlanan "Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi" de örnek olarak verilebilir. Uluslararası hukukta yapılan bu düzenlemelerde af yasağı açık bir şekilde

²⁰² Armağan Servet: "Anayasa Hukuku Açısından Af Yetkisinin Değerlendirilmesi", *Anayasa Yargısı Dergisi* 2001, C.18, s.355-357.

²⁰³ Gropengießer, "Af", s.31.

²⁰⁴ TCK m.1: "Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir."

²⁰⁵ Armağan Servet: "Anayasa Hukuku Açısından Af Yetkisinin Değerlendirilmesi", *Anayasa Yargısı Dergisi* 2001, C.18, s.355-357.

²⁰⁶ <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/33-36.pdf> (Erişim tarihi: 04.02.2020).

²⁰⁷ 10.08.1988 tarih ve 19895 sayılı RG.

belirtilmemiştir. Fakat bu sözleşmeler, taraf devletlere yargılama yükümlülüğü getirmiştir. Bu düzenlemelerle devletlerin insan hakları ihlallerine karşı uyguladıkları genel aklar, söz verilen bu yükümlülüklerin ihlali olarak görülmüştür²⁰⁸. Diğer bir ifadeyle devletlerin uyguladığı aklar ağır insan hakları ihlalinde geçersiz olmaktadır. Uluslararası bu düzenlemelerden sonra ulusal düzeyde de af yasakları düzenlenmeye başlamıştır.

Yargılama yapma zorunluluğu affin temel bir sınırı olarak görülmektedir. Ancak bu sınır otomatik bir af yasağını kapsamamaktadır²⁰⁹. Yargılama yapma zorunluluğu, af yasağındaki en önemli aşamayı başarıyla tamamlanmasını sağlayarak ispat yükünü tersine çevirmiştir. Diğer bir ifadeyle bu aşamadan sonra af karşıtları, af kavramının neden hukuka aykırı sayılması gerektiğini gerekçelendirmek durumunda kalmamıştır. Tam tersine bu aşamadan sonra affi destekleyen kişiler neden af kurumunun kullanılmasını gerektiğini gerekçelendirmeye başlamışlardır. Af kurumunu destekleyen görüşler, affin kullanılmasını meşru bir sebebe dayandırmaya çalışmışlardır²¹⁰. Sonuç olarak uluslararası hukukun bu konuda yetersizliği devam etmektedir. Ancak bilhassa ulusal anayasa mahkemeleri ve uluslararası insan hakları mahkemeleri affin sınırlarını belirleyen yerleşik içtihatlar oluşturmaktadırlar.

Uluslararası hukukta af yasağı ile ilgili Birleşmiş Milletlerin bu yönde önemli çalışmaları devam etmektedir. Birleşmiş Milletlere göre af, bir iç savaşın ya da bir silahlı iç çatışmanın sonunda barış ve uzlaşmanın hukuki olarak göstergesidir. Fakat Birleşmiş Milletlere göre, ağır insan hakları ihlali ve soykırım gibi insanlığa karşı işlenen suçlarda af çıkarılamaz²¹¹. Diğer bir ifadeyle Birleşmiş Milletler af kurumunun bu suçlarda kullanılmamasını savunmaktadır. Ayrıca bu konuyla ilgili Avrupa Birliği İnsan Hakları İlke Kuralları m.2’de yer alan işkence, insanlık dışı uygulamalar ya da onur kırıcı uygulamalardan bahsederken “cezasızlık ile mücadele” başlığı altında af yasağına da değinilmektedir²¹². Bu metin tavsiye niteliğinde olup işkence suçu işleyen kişilerin af kapsamına alınmaması gerektiğini ilke olarak benimsemiştir. Ayrıca bu metin benimsenen bu ilkenin sadece Avrupa Birliği üyeleri arasında değil tüm dünyada yaygınlaşmasını belirtmektedir. İşkence suçu işleyen kişilerin af kapsamına alınmaması gerektiğini belirten ilke, insan hakları politikasının bir parçasıdır. Uluslararası Ceza

²⁰⁸ Gropengieber – Meibner, “Amnesties”, s.274.

²⁰⁹ Gropengieber – Meibner, “Amnesties”, s.276 ve 278.

²¹⁰ Gropengieber, “AF”, s.35.

²¹¹ Blanco Cordero Isidoro, “Evrensel Yargı Yetkisi Hakkında Genel Rapor”, 18.Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi (20-27 Eylül 2009, İstanbul) Kitabı içinde, s.337.

²¹² Dujardin v. Fransa Davası, Karar tarihi: 02.08.1991, Başvuru No: 16734/90.

Hukuku Derneği de bu görüşü desteklemektedir²¹³. Böylelikle uluslararası hukukta insanlığa karşı işlenen suçlar af kapsamından çıkarılmaktadır. Ancak bu durum henüz yazılı bir kuralla desteklenmemiştir. Uluslararası düzeyde işkence suçları, savaş suçları ve ağır insan hakları ihlalleri için af kurumunun kullanılması engellenmeye başlanmıştır.

Afla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'nin görüşü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) ikinci maddesinde bulunan yaşama hakkı ve üçüncü maddesinde yer alan işkence yasağıyla ilgili ihlallerinde bulunmaktadır. AİHM 1991 yılında Dujardin/Fransa davasında bütün suçlar için af çıkarılacağı gibi insan öldürme suçu için de genel af çıkarılabileceği kararı vermiştir. Devlet suçluların yargılanmasının sistematik olarak önüne geçmediği takdirde sözleşmenin ihlali durumu ortaya çıkmaz. Devletin genel af çıkarması sözleşmenin ihlali sayılmamaktadır. Bununla birlikte sonraki yıllarda devletin yaşam hakkını koruma yükümlülüğü olduğu gibi yaşam hakkıyla ilgili suçlarda etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğünün olduğu vurgulanmıştır²¹⁴.

AİHM'e göre ikinci maddedeki yaşama hakkı, birinci maddedeki devletin genel görevleriyle birlikte değerlendirildiğinde kişilerin yaşam hakkı ihlali olduğu zaman devlet etkili bir soruşturma yapmak zorundadır. Bu durumlarda toplumdaki bireylerin yaşam haklarını devletin görevlileri bile ihlal etse devlet etkili ve tarafsız bir soruşturma yapmalıdır²¹⁵. Ölen kişinin ailesinin veya yakınlarının devletin yetkili otoritelerine başvurmaması bu durumu değiştirmemektedir. Çünkü yetkilerin ölüm olayından haberdar olması, sözleşmenin ikinci maddesine göre etkili bir soruşturma yapılmasını gerekli kılmaktadır²¹⁶. Bu durumla ilgili ikinci maddeye göre, kamu görevlilerin neden olduğu yaşam hakkı ihlallerinde devlet etkili bir soruşturma yapmadığı takdirde yaşam hakkının çift yönlü olarak ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır²¹⁷. Diğer bir ifadeyle devlet görevlisi bireylerin yaşam hakkını ihlal edip devlet de kendi görevlisini korumak için tarafsız ve etkili bir soruşturma yapmazsa yaşama hakkı çift yönlü olarak ihlal edilmiş olarak kabul edilmektedir.

²¹³ “Evrensel Yargı Yetkisi Hakkında Karar Taslağı”, 18.Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi (20-27 Eylül 2009, İstanbul) Kitabı içinde, s.351.

²¹⁴ Dujardin v. Fransa Davası, Karar tarihi: 02.08.1991, Başvuru No: 16734/90; Kaya v. Türkiye Davası, Karar tarihi: 18.02.2012, (158/1996/777/978).

²¹⁵ Tahsin Acar v. Türkiye Davası, Karar tarihi: 08.04.2004, Başvuru no: 26307/95 (220 no.lu paragraf.); Hamiyet Kaplan ve Diğerleri v. Türkiye Davası, Karar tarihi: 13.09.2005, Başvuru no:36749/97.

²¹⁶ Buldan v. Türkiye Davası, Karar tarihi: 20.04.2004, Başvuru No: 28298/95.

²¹⁷ Çelimbek v. Türkiye Davası, Karar tarihi: 31.05.2005, Başvuru No: 27693/95 (Hakim Costa'nın Kısmi Mutabakat Şerhi).

Devletin etkili bir soruşturma ve kovuşturma yapma yükümlülüğü doğrudan bir af yasağı anlamına gelmemektedir. AİHM af yasağının açıkça belirtildiği kararlar vermiştir. Mahkemenin bu konuyla ilgili verdiği önemli kararlar 2004 yılındaki Yaman/Türkiye²¹⁸ ve aynı yönde görüş bildirdiği 2008 yılındaki Ali ve Ayşe Duran/Türkiye Kararı örnek olarak verilebilir. Bu davalarda AİHM, bir kamu görevlisinin kötü uygulama içeren suçlarla itham edildiğinde ceza takibatının ve cezalandırmanın zamanaşımına uğramaması gerektiğine hükmetmiştir. Ayrıca bu durumlarda genel ve özel af çıkarılmaması gerektiğini vurgulamıştır²¹⁹. Bu kararda devlet görevlilerin eylemlerinin insan haklarına müdahale etmesi durumunda yargılamanın tüm aşamalarında ve mahkûmiyet durumlarında af çıkarılmaması gerektiğini vurgulamıştır. Devlet görevlilerinin yaşama haklarını ihlal etmesi durumunda af ve affa benzer aynı etkiye neden olan kurumların kullanılmaması gerekmektedir. Bu gelişmelere rağmen AİHM af yasağıyla ilgili açık bir karar vermemiştir. Diğer bir ifadeyle AİHM, kamu görevlilerinin yaşama hakkını ihlal etmesi durumunda affa yararlanmamalarıyla ilgili birçok karar vermesine rağmen af yasağıyla ilgili kesin bir hükümden bahsetmemiştir.

Af ve af yasağıyla ilgili Uluslararası Ceza Mahkemesinin görüşünü de belirtelim. Bu mahkemenin varlık nedeni Roma Statüsünün affa ilgili sınırlama içerecek biçimde yorumlanmaya elverişli olması durumudur. Roma Statüsü açık bir af yasağından bahsetmemiştir²²⁰. Roma Statüsünün on yedinci maddesine göre mahkemenin yargılama yapabileceği herhangi bir suçu yargılarken isteksiz davrandığı takdirde Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargılama alanına girmektedir. Devletin isteksiz olduğu durumlardan birisi de afftır²²¹. Burada af kurumuna yönelik açık bir sınırlama bulunmamaktadır. Uluslararası Ceza Mahkemesine göre devlet suçu yargıladığı gibi istediği zaman da affetme yetkisine sahip değildir. Bu durumlarda kendisinin duruma müdahale edeceğini belirtmiştir²²².

Af yetkisinin sınırlarıyla ilgili Uluslararası Hukukta gelişmeler yaşanırken ülkemizde bu konuyla ilgili somut olaylar yaşanmamıştır. 5237 sayılı TCK m.77’de yer alan insanlığa karşı işlenen suçların zamanaşımına uğramayacağı belirtilmiştir. Fakat bu yasa içerisinde af yasağı bulunmamaktadır. Söz konusu düzenlemeyi önemli bir aşama

²¹⁸ Abdülşamet Yaman v. Türkiye Davası, Karar tarihi: 02.11.2004, Başvuru no:32446/96.

²¹⁹ Ali ve Ayşe Duran v. Türkiye Davası, Karar tarihi: 08.04.2008, Başvuru No:42942/02.

²²⁰ Gropengieber, “AF”, s.33.

²²¹ Roma Statüsü m.1’e göre Divan, soykırım suçu, insanlığa karşı suç, savaş suçları ve saldırı suçları bakımından yargı yetkisine sahiptir. Roma Statüsünün Türkçe metni için bkz. http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/mevzuat_CDERS.htm (12.02.2020)

²²² Gropengieber, “AF”, s.33.

olarak kabul etmek gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun” hakkında iptal kararı²²³ vermiştir. Bu karar sırasında işkence suçunu düzenleyen 243. Maddenin af kapsamı dışında bırakılmasının Anayasaya aykırı olmadığını vurgulamıştır.

Anayasa Mahkemesi bir taraftan böyle sonuçlara varırken diğer taraftan “Özel ve genel af çıkarılması konularında kamu yararı amacıyla düzenlemeler yapma konusunda takdir hakkı vardır. Ancak bu takdir hakkı Anayasa ve evrensel hukuk kararlarıyla sınırlıdır.” şeklinde bir karar vermiştir²²⁴. Bu karara bakarak afta takdir yetkisinin belli sınırlara bağlı olduğu belirtilmiştir. Fakat bu durum açıkça belirtilmemiştir. İşkence suçuyla ilgili ise “Koruduğu hukuki yarar açısından diğer tüm suçlardan farklı nitelikte olan işkence suçunun, kamu düzeni ve kamu güvenliği gibi amaçlarla 4616 sayılı yasa kapsamı dışında bırakılmasında hukuk devletine aykırılık yoktur” karar vermiştir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin af yasağıyla ilgili uluslararası hukukla aynı çizgide olduğunu söyleyebiliriz.

Af yasağıyla ilgili yukarıda belirtilen ve incelenen kararların ne kadar kesin olduğu tartışmalıdır. Af kurumuna yönelik açık bir sınırlama bulunmamaktadır. Uluslararası hukuk devletin yaşam hakkını koruma yükümlülüğü olduğu gibi yaşam hakkıyla ilgili suçlarda etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğü bulunduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda devlet soruşturma ve kovuşturmayı tarafsız ve etkili yapmalıdır. Uluslararası hukuk kapsamında işkence ve insanlığa karşı işlenen suçların af kapsamında olmaması gerektiği açık şekilde belirtilmiştir. Ancak affin diğer suç ve türlerinde uygulanıp uygulanmayacağı konusunda kesin ve net kararlar henüz ortaya çıkmamıştır²²⁵.

2.4.2. Ülke Uygulamaları

Af kavramının uluslararası hukuktaki durumundan sonra ülkelere göre af yetkisinin kullanım biçimini inceleyelim. Af kavramı genel olarak anayasal bir yetki

²²³ AYM 18.07.2001 tarih ve E.2001/4 K.2001/332 künyeli kararı, www.anayasa.gov.tr (Erişim tarihi: 15.02.2020).

²²⁴ AYM 18.07.2001 tarih ve E.2001/4 K.2001/332 künyeli kararı, www.anayasa.gov.tr (Erişim tarihi: 15.02.2020).

²²⁵ Armağan Servet: “Anayasa Hukuku Açısından Af Yetkisinin Değerlendirilmesi”, **Anayasa Yargısı Dergisi** 2001, C.18, s.355-357.

olarak karşımıza çıkmaktadır. Af yetkisinin kullanımı organ ve kullanım biçimi ülkelere göre değişmektedir.

2.4.2.1. Fransa

Fransa'da af yetkisi Fransız İhtilali'nden sonra tamamen kaldırılmıştır. Fakat buna rağmen af kurumu toplumsal barışı sağlamak ve bir dönemi sonlandırmak için günümüzde kullanılmaktadır²²⁶. Fransa'da genel af yetkisini meclis, özel af yetkisini Cumhurbaşkanı kullanmaktadır²²⁷.

2.4.2.2. Hollanda

Hollanda anayasasında mahkûmiyet hükümlerini hafifletme yetkisi, yasalarda belirlenen bir mahkemenin önerisi üzerine, kraliyete aittir. Bütün kraliyet kararnamelerinde olduğu gibi bu durumda da birden fazla bakanın onayı gerekmektedir²²⁸. Hollanda, 1940'lı yıllarda birçok af yasası çıkarılmıştır. Ancak bu af yasaları savaş suçları ve tecavüz suçları gibi suçları kapsamamaktadır²²⁹.

2.4.2.3. Yunanistan

Yunanistan anayasasına göre, adalet bakanının tavsiyesi ve çoğunluğu hâkimlerden oluşan özel bir kurulun onayından sonra, özel af çıkarma yetkisi Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Genel af çıkarma yetkisi ise yasama organı olan meclisin eline verilmiştir. Mecliste af çıkması için beşte üç nitelikli çoğunluğun olması gerekmektedir²³⁰.

2.4.2.4. İngiltere

İngiltere'de ise özel af çıkartma yetkisi kraliçeye verilmiş bir yetkidir. Ayrıca soruşturma ve yargılamayı durdurma, cezaları ve her türlü cezai sonucu ortadan kaldırma yetkisi de kraliçeye aittir. Fakat bu yetkiler sembolik yetkiler olup uygulamada kullanılmamaktadır²³¹.

²²⁶ Demirbaş, 2001, s.88.

²²⁷ Dönmezer / Erman, 1997, s.216.

²²⁸ Gözler, a.g.e., s.310.

²²⁹ Demirbaş, 2001, s.88–89.

²³⁰ Gözler, a.g.e.,s.314.

²³¹ Demirbaş, 2001, s.86.

2.4.2.5. İtalya

İtalya anayasasında ise genel ve özel affı meclis çıkarmaktadır. Diğer bir ifadeyle af yetkisi meclisin elindedir. Genel ve özel affın çıkarılabilmesi için nitelikli çoğunluğun üçte iki olması gerekmektedir. Ancak af yasa tasarısı meclise sunulduktan sonra işlenen suçlar af kapsamına alınmamaktadır²³². Devlet başkanı özel af yetkisini kendisi kullanabilmektedir. Genel ve toplu özel af yetkisini de meclisten aldığı yetki kararnamesiyle kullanabilmektedir. Diğer bir ifadeyle devlet başkanı genel ve özel af çıkarabilir. Fakat bunun için meclisten yetki kararnamesi almalıdır²³³.

²³² Gözler, a.g.e., s.312–313.

²³³ Dönmezer / Erman, 1997, s.215–216.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFFIN TÜRLERİ

3.1. Genel Af

Af kavramı oluşturduğu sonuçlara bağlı olarak genel ve özel af olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. *Genel af, suçu ve cezanın bütün etkilerini ortadan kaldırmaktadır. Özel af ise sadece cezanın tümünü veya bir kısmını kaldırmaktadır*²³⁴. Genel affin tanımı, genel ve özel af ayırımına dayanarak yapılmaktadır. Genel ve özel af ayırımının sonuçlarına ve ceza hukukunda bulunan teknik özelliklere dayanarak yapılmaktadır. Bu durumla ilgili Erem'in genel af tanımı şöyledir: "Kamu davasını, hükmolunmuş ise cezayı ve mahkûmiyetin bütün ceza sonuçlarını ortadan kaldıran genel aftır."²³⁵

Genel affa ilgili diğer bir tanım Anayasa Mahkemesine ait olup şöyledir: "*suç teşkil eden fiiller için ceza vermek hakkını ortadan kaldıran, verilmiş olan cezaların kısmen ya da tamamen infazını önleyen, yetkili organlarca yapılan hukuki tasarruflardır.*" Yüksek Mahkeme bu tanımda genel affin salt teknik yönüne değinmekle birlikte tanımın devamında genel affin sosyal yönünü de vurgulamıştır. Diğer bir ifadeyle genel af, toplumsal fayda düşüncesi olan, bütün ya da bazı suçları ve cezaları bütün sonuçlarıyla ortadan kaldıran bir yasama işlemidir²³⁶.

3.1.1. Tanımı

Genel affa ilgili bazı tanımlar ise genel affin siyasi ve toplumsal yönünün kapsamaktadır. Bu tanımlardan birisi Dönmezer'e aittir. Dönmezer/Erman'a göre genel af, *bütün suçlar ya da bazı suçlarla birlikte verilmiş cezaları sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldıran yasama işlemidir. Bu işlem belirli sosyal faydalar da içermektedir*²³⁷. Bu tanımda af işlemine yetkili organ ve işlemin ceza mahkûmiyetine etkisinden oluşan teknik özelliklere değinilmiştir. Ayrıca af işleminin yapılması için gerekli olan toplumsal ve siyasi yapıya da değinilmiştir. Bu tanımın diğer tanımlardan farkı affin siyasi ve toplumsal yönüne değinilmesidir.

Aslında genel af bir atıfet işlemi değildir. Diğer bir ifadeyle genel af işlemi hoşgörü ve merhamete bağlı olarak bir bağışlama işlemi değildir. Atıfet işlemi devlet

²³⁴ Pantani Carlo, "Amnistia-Indulto-Grazia", Lo Stato Civile Italiano, Luglio (Temmuz) 2005, s.550.

²³⁵ Erem, Ümanist Doktrin, C.II, s.417.

²³⁶ AYM 18.07.2001 tarih ve E.2001/4 K.2001/332 künyeli (yukarıda belirtilen) kararı.

²³⁷ Dönmezer / Erman, C.III, s.224.

başkanlarının yetkili olduğu özel af işlemi bulunmaktadır. Genel af, toplumsal ve siyasi fayda amacıyla geçmişte yaşanan olayların unutulmasıdır²³⁸. Ancak bu unutmada esnasında genel af, hiçbir değer hükmü vermemektedir. Diğer bir ifadeyle genel af, kimseyi suçlamadığı gibi mazur da görmez²³⁹. Devlet, genel af çıkarmanın faydalı olduğunu düşündüğü için resmi olarak yaşananların unutulduğunu varsaymaktadır.

Genel af kavramına teknik açıdan bakacak olursak af kapsamında olan suçlar ve suçlular hakkında Ceza Kanununun geçici geçici süreyle ılgı edilmesidir²⁴⁰. Genel af, bilhassa siyasal yönden kaosun hâkim olduğu bir dönemden sonra toplumsal uzlaşma ve barışı sağlamak gibi amaçlara hizmet etmektedir. Bu yönüyle genel af geçmişin üzerine bir örtü çekmektedir. Genel af belirtilen süre içerisindeki suçların, suç olma özelliğini ortadan kaldırmaktadır²⁴¹. Bu bağlamda kişilerin cezalandırılmalarının önüne geçmektedir. Genel af, ceza verilmişse ve ceza infaz edilmişse de bunun unutulmasını sağlar. Diğer bir ifadeyle genel af, mahkûmiyet hükmünün ve mahkûmiyete bağlı ceza sonuçlarını da ortadan kaldırmaktadır.

Genel af fiilin suç olma özelliğini ortadan kaldırmaktadır. Fakat bu görüş herkes tarafından kabul görmemektedir. Kunter ve Özek, genel af fiilinin suç olma özelliğine karşı çıkmaktadır. Onlara göre genel af, sadece devletin cezalandırma hakkından vazgeçmesi sonucu ceza davasının düşmesidir. Diğer bir ifadeyle genel af suçun hiçbir unsurunu azaltmamaktadır²⁴². Ayrıca suçun hukuki bir kurum olması da genel affin suç ortadan kaldırması düşüncesini desteklemektedir. Genel af, suç fiilinin hukuken suç olma durumu ortadan kaldırılmaktadır²⁴³.

3.1.2. Çeşitleri

Genel af kendi içinde farklı çeşitlere ayrılmaktadır. Mahkûmiyetten önce ya da sonra ortaya çıkmasına tam ya da eksik af; aftan yararlanacakların niteliklerine göre bir sınırlama olup olmamasına göre mutlak ya da kısmi af; kapsamına aldığı kişi sayısına göre bireysel ya da toplu genel af olmak üzere ayrılmaktadır. Ayrıca bir koşula bağlı olup olmamasına göre şartlı ya da şartsız genel af olmak üzere ayrılmaktadır.

²³⁸ Keyman, a.g.e., s.56 ve 57.

²³⁹ Keyman, a.g.e., s.57.

²⁴⁰ Faruk Erem, **Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku**, Ankara, 1985, C.II, s.417-418.

²⁴¹ Feyyaz Gölcüklü, "Af", **Türk Hukuk Ansiklopedisi**, C.I, Ankara, 1962, s.308 ve 309.

²⁴² Nurullah Kunter, "Müteselsil Suç ve Af", **İÜHFİM**, C.XVII, S.1-2, s.902-904.; Özek, a.g.m., s.140

²⁴³ Manzini Vincenzo: **Trattato di diritto penale italiano**, V.III, Torino 1981, s.379.

3.1.2.1. Tam Genel Af - Eksik Genel Af

Genel af ayrımından ilki tam genel af ya da eksik genel af: İtalyan Hukuku'nda yapılan bir ayrımdır. Bu ayrım genel affin kesin hükümden önce ya da sonra çıkarılmasına bağlı olarak gerçekleşmektedir²⁴⁴. Tam genel af, kesin hüküm öncesinde çıkarak yargılama sürecini etkileyen aftır. Eksik af ise mahkûmiyet hükmünden sonra uygulanan aftır²⁴⁵. İtalya Ceza Kanunu'nda genel affi düzenleyen 151. maddedir. Bu maddeye göre, genel af suçu ortadan kaldırmaktadır. Genel affin mahkûmiyet hükmü sonrasında çıkması durumunda asli ve ferî cezaların infazı durmaktadır. Bu maddeye göre tam genel af, suçu ortadan kaldırırken, eksik genel affin suçu ortadan kaldırmayacağı belirtilmiştir. Eksik genel af, asli ve ferî ceza sayılmayan diğer ceza sonuçlarına hiçbir etkisi bulunmamaktadır²⁴⁶. Bu maddeden bazı sonuçlar çıkmaktadır. Kesin hükümden önce doğan genel af suçu ortadan kaldırırken soyut nitelikte olan cezalandırılmayı da etkilemektedir. Fakat eksik genel af sadece cezayı ortadan kaldırırken somut cezalandırmayı etkilemektedir.

Tam ve eksik genel af, genel affin bir türü olduğundan yukarıda belirttiğimiz gibi içerik olarak bir fark bulunmalıdır. Aksi takdirde eksik genel affi, özel aftan ayırmak çok zor olacaktır. Özel af sadece cezaya etki etmektedir. Diğer bir ifadeyle özel af suça, kamu davasına ve mahkûmiyete etki etmemektedir. Özel af cezayı kaldırabildiği gibi azaltabilir ya da değiştirebilir. Genel af ise suçu ve cezayı, buna bağlı olarak kamu davasını ve hükümle ilgili bütün ceza sonuçlarını ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda eksik genel affi sadece cezaya ve bazı ceza sonuçlarına etki etmesi tutarsız olmaktadır. Fakat İtalyan hukukunda asli ve ferî ceza ceza ayrımı halen bulunmaktadır. Buna göre eksik genel af temel cezayı kaldırdığı gibi ferî cezaları da kaldırmaktadır. Özel af ise sadece temel cezayı kaldırmakta, azaltmakta veya değiştirmektedir. Bu bağlamda eksik genel af ile özel af arasında ferî cezalar cezalar açısından farklar bulunmaktadır. Ayrıca özel afta cezanın bütünüyle kalkmasıyla birlikte azaltma ya da değiştirme seçenekleri de bu farklar arasındadır²⁴⁷. Fakat eksik genel affin, mahkûmiyeti tüm sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırma özelliği kaldırılmamalıdır. Çünkü genel affin suç vasfını ortadan kaldırması, sadece işlendiği iddiası henüz

²⁴⁴ Meray, a.g.e., s.17.

²⁴⁵ Francesco Antolisei, **Manuale di diritto penale-parte generale**, Milano 1997, s.761.

²⁴⁶ Antonio Filippone: **L'esecuzione Penale** (delle Pene Detentive, delle Pene Accessorie, delle Misure di Sicurezza), Firenze 1978, s.121.

²⁴⁷ Pietro Omanti: **I Provvedimenti di Clemenza** (Amnistia, Indulto e Grazia), Milano 2008, s.154 ve 155.

incelemekte olan suçlara yönelik değildir. Genel affin suçun vasfını ortadan kaldırması, işlendiği sabit olan suçların da, eğer yasalarda mevcutsa bu kapsamda değerlendirilmeleri elzemdir²⁴⁸.

Keyman'a göre, *tam genel af ve eksik genel af ayrımının teorik açıdan gereksiz görmektir. Keyman gerekçe olarak ise bizde İtalyan hukukundan olduğu gibi bir kanuni ayırım olmadığını göstermektedir*²⁴⁹. Fakat bize göre mağdur ve üçüncü kişilerin zararlarının tazmini ve yargılama giderleri açısından bu ayırım gereklidir. Ayrıca sanığın beraat etme talebinin de olması açısından bu ayırım gereklidir. Bu ayırımın ölçütü yerindedir ancak yukarıda belirtilen sebeplerle bu ayırımın sonuçları açısından farklı bir görüş benimsenebilir. Diğer bir ifadeyle bu ayırımla ilgili İtalyan Ceza Kanunu üzerine yapılan yorumlardan farklı görüşler ortaya çıkabilir. Genel af mahkûmiyet kararı verildikten sonra çıksa bile geçmişe dönük olarak mahkûmiyeti kaldırmalıdır.

3.1.2.2. Mutlak Genel Af - Kısmi (Sınırlı) Genel Af

Genel affin bu türü ise aftan yararlanacak kişilerin miktarına ve niteliğine bağlıdır. Bu ayırımın ölçütünü sadece aftan yararlanacak suçlara dayandırmak doğru değildir. Çünkü bu ölçüt aynı zamanda aynı suçu işleyen kişilerin bir kısmını aftan ayıran düzenlemeleri açıklayamamaktadır²⁵⁰. Bu bağlamda mutlak-kısmi genel af ayırımında suç türleri ve aftan yararlanacak kişilerin özellikleri açısından objektif ve sübjektif olmak üzere iki ayrı ölçüt kullanılmaktadır.

Hiçbir ayırma tabi tutulmadan bütün suçları kapsayan af mutlak genel af olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle suç işlediği sabit olan bütün suçları ve suçlu olduğu iddiası inceleme aşamasında kişileri kapsayan af türüdür. Bu af türünün tarih boyunca kullanıldığına hiç rastlanmamıştır²⁵¹. Çünkü çıkarılan bütün afların belirli sınırları bulunmaktadır. Bütün genel aflar buldukları döneme ait politik şartlarla ilgili sınırlar getirmektedir. Aflar buldukları döneme ait belirli sınırlamalar getirdiği için mutlak genel af kurumu neredeyse hiç kullanılmamıştır²⁵².

Suç türü, objektif ya da sübjektif gibi nedenlerle herkesi kapsamadığı zaman kısmi (sınırlı) af meydana gelmektedir. Kısmi genel afta, affin kapsamını sınırlayan

²⁴⁸ Giuseppe Bettiol: "Suç ve Cezanın Sükutu Meselesi" (Çev.: Faruk EREM), **AÜHFD**, 1955, C. XII, S. 1-2, s.13.

²⁴⁹ Keyman, a.g.e., s.58.

²⁵⁰ Keyman, a.g.e., s.58.

²⁵¹ Keyman, a.g.e., s.59.

²⁵² Felice Molla, "Amnistia, Indulto e Grazia", Rivista del Diritto Penitenziario, 1940/1, s.131.

nedenler bulunmaktadır. Bu nedenler fiile bağı olduğu gibi faile de bağı olabilmektedir. Eğer sınırlandırma sonucunda aftan faydalananların sayısı belirli kişilere indirilmemişse affin toplu olma özelliği kaldırılmamıştır. Ancak her iki durumda da affin toplu olma özelliği, getirdiği sınırlamalar nedeniyle ortadan kalkmıştır. Bu bağlamda belirli ölçütlere göre kapsamı sınırlandırılan ve mutlak olmayan bütün genel aflar kısmı genel af olarak nitelendirilebilir. Başka bir ifadeyle fiil veya faile bağı olarak sınırlandırılan bütün genel afla belirli sınırlamalar getirdiği için kısmi (sınırlı) af olarak tanımlanmaktadır.

Kısmi genel afta suçların ele alınışı objektif ve sübjektif nedenlere bağı olarak ele alınmaktadır. Objektif nedene bağı olarak sınırlandırılan genel afta, kanun koyucu affa layık olanla olmayanın belirlenmesinde hangi suçun işlendiğine bakmaktadır. Ayrıca bazen de kanun koyucu, suçların şiddet nedeniyle işlenip işlenmediğine bakmaktadır. Diğer bir ifadeyle fiile bağıdır. Objektif nedene bağı sınırlandırma ile fiile bağı sınırlandırma aynı anlamı taşımaktadır.

Sübjektif nedene bağı sınırlandırılarak yapılan genel afta, aynı fiili işlediği iddiası incelenen iki kişiden biri af kapsamına girerken diğerinin ise suç türünden farklı bir nedenden dolayı aftan yararlanması durumu ortaya çıkmaktadır. Kanun koyucunun böyle bir tasarrufta bulunmasının farklı nedenleri bulunabilir. Ayrıca daha önce herhangi suçu işlemiş olanları af kapsamı dışında bırakmak da kısmi af anlamına gelmektedir.

Kısmi af örneği olarak 1946 yılında Fransa'da çıkarılan affi örnek olarak verebiliriz. Bu af kanunu diğer af kanunları gibi bütün cezaları ya da belli suç grubunu kapsayan cezaları kaldırmamıştır. Bu af kanunu sadece 2-6 ay arasında olan somut hapis cezalarını kapsamaktadır²⁵³. Buradaki somut ceza ölçütü tam olarak objektif olmadığı gibi sübjektif de değildir. Diğer bir ifadeyle karma bir somut ceza ölçütü kullanılmıştır. Fransa'da bu af kanunundan bir yıl sonra başka bir af kanunu çıkarılmıştır. Bu af kanuna göre, Birinci Dünya Savaşına katılan askerlerin yakınları tarafından işlenen suçlar affedilmiştir. Bu af kanunu faile bağı sübjektif ölçüt getirme açısından önemli bir örnektir²⁵⁴.

Sübjektif nedenlerden bir diğeri ise failin yaşı olabilmektedir. Bu konuyla ilgili ülkemizde 1966 tarihli ve 780 sayılı Bazı Suç ve Cezaların Affi Hakkında Kanun çıkarılmıştır. Bu kanunda m.2'ye göre suç tarihinde 15 yaşını doldurmamış olanlar

²⁵³ Keyman, a.g.e., s.59

²⁵⁴ Keyman, a.g.e., s.64.

tarafından işlenen bütün suçlar, genel af kapsamına alınmıştır. Ancak bu kanun orman suçlarını kapsamamaktadır. Bu kanunda suç tipi açısından orman suçları ayrı tutulursa genel af kanununun mutlak olmasını engelleyen tek husus faile bağlı yaş sınırıdır. On bir yaşını tamamlamamış ve on beş yaşından gün almamış herkes, işlediği sabit olan ya da işlediği iddiası henüz incelemekte olan suçun türüne ya da cezanın niteliğine bakılmadan af kapsamına alınmıştır. Bu af kanunuyla cezai sorumluluğunun yaşı on bire yükseltilmiştir. Bu mülga kanunla belirli bir dönem içinde işlenen suçlarla sınırlı olacak biçimde, isnat yaşı yükseltilmiştir. Orman suçlarına getirilen istisna ise suça bağlıdır. Diğer bir ifadeyle objektif bir ölçütle getirilmiş sınırlamadır.

Kısmi genel af konusunda tartışılan en önemli konu affa layık olmayan kişilerin neye göre belirlendiğidir. Bu konuya getirilen eleştirilerden birisi eşitlik ilkesinin zarar görmesidir²⁵⁵. Diğer bir ifadeyle eşitlik ilkesinden taviz verilmektedir. Fakat bu tavizin ölçüsü, hukuk devleti ilkesini ihlal etmektedir. Genel affa yetkili organ tabi ki af kurumunun siyasi niteliği gereği farklı nedenlerle bazı sınırlandırmalar getirebilir. Fakat bu sınırlandırmalar keyfi bir şekilde yapılmamalıdır. Affı çıkaran yetkili organ aynı suçu işleyen bazı kişileri af kapsamına alırken bazı kişileri almaması kabul edilemez bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu durum keyfi bir uygulama olmaktadır²⁵⁶.

Eşitlik ilkesi, insanların içinde buldukları durumları, özellikleri ve ihtiyaçları açısından farklılıklar olduğunu kabul etmektedir. Bu ilke zaten mutlak bir eşitlik sağlamak gibi amacı da bulunmamaktadır. Fakat kişiler arasında yapılan sınıflandırma son derece önemlidir. Bu ilke ihlal edilmemelidir. Bu ilkenin ihlal edilmemesi için farklı uygulamalar planlayan kanunun amacı meşru ve kamu yararını sağlamak olmalıdır. Diğer bir ifadeyle kanunun amacı haklı bir nedene dayanmalıdır. Kanunun önceden tasarladığı sınıflandırma, bu amaca hizmet etmelidir ve ölçülü olmalıdır²⁵⁷. Diğer bir ifadeyle kanunun öngördüğü bu sınıflandırma ölçülü bir orana bağlı olmalıdır.

Aftan yararlanacak kişilerle ilgili Meray ve Özek de belirli ayrımlar yapmışlardır. Bu ayrıma göre “külli”, “kısmi”, “şarta bağlı” ve “mutlak” genel af sınıflandırmalarıdır²⁵⁸. Bu bağlamda genel affın türleri aftan yararlanacak kişi sayısı açısından farklılık arz etmektedir. Ancak bir şarta bağlı olup olmama genel affa ilgili

²⁵⁵ Sibel Inceoğlu, “Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Eşitlik ve Ayrımcılık yasağı Çerçevesinde Af, Şartla Salıverme, Dava ve Cezaların Ertelenmesi”, **Anayasa Yargısı Dergisi** 2001, S.18, s.42.

²⁵⁶ Keyman, a.g.e., s.60.

²⁵⁷ Inceoğlu, a.g.e., s.43-47.

²⁵⁸ Meray, a.g.e., s.17-20.

ayrıca bir sınıflandırmayı gerektirmektedir. Çünkü şarta bağlılık, genel affin kısmi, mutlak, toplu veya bireysel olmasından bağımsızdır. Bu sınıflandırma altında belirtilen her genel af türü, bunlarla birlikte şarta bağlı olabilir veya olmayabilir. Bu açıdan genel affin şarta bağlı olup olmamasını aşağıda açıklayacağız.

3.1.2.3. Bireysel Genel Af - Toplu Genel Af

Affin bireysel veya toplu oluşu başka bir ayırım olarak karşımıza çıkmaktadır. İtalyan doktrininde “Umumi genel af”²⁵⁹ ya da “külli umumi af”²⁶⁰ kavramları, bir ya da birkaç suç grubunun belli ölçütlere göre belirlenmiş kimselerin affedilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu af durumlarında herhangi bir istisna belirtilmemektedir. Açıklanan bu kavramlarda fiili bir sınırlandırma da bulunmaktadır. Çünkü hangi suçların af kapsamında olduğu belirlenirken, diğer suçlar af kapsamına alınmamaktadır. İtalyan doktrininin ayrı bir adla “umumi” ya da “külli” af olarak ayırım yapması genel affin bir türüdür. Ayrıca bu ayırım af kapsamına alınan grubu belirlemektedir. Yukarıda açıkladığımız kısmi genel af ise kimlerin af kapsamına alınacağını öngörmektedir. Bu iki af türünden yararlanacak kişileri belirlerken kullanılan ölçütler objektif olacağı gibi sübjektif de olabilir. Diğer bir ifadeyle bu ölçütler suç tipine göre olabileceği gibi yaş gibi etkenlere bağlı olabilmektedir.

Kısmi af ayırımı yapıldıktan sonra neredeyse aynı anlama gelen umumi (külli) af ayırımı yapmak gereksiz olmaktadır. Burada bizim toplu af olarak tanımladığımız af türünde ise sadece affin kapsamına giren kişi sayısına bağlı olmaktadır. Diğer bir ifadeyle af kapsamında olan kişi sayısına bakılmaktadır. Kısmi genel af da ise sadece bir kişiyi veya isim olarak belirleme olabilir ve belirli bir grubu kapsamaktadır.

Afla ilgili çalışmalarda bireysel genel af adında ayrı bir tür genellikle bulunmamaktadır²⁶¹. Afla ilgili çalışmalar yapan bütün yazarlar genel ve özel af ayırımında işlemin uygulandığı kişi sayısında hemfikir olmamakla beraber affin sonuçlarının önemli olduğu noktasında ittifak halindedir. Bu yazarların bireysel genel af ayırımı yapmamaları sorusu ise cevapsız kalmaktadır. Suçu ve kamu davasının bütün ceza sonuçlarını ortadan kaldıran bir genel af işlemi, meclis tarafından çıkarılan bir kanunla sadece bir kişiye özgü olduğunda ne kısmi ne de mutlak bir genel af olmaktadır. Bu bağlamda bu af türü toplu veya umumi (külli) bir genel af da

²⁵⁹ Keyman, a.g.e., s.59.

²⁶⁰ Meray, a.g.e., s.17.

²⁶¹ Gölcüklü, a.g.e., s.309.

olmamaktadır. Bu zamana kadar yapılan genel af sınıflandırmalarında genellikle bir kategori atlanmıştır. Bahsettiğimiz örnekler de²⁶² hiçbir sınıflandırmaya giremeyerek açıkta kalmıştır.

Bireysel affa örnek vermek gerekirse, isim olarak belirlenmiş bir kişiye veya aralarında aynı suçtan yargılanıp mahkûm olma gibi objektif nitelikte olan kişilere özgü bir genel af bireysel genel aftır. Başka bir ifadeyle tekerrür, somut ceza, önceden sabıkalı olma gibi sübjektif bir ortak özelliği olmayan kişilere özgü çıkarılan aflar da bireysel genel af olarak tanımlanabilir. Bu noktada önemli olan affa yetkili makamın bu işlemi yapmadan önce tek bir kişinin af kapsamına girdiğini bilme durumudur. Çünkü toplu genel af olarak tanımlanan bir af, eğer tek ya da belirli kişilere uygulanacağı biliniyorsa böyle bir tanımlama yapmak doğru olmayacaktır. Fakat burada vurguladığımız nokta bütün bireysel genel afların kişiye çıkar amaçlı olmadığıdır. Diğer bir ifadeyle bütün bireysel genel aflar kötü niyet taşımamaktadır. Çünkü toplu bir genel af bireysel genel af gibi aynı amaca hizmet edebilir.

Bireysel genel aflar bazen keyfi olarak değerlendirilemez. Örneğin siyasi olarak tutuklu olan bir kişinin veya bu suç isnadı olan kişinin toplumsal barış için bireysel affa uğraması keyfi bir uygulama değildir. Kişinin aftan yararlanması topluma fayda sağlıyorsa affın amacında keyfi bir durum söz konusu değildir. Böyle bir durumda da toplumsal kaygılar olmayacaktır.

Kısmi bir genel af, toplu genel af olabildiği gibi bireysel genel af olarak değerlendirilmektedir. Bireysel ya da toplu genel af değerlendirilirken kullanılan tek ölçüt, genel affın ne kadar kişiyi kapsamasıdır.

3.1.2.4. Şarta Bağlı Genel Af - Şartsız Genel Af

Şarta bağlı aflar da kısmi aflarla karıştırılan genel af türüdür. Bazı yazarlar bu af türünü diğer af türlerinin içinde beraber değerlendirmektedir. Ancak şarta bağlı af bir başka af türü olarak değerlendirilmelidir²⁶³. Kısmi genel af, affı çıkaracak yetkili organın affı çıkarırken önceden planladığı ve aftan faydalanacak kişiler üzerinde tasarruf edemeyeceği bir sınırlamayı kapsamaktadır. Hâlbuki genel af şarta bağlı olarak

²⁶² Bireysel genel af örnekleri için bkz. 31.05.1949 tarih ve 5402 sayılı Yüzbaşı Osman Erbay'ın Hükümlü olduğu Cezanın Affı Hakkında Kanun'un birinci fıkrasının son cümlesi "(...) hükümlü olduğu altı ay hapis ve altı ay memuriyetten mahrumiyet cezası, bütün hukuki neticeleriyle beraber affedilmiştir." şeklindedir. Yine 21.06.1973 tarihli 1751 sayılı Kanun ile Ali Mutlu'nun mahkûm olduğu 3 yıllık hapis ile rütbesinin geri alınması cezaları, bütün hukuki neticeleri ile birlikte kaldırılmıştır.

²⁶³ Özek, a.g.m., s.148 ve 149.

çıkarıldıktan sonra bundan faydalanmak ya da faydalanmamak kararını aftan faydalanacak kişi vermektedir. Çünkü suç türü veya failin niteliğinden dolayı kapsamı sınırlandırılmamış bir af, bir daha kasıtlı bir suç işlememe gibi bozucu bir şarta bağlı olarak öngörülmesi durumunda genel af, kısmi (sınırlı) bir af değildir. Bu af türü kısmi değil ancak şarta bağlı af türüdür.

Geçmiş dönemlerde genel affin şarta bağlı olup olmaması konusunda birçok tartışma yapılmıştır. Ancak günümüzde genel affin şarta bağlılığı kabul görmektedir. Bu konuyla ilgili bilhassa İtalya ve Fransa'da şart ile genel affin bir arada olmaması gerektiğini savunan yazarlar olmuştur²⁶⁴. Fakat İtalya Ceza Kanunu'nda yaklaşık yüzyıldır affin şarta bağlı olabileceği hakkındaki düzenleme varlığını devam ettirmektedir. Hatta Ceza kanunlarında yapılan değişikliklere rağmen bu düzenleme devam etmektedir.

İtalya'da genel affin şarta bağlı olup olmaması konusu tartışılmıştır. İtalya Ceza Kanununun 151. maddesinin dördüncü cümlesi bu konuya değinmiştir. Bu maddeye göre, genel af, mevcut belirli şartlar ya da yerine getirilmesi öngörülen yükümlülüklerle bağlı olmaktadır. Aslında burada iki noktaya değinilmiştir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus affin uygulanabileceği özel hallerle ondan faydalanacak kişiye yüklenen kayıtlardır²⁶⁵. Başka bir ifadeyle önceden belirli şartlara bağlanmış bir genel af, burada açıkladığımız biçimde şarta bağlı genel af değildir. Aftan faydalanacak kişi ve kişilerin, aftan yararlanmada iradesinin olmadığını belirttiği koşullar şartlı genel af kapsamına girmemektedir. Bu durum kısmi (sınırlı) genel af kapsamına girmektedir. Bu duruma bir örnek vermek gerekirse daha önce kasıtlı bir suç işleyip sabıkası olan bir kişilerin genel aftan faydalanamayacağını öngören bir düzenleme şarta bağlı bir genel af düzenlemesi değildir. Bu verdiğimiz örnek faile göre sınırlandırılmış, kısmi genel aftır. Fakat İtalyan doktrininde şarta bağlı genel affin bu iki kavramı da kapsayacak biçimde olduğu görülmektedir²⁶⁶. Bizim de savunduğumuz görüşe göre, İtalyan Ceza Kanununda şarta bağlı genel af olarak değerlendirilen düzenleme, genel affin belirli yükümlülüklerle bağlı olarak çıkarılabileceğini belirten bölümdür. Başka bir ifadeyle hükmün ikinci kısmıdır.

²⁶⁴ Elia Gagliardi, "Amnistia", *Enciclopedia Giuridica Italiana*, Volume 2, Parte II, Sezione Seconda, Milano 1892, s.2017.

²⁶⁵ Özek, a.g.m, s.149.

²⁶⁶ Angelo Miele, "Amnistia e Indulto Nell'attuale Momento Storico", *Il Giusto Processo* 2003, S.5, s.80.

Aftan faydalanacak kişi ve kişilerin hiçbir şekilde müdahalede bulunamadığı durumların affin uygulanabileceği olarak belirttiği koşullar şartlı genel af kapsamına girmemektedir. Genel af kendisinden faydalanmak isteyenler için belirli yükümlülükleri şart olarak koşturmaktadır. Genel affin koşturduğu yükümlülükler kişiye adeta seçim hakkı tanımaktadır²⁶⁷. Genel aftan faydalanmak isteyen kişi öngörülen şartları yerine getirmek ve genel aftan faydalanmak veya faydalanmamak kararı kendisine verilmektedir.

Hukuki nitelik açısından şart kavramı, erteleyici ve bozucu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genel af kanunlarının uygulanması belirli bazı şartlara bağlı olmaktadır. Mağdurun zararının giderilmesi, suçunu itiraf etmesi ve belirli bir süreye kadar teslim olma gibi şartlara bağlı olmaktadır. Başka bir ifadeyle, genel affin uygulanması belirlenen bu şartların yerine getirilme zamanına kadar ertelenmiştir. Erteleyici şartlara örnek olarak Güney Afrika'da 1960- 1994 yılları arasında yaşanan insan hakları ihlallerini araştırmak için Hakikat Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon siyasi amaçlı ihlallerle ilgili failerin itiraf etmeleri ve bu itiraflarda katıldıkları olayları açıklamak şartıyla affetme yetkisine sahip olmuştur²⁶⁸.

Erteleyici şart örnekleri ülkemizde sıkça görülmektedir. İlk olarak 1933 tarihinde çıkarılan 2330 sayılı Af Kanununun²⁶⁹ 14. maddesidir. Bu belirtilen hükümde, firar halindeyken kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde teslim olmayan sanık ve hükümlülerin aftan yararlanamayacağı ifade edilmiştir. Buna benzer firar halinde olan teslim olma şartı getiren af kanunları da çıkarılmıştır. Örneğin 113 sayılı Af Kanunu²⁷⁰ m.6, 780 sayılı Bazı Suç ve Cezaların Affi Hakkında Kanun²⁷¹ m.12 bu bağlamdadır.

Erteleyici şarttan sonra bozucu nitelikteki şart gelmektedir. Bozucu nitelikteki şart geleceğe şart koymaktadır. Başka bir ifadeyle, bozucu şartta bağlı çıkarılan bir genel af, şartsız af kanunları gibi hemen uygulanmaktadır. Ancak gelecekte bu şartın gerçekleşmesi durumunda af ve affin oluşturduğu sonuçlar ortadan kalkmaktadır. Bozucu şart örnekleri arasında en sık rastlanan belirli bir süre içerisinde yeniden suç işlenmesidir²⁷². Bu bozucu şart gerçekleştiği takdirde hem affedilmiş suçun hem de yeni işlenen suçun cezası uygulanmaktadır. 780 sayılı Kanun m.11'e göre, bu kanunun

²⁶⁷ Keyman, a.g.e., s.61.

²⁶⁸ Sancar Mithat, "Geçmişin Hesabı, Geleceğin İnşası", **Birikim Dergisi**, S.134-135 (Haziran Temmuz 2000), s.92-98.

²⁶⁹ 28 Ekim(Teşrinievvel) 1933 tarih ve 2540 sayılı Resmi Gazete.

²⁷⁰ 28.10.1960 tarih ve 10641 sayılı RG.

²⁷¹ 09.08.1966 tarih ve 12370(mükerrer) sayılı RG.

²⁷² Dönmezer / Erman, C:III, s.230.

yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, mahkûm oldukları cezanın zamanaşımı süresi içinde ve beş yıl süre içerisinde, taksirli suçlar dışında, aşağı sınırı altı aydan az olmayan hapis cezasını gerektiren aynı türden bir suç işlediklerin de daha önce haklarında hükmedilmiş bulunan cezanın infaz edilmeyen kısmının da infaz edileceği belirtilmiştir.

Tam genel af, kesin hüküm öncesinde çıkarak yargılama sürecini etkileyen aftır. Eksik af ise mahkûmiyet hükmünden sonra uygulanan aftır. Mutlak genel af ise hiçbir sınır olmadan bütün suçları kapsayan af türüdür. Kısmi genel afta, affin kapsamını sınırlayan nedenler bulunmaktadır. Bu nedenler fiile bağlı olduğu gibi faile de bağlı olabilmektedir. Toplu af olarak tanımladığımız af türünde ise sadece affin kapsamına giren kişi sayısına bağlı olmaktadır. Bireysel genel af, isim olarak belirlenmiş bir kişiye veya aralarında aynı suçtan yargılanıp mahkûm olma gibi objektif nitelikte olan kişilere özgü olan af türüdür. Kısmi genel affa karıştırılan bir diğer genel af şartlı genel aftır. Şartlı genel af, genel affa yetkili organ tarafından belirli şartlar öne sürülmesidir. Hukuki nitelik açısından şart kavramı, erteleyici ve bozucu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genel af kanunlarının uygulanması belirli bazı şartlara bağlı olmaktadır. Bu bölümde genel affin türlerini inceledik. Şimdi ise genel affin özelliklerini ve sonuçlarını açıklayacağız.

3.1.3. Özellikleri

Genel affin ayrı ayrı türlerini açıkladık. Genel affin bütün bu türlerini kapsayan genel özellikleri bulunmaktadır. Şimdi bunlara değineceğiz.

3.1.3.1. Sadece Fiillerin Esas Alınması

Genel affin bu özelliğine göre, genel af kapsamına aldığı kişileri esas almaktan ziyade belirli bir tarihe kadar işlenmiş suçları esas almaktadır. Çünkü af kişilerin yararı için çıkarılmamaktadır. Toplumun yararı için uygulanan hukuki bir işlemdir.

Hangi suç gruplarının af kapsamına alındığı af kanununda belirtilmiştir. Buna benzer durumlarda genel af, aynı ismi taşıyan bütün fiilleri, aynı suçun farklı biçimlerini, ağırlaştırılmış ve hafifletilmiş bütün hallerini kapsamına almış olarak kabul edilmektedir. Örneğin cinayet suçlarının affedildiği düzenlendiğinde, tasarlama ile kasten, taksirle, kastın aşılmasıyla işlenmiş bütün cinayet fiilleri affedilmiş

olmaktadır²⁷³. Sonuç olarak bu biçimde belirlenen kapsama hangi suçlu girerse aftan yararlanacaktır.

3.1.3.2. Geçmişe Etki Edecek Şekilde Uygulanması

Genel af toplumun belirli bir döneminde yaşanmış kötü olayları unutturmak için çıkarılmaktadır. Diğer bir ifadeyle geçmişte olan olayları unutturmak için çıkarılmaktadır. Genel af, geçmişe etki ettiği gibi geleceğe de etki etmektedir. Hükmü verilen ceza ve bu cezanın bütün sonuçları genel af sayesinde geçmiş ve gelecekteki bütün etkileri ortadan kalkmaktadır. Fakat bu durumda çok ağır sonuçlar ortaya çıkıyorsa çıkarılacak olan bu affın etki alanı daraltılabilir. Başka bir ifadeyle çıkarılacak geniş kapsamlı bu genel affın, kanuna koyulacak bir hükümle etki alanı daraltılabilir.

3.1.3.3. Hem Kamu Davalarına Hem de Mahkûmiyete Etki Etmesi

Genel affın bu özelliği özel afları arasındaki en önemli farktır. Genel af çıkarıldığında henüz suçla ilgili herhangi bir işlem yapılmadıysa bu işlemler artık yapılmayacaktır. Eğer kamu davası açılmışsa bu davanın düşmesine karar verilecektir, kişinin ceza hükmü kesinleşmişse ceza infaz edilmeyecektir. Nihai olarak genel af ile ceza ve cezanın bütün sonuçları ortadan kalkmaktadır²⁷⁴. Mahkûmiyetten önce olan genel af, henüz kesin hüküm verilmeden affın etkisini göstermesi olarak tanımlanmaktadır. Bu konuyla ilgili Türk Ceza Kanunu'nun 97.maddesine göre genel af "hukuku amme davasını ortadan kaldırır". Fakat ceza hükmü kesinleşmiş ve infaz aşamasına geçildiği takdirde mahkûmiyetten sonra olan genel af olarak tanımlanmaktadır.

3.1.3.4. Kolektif Etkiye Sahip Olması

Genel af toplu olarak uygulanmaktadır. Bu genel affın özelliğidir. Fakat genel af bir tek kişi için de çıkartılabilir. Bu konuya genel affın türleri başlığı altında incelemiştik. Genel af, kamu davasını ve cezanın bütün sonuçlarını ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda tek bir kişi için de çıkartılmış olsa genel af olarak değerlendirilebilir. Başka bir ifadeyle genel af kural olarak kolektiftir fakat bir tek kişi için de genel af çıkartılabilir.

²⁷³ Dönmezer / Erman, C:III, s.286.

²⁷⁴ Gölcüklü, a.g.e., s.309.

3.1.4. Genel Affin Sonuçları

Genel affin ceza muhakemesinin aşamalarında belirli sonuçları bulunmaktadır. Öncelikle genel af, fiilin suç olma vasfını ortadan kaldırmaktadır. Diğer bir ifadeyle genel af kapsamına giren bir fiil hakkında soruşturma başlatılamaz. Eğer başlatılan bir soruşturma varsa bu soruşturmaya son verilir. Açılmış bir kamu davası varsa devam edilemez. Suçun işlendiği sabit olmadığı için ceza verilemez. Ayrıca genel af, zamanaşımı ve şikâyetten vazgeçme gibi düşme sebepleriyle birlikte ortaya çıktığında öncelikli olarak göz önünde bulundurulur. İçinde bulunulan aşamaya göre takipsizlik veya düşme kararları verilir. Bu düşme kararları genel af kanununa dayanılarak verilmektedir²⁷⁵. Hüküm kesinleştiği takdirde ceza infaz edilemez. Eğer cezanın infazına başlanmışsa da bu duruma devam edilemez. Ceza bittikten sonra af çıkması durumunda ise mahkûmiyetin sonuçları ortadan kalkmaktadır.

Soruşturma evresinde genel af çıkması durumunda soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı, kamu davasını açamayacaktır. Genel af çıkması durumunda Cumhuriyet savcısı, yapmakta olduğu soruşturmayı takipsizlik kararı vererek sonlandıracaktır. Cumhuriyet savcısı, bu kararı CMK m.172/2 dayanarak vermektedir. Bu maddeye göre, bu durumda kovuşturma olanağı bulunmamaktadır. Eğer bir olay hakkında kovuşturma olanağı bulunmuyorsa bu durumun tespit edilmesinden sonra soruşturulmasına devam edilmemektedir. Bu bağlamda bir savcı soruşturma yürüttüğü bir suçla ilgili olarak genel af çıktığını gördüğü takdirde takipsizlik kararı vermek zorundadır. Bu durum Cumhuriyet savcısının kamu davası açmada takdir yetkisini kullandığı durumlardan birisi değildir. Bunun için bu durum için itiraz²⁷⁶ yoluna gidilebilir.

Genel affin kovuşturma aşamasında da sonuçları bulunmaktadır. Duruşmanın hazırlığı aşamasında, duruşma günü belirlenip, duruşmada hazır bulunması gereken kişilerin tespit edilerek bu kişilere çağrı yapıldığı, iddianamenin ve davetiyenin sanığa tebliğ edilmektedir. Ayrıca soruşturma aşamasındaki eksiklikler giderilmektedir²⁷⁷. Bu aşamada kamu davası açılarak kovuşturmaya geçilmiştir. Fakat duruşma aşamasının kesintisiz ve sağlıklı bir biçimde geçmesi için bazı hazırlıkların yapılması gerekmektedir. Eğer duruşma hazırlıklarının yapıldığı bu evrede genel af çıkması

²⁷⁵ Dönmezer / Erman, C.III, s.231.

²⁷⁶ Toroslu / Feyzioğlu, a.g.e., s.270

²⁷⁷ Toroslu / Feyzioğlu, a.g.e., s.276-281.

durumunda, duruşma aşamasına geçilememektedir. Başka bir ifadeyle bu evrede af çıkarsa duruşma aşamasına geçilmeden kamu davası düşmektedir.

Duruşma aşamasında yürürlüğe giren bir genel af kanununun, düşme kararıyla uygulanmaktadır. Genel af, TCK m.65'te kamu davasını düşüren bir neden olarak düzenlenmiştir. Fakat ani olarak verilen beraat kararlarında düşme kararı verilemez. Bu aşamada önemli olan bir hususta sanığın genel af çıkarılmasına rağmen beraat etmek için yargılamaya devam edilmesinin istenmesidir. Bu duruma Ceza Kanununda açık bir şekilde yer verilmemiştir. Çıkarılan genel aflarda ayrı bir şekilde bu hak düzenlenebilir. Bu hak aklanma hakkı olarak tanımlanmaktadır. Bu hak af kanunları arasında olması gerekmektedir.

Temyiz aşamasında, yerel mahkemenin verdiği hükmün, Yargıtay tarafından temyiz edilirken çıkan genel af kanununun somut olaya uygulanması temyiz makamının vereceği düşme kararıyla olmaktadır. Bunun için dosyanın tekrar ilk derece mahkemesine gönderilmesine gerek yoktur. 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun m. 322/1'de temyiz yoluyla ilgili hükümler bulunmaktadır. Bu kanunda Yargıtay'ın resen davanın hükmedileceği durumlar belirtilmiştir. Genel af ceza davasını düşürdüğü için Yargıtay ilgili ceza dairesi incelemekte olduğu davaya ilgili genel af çıktığında doğrudan düşme kararı verebilecektir.

İnfaz aşamasında genel af çıkması durumunda infaz derhal durdurulmaktadır. Genel af kanunlarında, aftan faydalanan tutuklu ve hükümlülerin serbest kalma işlemlerinin ne kadar bir sürede tamamlanacağı bulunmaktadır. Af kanunu hükümlerinin uygulanması işlemi savcı yapmaktadır²⁷⁸. Savcının çıkarılan genel aftan kimlerin faydalanacağını tespit ederek bu kişilerin salıverilmesiyle ilgili işlemleri yapması gerekmektedir. Savının bunlar için hâkimden ayrıca karar almasına gerek yoktur. Fakat bu aşamadaki bir somut olayda, suçun ya da hükümlünün genel af kanunu kapsamına girip girmediği tereddüdü yaşandığında 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 98. maddesi uygulanmalıdır.

Genel af kanunu çıktığında hangi suçların bu af kapsamında olduğuyla ilgili tereddütler yaşanabilir. Bu durum genel af kanunun lafzıyla ilgilidir. Bu karışıklığı gidermek için genel af kanunları, kapsamına aldığı suç gruplarını madde numaralarıyla belirtebilir. Af kapsamına alınan ilgili suçlar madde numaraları belirterek gösterildiğinde mahkemenin verdiği karar tutanağında da madde numaraları açıkça yazacağından genellikle bir problem yaşanmamaktadır. Aksi durumda problem

²⁷⁸ Gölcüklü, a.g.e., s.311.

yaşanabilir. Numara verilerek belirtilen suçlar ayrı madde numaralarına sahipse ve genel kanunda bu maddeler bulunmuyorsa onların da bu kapsamda olduğu varsayılmalıdır²⁷⁹. İsim belirtilen suçlar olduğunda genellikler ağırlaştırıcı ve hafifletici hallerin kapsam dâhilinde olduğu kabul edilmektedir. Çünkü bir suçun ağırlaştırılmış ya da hafifletilmiş durumu o suçun bizatihi kendisidir²⁸⁰.

İnfazın tamamlanmasından sonra da genel affın bazı sonuçları olmaktadır. Genel af bu aşamada infazı tamamlanmış hükümlüleri ilgilendirmektedir. Bir mahkûm cezasını çekmiş olabilir fakat cezanın başka sonuçları da bulunmaktadır. Genel af bu aşamada çıktıktan sonra cezanın diğer sonuçlarını ortadan kaldırmaktadır. Genel affın anlamı suçun işlendiğinin unutulmasıdır. Genel af infazın tamamlanmasından sonra bile olsa suçun ortaya çıkardığı tüm sonuçları ortadan kaldırmaktadır²⁸¹.

Genel affın adli para cezaları açısından da sonuçları bulunmaktadır. Genel af cezaları kaldırdığı gibi para cezaları da kaldırmaktadır. Eğer para cezaları henüz tahsil edilmemişse ve bu sırada genel af çıkmışsa bu durumda para tahsil edilmez. Diğer bir ifadeyle genel af adli para cezası ödenmeden çıkmışsa bu ceza düşer. Burada önemli olan ya da karışık olan husus genel af çıkmadan önce ödenen para cezalarıdır. Başka bir ifadeyle genel af çıkmadan önce bu para cezaları tahsil edilmişse bu paraların iadesi noktası önemlidir. Genel af kanununun tahsil edilmiş olan para cezalarının iadesini öngörmesi hukuka aykırı olmayacaktır²⁸². Genel af kanunu, özel ceza kanunu olarak değerlendirildiğinde TCK m.5'e dayanılarak ceza kanunundaki genel hükümlerin bunun içinde geçerli olacağı savunulabilir. Fakat Anayasada yer almayan bir hükümle kanun koyucunun iradesine böyle bir kayıt konması mümkün olmamaktadır. Kanunla genel hükümlerden farklı düzenlemelerin yapılabileceği sonucuna ulaşılmaktadır²⁸³.

Adli para cezalarının önceden ödenip ödenmemesi esas alınması adaletsiz sonuçlara neden olmaktadır. Çünkü yargılamayı yapan mahkeme kovuşturmayı geç tamamlamış olabilir ve bu nedenle aynı tarihte aynı suçu işleyenler farklı zamanlarda ceza verilmiş olabilir. Bu adli para cezasını alan kişilerden birisi cezasını zamanında öderken diğeri bu cezadan kaçınmış olabilir. Bu durumda genel af çıkmasında cezasını ödemeyen kimse daha avantajlı olmaktadır. Diğer bir ifadeyle cezasını ödemeyen bu cezadan kaçan birisi daha avantajlı olmaktadır. Cezasını zamanında ödeyen kişi ise

²⁷⁹ Soyaslan Doğan, a.g.m., s.417.

²⁸⁰ Erem, a.g.e., s.418.

²⁸¹ Fahri Gökçen Taner, **Ceza Hukukunda Zamanışı**, Ankara, 2008, s.58.

²⁸² Erem, Ümanist Doktrin, C.II, s.418.

²⁸³ Zeki Hafizoğulları / Muharrem Özen, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara 2010, s.35-37.

genel affa uğrasa da parasını geri alamamaktadır. Bu durumda adaletsizliğe neden olmaktadır.

Genel affın cezanın infazı konusunda sonuçları bulunmaktadır. Bunun dışında cezanın ya da mahkûmiyetin sonucunda hak yoksunlukları oluşmaktadır. Bu hak yoksunlukları bütün hukuk sistemlerinde olmaktadır. Bu hak yoksunlukları ve bu hakların geri verilmesi konusu bütün hukuk sistemlerinde sıkça tartışma konusu olmaktadır.

3.2. Özel Af

Özel af bir atıfet işlemi olarak ortaya çıkmıştır. Fakat meclis veya parlamento tarafından çıkarılan özel aflarda genellikle merhamet ve bağışlayıcılık duygusu bulunmamaktadır. Merhamet ve bağışlayıcılık duyguları daha çok devlet başkanlarının çıkardığı özel aflarda bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle daha çok devlet başkanlarının çıkardığı özel aflar atıfet işlemi olarak değerlendirilmektedir. Meclis veya parlamento tarafından çıkarılan özel aflar daha çok siyasi amaçlar ve cezaevlerini boşaltmak için kullanılmaktadır.

Özel af kurumu, bireysel ya da toplu olabilmektedir. Toplu özel af sadece meclis tarafından kullanılmaktadır. Bireysel özel af kurumu ise hem meclis hem de Cumhurbaşkanı tarafından kullanılmaktadır. Bizim de bağlı olduğumuz Kıta Avrupası Hukuk sisteminde özel affın türleri için farklı isimler kullanılmaktadır. Örneğin devlet başkanları tarafından kullanılan bireysel özel af, İtalyancada grazia, Fransızcada grace, İngilizcede pardon olarak isimlendirilmektedir. İtalyancada yasama tarafından yapılan özel af işlemine de indulto olarak adlandırılmaktadır. Avrupa hukuk sisteminde ve diğer yabancı hukuk sistemlerinde bizde olan yasama organının yaptığı bireysel özel af işlemi pek kullanılmamaktadır. Çünkü İtalyancadaki grazia ile indulto arasındaki işlemlerin toplu ya da bireysel olmasıyla ilgilidir. Özel af genel affa göre etki alanı daha dardır.

3.2.1. Tanımı

Suçu değil verilen cezayı etkileyen af türü özel af adlandırılmaktadır. TCK'nın 98. maddesine göre özel af, hükmedilmiş cezayı ortadan kaldıran, hafifleten ya da daha hafif bir cezaya dönüştüren bir kamu hukuku tasarrufudur.

Özel af suçu etkilemeyen sadece cezayı etkileyen af türüdür. Özel af suça, fiilin suç olma vasfına, failin işlediği sabit olan suça etki etmemektedir. Özel af cezanın

infazından vazgeçilmesidir. Roma Hukukundan beri özel af sadece cezayı kaldırmaktadır. Diğer bir ifadeyle günümüzdeki özel af kavramı, tarih boyunca bu anlamıyla kullanılmıştır. “Özel af, özgürlüklerine kavuşturdıklarının üzerinde nişanını bırakmaktadır. Suçun sürdüğü lekeyi silmez, ancak cezayı ortadan kaldırır²⁸⁴.”

3.2.2. Çeşitleri

Genel affin çeşitleri olduğu gibi özel affin de çeşitleri bulunmaktadır. Özel af ilk olarak tesir etkisi açısından cezayı tamamen kaldıran, cezayı azaltan ya da cezayı değiştiren çeşitleri bulunmaktadır. Özel affin faydalanacak kişi sayısı açısından ise bireysel ve toplu özel af olarak ayrımı yapılabilir.

3.2.2.1. Cezaya Tesir Etkisine Göre

Özel affin cezayı tamamen kaldırma durumu olmaktadır. Af kanunu yürürlüğe girdiği andan itibaren hürriyeti bağlayıcı cezaların infazı düşmektedir. Eğer cezanın infazı devam ediyorsa infaz durdurularak hükümlü serbest bırakılır. Ülkemizde uygulanan özel af kanunları genellikle cezaların tamamını affetmektedir. Bu görüşü destekler nitelikte olan 14.07.1950 tarih ve 5677 sayılı Af Kanununun toplu özel affla ilgili beşinci maddesinde “...hükmedilmiş ve edilen hüküm verilen ceza iki yıldan az ise tamamı indirilir.” biçiminde bir düzenleme mevcuttur. Buna göre bazı hükümlülerin cezasının tamamen affedildiği görülmektedir²⁸⁵.

Özel af cezanın tamamını kaldırdığı gibi cezanın bir kısmını da azaltabilir. Bu durumda özel affin cezayı azalttığı kabul edilmektedir. 134 sayılı Af Kanununun 1/C bendinde 3713 Sayılı Terör Mücadele Kanunu²⁸⁶ bu cezaların indirimleriyle ilgili düzenlemeler mevcuttur.

Özel affin cezayı değiştiren işlevleri de bulunmaktadır. Hükümü verilen bir cezanın daha hafif bir cezaya dönüştürülmesini sağlayan özel af türleri de bulunmaktadır. Bu özel afflar hükümlünün lehine olmaktadır. Hükümlü cezasının daha önceki cezadan ağırlaştırılmasını istese de bu mümkün değildir. Hükümlünün özel affla daha hafif bir ceza alması içinde alacağı hafif cezanın kanunda yazılı olması gerekmektedir. Aksi takdirde yasama organının yetkileri ihlal edilerek cezaların

²⁸⁴ Meray, a.g.e., s.43.

²⁸⁵ Keyman, a.g.e., s.68.

²⁸⁶ Demirbaş, a.g.e., s.90.

kanuniliği ilkesi de ihlal edilmiş olmaktadır²⁸⁷. Cezaların değiştirilmesi özellikle ölüm cezalarında uygulanmaktadır. 3713 ve 4616 Sayılı Yasalarda ölüm cezalarının yerine getirilemeyeceği yer aldığı için buna örnek olarak verilebilir. Bu yasaların bu hükümleri açısından cezayı değiştiren özel af oldukları görülmektedir. 3713 Sayılı Yasa'nın geçici dördüncü maddesinde af kapsamına alınmayan devlet aleyhine işlenen suçlar, uyuşturucu madde suçları, Askeri Ceza Kanunu'ndan kaynaklanan bazı suçlar af kapsamında değildir. Ancak bu suçların ölüm cezalarının yerine getirilmeyeceği ayrıca belirtilmiştir.

3.2.2.2. Faydalanacak Kişi Sayısına Göre

Bireysel (ferdi) özel af, bir ya da birkaç hükümlü hakkında çıkartılmaktadır. Bu çıkarılan afa hükmü verilen cezanın kaldırılması, hafifletilmesi ya da değiştirilmesi sonucunu doğuran özel af türüdür. Ülkemizde bireysel affı meclis çıkarabildiği gibi Cumhurbaşkanı da çıkarabilir.

TBMM, 1982 Anayasası'na göre hem bireysel hem de toplu özel af çıkarma yetkisine sahiptir. Cumhurbaşkanı ise sadece bireysel özel af çıkarabilir. TBMM, toplu ve bireysel özel af yetkisini kullanırken Anayasa'nın 14. maddesinde sayılan durumlarda işlenen suçlar için genel ve özel af çıkarılamamaktadır. Ayrıca orman kanununa muhalefet suçu içinde genel ve özel af kurumu kullanılamamaktadır. 2001 yılında 1982 Anayasası'nda değişiklik yapılması mecliste "Partilerarası Uzlaşma Komisyonu" kurulmuştur. Bu komisyonda Anayasa'nın 14. Maddesinde bulunan genel ve özel afa ilgili sınırlamaların kaldırılması öngörülmüştü. Başka bir ifadeyle TBMM Anayasa'nın 14. maddesinde bulunan fiillerden içinde genel ve özel af çıkarılması için çalışmalar yapmaktaydı. Bu dönemde bu çalışmaların yasalaşması ve 14.maddedeki af yasaklarının kalkmasının isabetli olacağı savunulmuştur. Ayrıca bu düzenlemeyle af yasaklarını dolanmak için farklı isimler için af çıkarma çabalarının da önüne geçileceği savunulmaktaydı²⁸⁸. Bu devam edilen çalışmalar sonucunda TBMM tarafından çıkarılan 4709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun²⁸⁹ 'un 28. maddesi ile 1982 Anayasası'nın 87. maddesinde geçen "Anayasa'nın 14.maddesindeki fiillerden hüküm giyenler hariç olmak üzere ibaresi kaldırılmıştır. "Genel ve özel af ilanına" ibaresinden önce gelmek üzere "Türkiye

²⁸⁷ Keyman, a.g.e., s.69.

²⁸⁸ Gözler, 2001, s.44.

²⁸⁹ 17.10.2001 Tarih ve 24556 Mükerrer Sayılı R.G.

Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile” ifadesi eklenmiştir. Bu yeni değişiklikle Anayasa'nın 14. maddesindeki fiiller içinde genel ve özel af çıkarılabilmektedir. Ayrıca Meclis'in sık sık af çıkarmasının önüne geçmek içinde af yasalarının meclis üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu ile çıkartılması şartı getirilerek nitelikli çoğunluk aranacağı kabul edilmiştir.

Meclis sadece Anayasa'nın 169. maddesinde belirtilen durumlar dışında kişi ve konum sınırı olmaksızın özel af çıkarabilmektedir. Fakat Cumhurbaşkanı'nın bireysel özel af çıkarma yetkisi sınırlanmıştır. Anayasa'nın 104. maddesinde Cumhurbaşkanı, “sürekli hastalık²⁹⁰, sakatlık ve kocama” sebeplerine bağlı olarak özel af yetkisini kullanabilecektir²⁹¹. Cumhurbaşkanı özel af yetkisini sayılan bu durumlar için kullanmaktadır. Bu durumların dışında af yetkisini kullanamamaktadır.

Anayasa da belirtilen Cumhurbaşkanının özel af yetkisini daha çok “sürekli hastalık” nedenine bağlı olarak kullanmaktadır. Cezanın hiç infaz edilmediği dönemde tamamını bazen de infaz aşamasında ortaya çıkan nedenlerle kısmen kaldırılabilir. Cumhurbaşkanı sürekli hastalık, sakatlık ve kocama nedenlerine bağlı olarak bazı kişilerin cezalarını hafifletebilir veya kaldırma yetkisine sahiptir.

Özel af kurumunun kullanılması durumları anayasada kesin bir biçimde belirtildiği için benzer sebeplere dayanarak af kurumu kullanılamamaktadır. Cumhurbaşkanının sağlık nedenlerine bağlı olarak kullandığı bu özel af yetkisi sağlık raporlarıyla, bilhassa ATK raporuyla belirtilmektedir. Fakat Cumhurbaşkanı bu sebepler olsa bile yetkisini kullanmayabilir. Bu konuya örnek olarak Adalet Bakanlığı'nın 18.08.1967 gün ve 28309 Sayılı yazısında “körlük” nedeniyle hükümlünün tahliyesi istenmiştir. Fakat Cumhurbaşkanı bu teklifi reddetmiştir²⁹².

TBMM'nin çıkardığı özel af her biçimiyle kabul edilmektedir. Fakat Cumhurbaşkanı yalnız cezayı hafifletmek ve kaldırmak yetkisine sahiptir. Cumhurbaşkanı cezayı başka bir cezaya çevirme yetkisine sahip değildir. Fakat bu konuda tartışmalar bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı cezaları kaldırmak yetkisine sahipken bu cezadan daha hafif olan cezaları başka cezaya dönüştürmemek “çoğu yapmaya yetkili olanın azı da yapmaya yetkili olduğu” kuralına ters düşmektedir. Bu bağlamda cumhurbaşkanının bu yetkiyi de kullanabileceği ileri sürülmektedir. Aksi takdirde ölüm ya da müebbet ağır hapis cezalarının Cumhurbaşkanı tarafından

²⁹⁰ 22 Mayıs 2002 Tarih, 2002/22 Sayılı Karar, 23 Mayıs 2002 T. ve 24763 Sayılı R.G.

²⁹¹ 2001/8, 10.01.2001Tarih ve 24283 Sayılı R:G.

²⁹² Gözler, 2000, s.511.

affedilmeleri mümkün olmayacaktır²⁹³. Başka bir ifadeyle azı yapamayan çoğu da yapamayacaktır.

Özel affin kişi sayısı açısından bireysel af türü olduğu gibi toplu özel af türü de bulunmaktadır. Toplu özel affi sadece TBMM çıkarabilir. Toplu özel af, belirli nitelikteki suçları işlemiş olan kişilerin cezalarını tamamen ya da kısmi olarak kaldırılması ya da daha hafif bir cezaya dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır. Toplu özel af belirli suçları işleyen kişilerin tamamını kapsam altına alması yönünden genel affa benzerlik göstermektedir. Fakat toplu özel af tanımında da belirtildiği gibi sadece cezaya etki etmektedir. Toplu özel af kamu davasını düşürmediği gibi mahkûmiyetin sonuçlarını da ortadan kaldırmamaktadır. Toplu özel af yürürlüğe girdiği zaman af kapsamındaki suçun yargılaması devam ediyorsa dava düşürülmez ve yargılamaya devam edilmektedir. Yargılama bittikten hüküm verildikten sonra ise özel affin uygulamasına geçilir. Bu bağlamda toplu özel af ile genel af ortaya koyduğu sonuçlar açısından farklı uygulamalardır²⁹⁴.

3713 Sayılı Yasa'nın geçici birinci maddesinde hükümlülük sürelerinde belirli oranlarda indirim uygulanmıştır. Daha sonra 4616 Sayılı Yasa'nın birinci maddesiyle de ölüm cezalarının infaz edilmeyeceğinin ve hürriyeti bağlayıcı cezaların toplamı üzerinden de 10 yıllık indirim yapılacağı belirtilmiştir. 134 Sayılı Af Kanunu'nun birinci maddesinin c bendinde olan düzenleme de özel af düzenlemesidir.

Bireysel özel af, bir veya birkaç kişi için çıkarılmış, verilen cezanın kaldırılması, hafifletilmesi ya da değiştirilmesi sonucunu doğuran özel af türüdür. Ülkemizde bireysel affi meclis çıkarabildiği gibi Cumhurbaşkanı da çıkarabilir. Toplu özel af, belirli nitelikteki suçları işlemiş olan kişilerin cezalarını tamamen ya da kısmi olarak kaldırılması ya da daha hafif bir cezaya dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır.

3.2.2.3. Şarta Bağlanıp Bağlanmamasına Göre

Özel af genel affa olduğu gibi şarta bağlı olup olmamasına göre ikiye ayrılmaktadır. Şarta bağlı olan özel af veya şartsız özel af, herhangi bir şarta bağlı olmayarak aftan yararlanmayı mümkün hale getiren özel af türü olarak tanımlanmaktadır. Bu özel af türünde cezalar herhangi bir şarta bağlı olmadan kaldırılabilir, azaltılabilir ya da daha hafif bir cezaya dönüştürülebilir.

²⁹³ Dönmezer / Erman, C.III, s.303.

²⁹⁴ Erem, a.g.e., s.422.

Şarta bağlı özel afta geciktirici ve bozucu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İlk olarak geciktirici şarta bağlı özel afta, af yasasında belirlenen şartlar gerçekleşinceye veya şartlar uygulanana kadar aftan yararlanılamaz. Geciktirici şartlar genel olarak belirli sürede teslim olunması, failin mağdura verdiği maddi ve manevi bütün zararların karşılanması ve müsadereye tabi eşyayı teslim etmesi gibi şartlar bulunmaktadır²⁹⁵.

Bozucu şarta bağlı özel afta ise hükümlü affın hükümlerinden hemen yararlanmaktadır. Fakat af kanununda belirtilen bozucu şart gerçekleştiğinde aftan yararlanma durdurularak hükümlü kalan cezasını çekmektedir. Başka bir ifadeyle hükümlü belirlenen şartlara uymadığı takdirde aftan yararlanma durdurularak mahkûm kalan cezasını çekmektedir. Bozucu şarta bağlı özel af uygulanırken genellikle belirli bir sürede suç işlenmemesi şartı getirilmektedir. 5677 ve 113 Sayılı Yasalarda belirli süre suç işlendiğinde aftan yararlanma sona erdirilerek cezanın kalan kısmının hükmü yerine getirilmiştir²⁹⁶. Şarta bağlı olmayan özel af hiçbir hükümlüyle sınırlandırılmayan af türüdür. Şarta bağlı olan özel affın ise geciktirici ve bozucu olarak etkileri bulunmaktadır.

3.2.2.4. Yasama Organı Tarafından Çıkarılan Özel Af

Özel af cezanın çektirilmesinden vazgeçilmesidir. Genel afta olduğu gibi bir unutmama eylemi bulunmamaktadır. Özel af, cezanın infazından vazgeçilmesidir. Özel afta cezalandırma yetkisinden vazgeçme yoktur. Bu bağlamda ceza mahkûmiyeti kendisine bağlı sonuçlarıyla beraber, varlığını korumaktadır. Özel afta yapılan cezaların infaz edilmesini engellemek, infaz aşamasında bulunanları durdurmak, süresini kısaltmak ve daha hafif bir cezaya dönüştürmektir. Fakat diğer taraftan infazdan vazgeçme durumu olduğundan, ceza ve cezanın infazına bağlı sonuçlar dışındaki diğer sonuçlar açısından özel af etkisiz kalmaktadır.

Özel affın bütün etkilerine bakıldığında kamu davasını düşürme özelliği olmadığından ceza muhakemesi hukukuna bağlı bir yönü bulunmamaktadır. Devletin verdiği cezanın infazından vazgeçmesi sebebiyle özel af maddi ceza hukukunun bir kurumudur. 1982 Anayasasının 87.maddesinde TBMM'nin görev ve yetkileri arasında genel afta birlikte özel af çıkarmak bulunmaktadır. Ayrıca özel af ismen belirtilmektedir. Ancak bu kurumların ne olduğuyla ilgili Anayasada bir açıklama bulunmamaktadır. Ceza hukuku, özel affın hukuki niteliği ve sonuçlarının tespit

²⁹⁵ Keyman, a.g.e., s.112.

²⁹⁶ Dönmezer / Erman, C.III, s.239.

etmektedir. Genel affin da hukuki niteliği ve sonuçlarının tespiti ceza hukukunun kapsamındadır. 5237 sayılı TCK'nın "af" başlıklı 65.maddesinin iki ve üçüncü fıkraları özel affa ilgilidir. Bu fıkralarda özel affa ilgili hükümler bulunmaktadır. "Özel affa hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebilir ya da infaz kurumunda çektirilecek süresi kısaltılabilir veya adli para cezasına çevrilebilir" ve "Cezaya bağlı olan ya da hükümde belirtilen hak yoksunlukları, özel affa rağmen etkisini devam ettirir" şeklinde ifade edilmiştir²⁹⁷. 765 sayılı TCK m.98'de de özel affa ilgili düzenlemeler bulunmaktadır.

Bu kanunların da ikisinde de özel affa cezaya etki eden bir sebep olarak düzenlenmiştir. Özel affa kurumunun niteliği açısından bu anlamda bir fark bulunmamaktadır. Eski TCK döneminde adli para cezalarının da özel affa konu olabileceği öngörülmüştür. Yeni kanunda ise özel affa sadece hapis cezaları için olduğu belirtilmiştir²⁹⁸.

3.2.2.5. Cumhurbaşkanına Tanınmış Olan Özel Bağışlama Yetkisi

Tarihsel süreç içinde devlet başkanlarının, padişahların, kralların cezalandırma yetkileri olduğu gibi affetme yetkileri de olmuştur. Aff yetkisi devlet başkanlarının iktidarlarının bir parçası olmuştur. Krallar veya padişahlar aff yetkisini iktidarlarının bir parçası görerek sınırsızca kullanmaktaydı. Fakat monarşi rejimlerinin yıkılması ve cumhuriyetlerin kurulması sonrası genel affa yetkili organ da değişmiştir. Genel affa çıkarma yetkisi meclis tarafından veya yürütme organıyla yasama organının iş birliğiyle yapılması dünyada en yaygın biçimde kullanılan sistemdir²⁹⁹.

Günümüzde devlet başkanları tarafından uygulanan bireysel affa uygulaması ortaçağda krallara sahip olduğu yetkilere dayanmaktadır. Toplum kralın veya padişahın en adil kararı vereceğini düşünmekteydi. Tarihsel süreç içinde birçok olay yaşanmasına rağmen özel affa yetkisi devlet başkanı tarafından kullanılmaktadır. Fakat tarihsel süreç içinde devlet başkanının kullandığı özel affa yetkisine birçok sınırlandırmalar getirilmiştir. Bu sınırlandırmalarla özel affa yetkisi günümüzdeki biçimine dönüşmüştür. Devlet başkanlarının kullandığı bu özel affa yetkisi, İtalyancada "grazia", Fransızca "grace", Almandada "gnade", İngilizcede ise "pardon" kelimeleriyle ifade edilmektedir.

²⁹⁷ Meray, a.g.e., s.43.

²⁹⁸ Yeni TCK madde gerekçeleri/65. madde, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr> (Erişim tarihi:26.02.2020).

²⁹⁹ Keyman, a.g.e., s.79.

Bu kelimenin Latince kökeni “gratia” olarak “Tanrı yardımı” anlamına gelmekle birlikte Fransızcaya girmiştir³⁰⁰.

Ülkemizde ise Cumhurbaşkanının kullandığı özel af yetkisinin hukuki niteliği bu devletlerden farklı değildir. Fakat Türkçe’de cumhurbaşkanının kullandığı bu cezaları kaldırma ve hafifletme yetkisinin ayrı bir ismi bulunmamaktadır. Bu kavram genellikle “Cumhurbaşkanının bireysel özel affı” olarak tanımlanmaktadır. 1982 Anayasasında m.87’de yasama organının af yetkisi anlatılırken genel ve özel af kavramlarına yer verilirken Cumhurbaşkanının kullandığı af yetkisine “cezaları kaldırmak ve hafifletmek” ibareleri kullanılmıştır³⁰¹. Bize göre Cumhurbaşkanının kullandığı bu yetki sınırlandırılmış ve bireysel nitelikte olan bir özel af durumudur. Fakat bu sınırlamalardan dolayı ve affa yetkili bu organın diğer organlardan farklı olması işlemin bağışlayıcılık yönünü sağlamlaştırmaktadır. Cumhurbaşkanının kullandığı ve atıfet yönü ağır basan bu işlem “bireysel bağışlama” olarak tanımlanmaktadır³⁰².

Cumhurbaşkanının bireysel bağışlama yetkisi esasında özel bir aftır. Bu yetkiyi kullanan organ farklı olduğu gibi aynı zamanda konu ve kişi bakımından da sınırlanmaktadır. Bu bağlamda meclis tarafından çıkarılan özel affa aynı anlamda ya da aynı kapsamda değildir. Çünkü Cumhurbaşkanının cezaları kaldırması veya hafifletmesi özel affın bir türü olan bireysel özel aflardandır. Bu özel af, sürekli hastalık, sakatlık ve kocama biçiminde belirtilen üç durumda uygulanmaktadır. Diğer bir ifadeyle bu bağışlama yetkisi faile bağlı sübjektif bir nedenle sınırlandırılmış kısmi bir özel aftır. Bu af türü sonuçları açısından özel aftan herhangi bir farklılık arz etmemektedir. Bu özel af türü de bütün özel aflar gibi sadece cezaya etki etmektedir. Özel affın bu etki durumu tartışmalı bir konudur. Bu tartışma durumu da Anayasa metninde olan “cezaları kaldırmak ve hafifletmek” ibarelerinden kaynaklanmaktadır. Bu metinde cezaları değiştirmekten açık bir şekilde bahsedilmediği için cumhurbaşkanının özel af yetkisinin bu kapsamda olmadığı düşünülmektedir. Bunun aksi ise cezayı tümüyle kaldırmaya yetkili olan kişi cezayı değiştirmeye de yetkilidir³⁰³. Bu bağlamda Cumhurbaşkanı, somut cezayı daha hafif bir cezaya dönüştürme konusunda yetkilidir.

³⁰⁰ Gözler, “Karşılaştırmalı”, s.300.

³⁰¹ Erem, a.g.e., s.430-444.

³⁰² Centel / Zafer / Çakmut, s.742.

³⁰³ Fatih Özkul, 1982 Anayasasında Cumhurbaşkanı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2011, s.141.

Şarta bağlı özel af türü yukarıda özel afların türleri arasında açıklamıştık. Cumhurbaşkanının bireysel bağışlama yetkisinde ise yeni bir şart koşma yetkisi bulunmamaktadır. Örneğin sürekli hasta olan bir mahkûmun durumu sağlık raporuyla belirliyse Cumhurbaşkanı bu kişinin zararının karşılanması için başka bir şart koşamaz. Böyle bir şartın ortaya konulması sebep ve amaç açısından bireysel bağışlamayı atıfet işlemiyle bağdaştırmamaktadır³⁰⁴. Bu bağlamda özel affin bir türü olan bireysel bağışlamanın kısmi ve bireysel olmakla birlikte şarta bağlı olmayan özel aflardan olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Cumhurbaşkanının bireysel bağışlama yetkisi sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebepleriyle sınırlandırıldığı için sadece hapis cezalarına yöneliktir. Yasama organının çıkardığı özel af hapis cezalarını kaldırmanın yanında adli para cezalarını da kaldırmaktadır. Fakat Cumhurbaşkanının özel af yetkisi sürekli hastalık, kocama ve sakatlık nedeniyle sadece hapis cezalarını kaldırmaktadır. Adli para cezalarını kaldırmak için bu sebepler kullanılamamaktadır. Başka bir ifadeyle bizim hukukumuzda Cumhurbaşkanının özel af yetkisi sadece bu sayılan nedenlerden dolayı hapis cezalarını kaldırmada etkili olmaktadır. Yabancı hukuk sistemlerinde bireysel bağışlama yetkisinin bizim ülkemizdeki gibi kişisel durumlara özgü olduğu görülmektedir. Fakat konu ya da ceza türü gibi ölçütlerle sınırlanmamaktadır. Bu bağlamda başka ülkelerin hukuk sistemlerinde bireysel bağışlama yetkisiyle yaşlılık nedeniyle hapis cezalarını kaldırılmasının yanında yoksulluk nedeniyle kişilerin adli para cezaları kaldırılmaktadır³⁰⁵.

3.2.3. Özellikleri

Özel af cezayı tamamen kaldırılması, azaltılması veya daha hafif bir cezaya dönüştürdüğü için farklı özellikleri bulunmaktadır. Özel af genel aftan farklı olarak sadece hükmü verilen cezaya etki ettiği için ve infaz aşamasına gelmiş cezaya etki ettiği için genel aftan farklı özellikleri bulunmaktadır. Özel affin özelliklerini üç başlık altında inceleyeceğiz.

³⁰⁴ Erem, a.g.e., C.II, s.439.

³⁰⁵ Tahir Taner, **Ceza Hukuku Umumi Kısım**, İstanbul 1953, s.673 ve 674.

3.2.3.1. Cezanın Sonucuna Etki Etmez

Hükmü verilmiş cezanın farklı birçok sonucu bulunmaktadır. Özel af sadece cezanın infazına etki etmektedir. Diğer bir ifadeyle hükmü verilen cezanın diğer sonuçları ve ehliyetsizlikler devam etmektedir. Bu ehliyetsizlikler ancak yasaklı hakların iadesi yoluyla çözüme kavuşturulabilir. Özel af sadece cezanın infazına etki ettiği için verilen hüküm hala devam etmektedir. Bu bağlamda özel affa uğrayan kişi bir başka suç işleyerek hüküm giydiğinde bu cezası tekrür ettiği için cezası artırılmaktadır. Özel af bazı durumlarda cezanın bir kısmını kaldırmaktadır. Özel af uygulanmasından sonra kalan kısmı çektirilmesiyle infaz tamamlanmış sayılarak ve bu kısım da şartları olduğu takdirde tekrüre neden olacaktır. Sanığın bu mahkûmiyeti ikinci suçundan aldığı cezanın ertelenmesine engel teşkil edebilecektir³⁰⁶.

Özel af kanunu fer'i ve mütemmim cezalara etki etmemektedir. Diğer bir ifadeyle özel af sonucunda ceza kaldırılabilir, azaltılabilir ya da değiştirilebilir. Ancak hükmün sonuçları olan kamu hizmetlerinden yasaklık gibi cezalar varlıklarını sürdürmektedir. Özel af sonucunda hürriyeti bağlayıcı cezalarda yapılan indirim bu cezalarda uygulanmamaktadır. Fakat fer'i ceza, asli cezanın infazına bağlı ve infaz süresinde geçerliyse hürriyeti bağlayıcı cezadan yapılan indirim fer'i ceza içinde geçerli olmaktadır³⁰⁷.

3.2.3.2. Mahkûmiyet Sonrasına Etki Eder

Özel af hükmü verilmiş bir cezaya etki etmektedir. Özel af hüküm verilmeden önceki aşamaya diğer bir ifadeyle yargılama aşamasına etki etseydi bu durumda davanın ortadan kaldırılması durumu ortaya çıkacaktır. Böyle olduğu zaman genel af durumu doğacaktır. Zaten bu durum genel af ve özel af arasındaki ayrımlardan birisidir.

Özel af kural olarak hüküm verildikten sonra cezaya etki etmektedir. Fakat bu noktada kesin hüküm verilmeden önceki aşamaya da özel af çıkarılabilir. Bu durumda sanık hakkındaki yargılamaya devam edilerek hüküm verilir. Kişi hakkında hüküm verildikten sonra özel af gereği hükümlünün cezası infaz edilmeyecektir. Başka bir ifadeyle özel affin etkisi yine hükümden sonra doğmaktadır. 5677, 113,134 ve 218 Sayılı Af Kanunları bu biçimde etki doğuran ve toplu özel af niteliğinde olan kanunlar

³⁰⁶ Gözler, 2000, s.520.

³⁰⁷ İsmail Malkoç, Açıklamalı İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, 2001, s.216-218.

olarak çıkartılmıştır. 3713 Sayılı TMK ile 4616 Sayılı Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun'da buna benzer hükümler bulunmaktadır³⁰⁸.

3.2.3.3. Ferdi Cezalar İçin Geçerlidir

Özel af kapsamına alınacak kişiler genellikle isim olarak belirlenmektedir. Fakat toplu özel af uygulamasında aftan yararlanacak kişilerin suç gruplarına göre belirlenmesi bu kuralın kesin olmadığını göstermektedir. Ferdi olarak uygulanan özel af lar Cumhurbaşkanı tarafından veya TBMM tarafından kanun çıkarılarak yapılmaktadır. Özel af genellikle ferdi olarak uygulanmaktadır.

3.2.4. Özel Affin Sonuçları

Genel affin sonuçları bulunduğu gibi özel affin da sonuçları bulunmaktadır. Fakat zel affin sonuçları genel affin sonuçları gibi külli değildir. Özel affin sonuçları daha dardır. Özel af kamu davasını düşürmediği için soruşturma ve kovuşturmaya devam edilir. Ceza muhakemeleri aşamalarından hangisinde özel af çıktığı sonuçları açısından önemli değildir. Özel af sadece hüküm verildikten sonra ki aşamada etkilidir. Başka bir ifadeyle özel af sadece infaz aşamasında etkilidir. Cezanın infazına başlanmamışsa artık başlanmaz. Cezanın infazına başlanmışsa da hemen buna son verilmektedir. Bu aşamada salıverme işlemi için hâkim kararına gerek yoktur, salıverme işlemini savcılık yapmaktadır. Fakat bir mahkûmiyetin özel af kapsamına girip girmediğiyle ilgili tereddüt yaşanması halinde mahkemeye danıřılmalıdır³⁰⁹.

Özel af somut cezalara yöneliktir. Özel affin somut cezalara yönelik olmasının bazı sonuçları bulunmaktadır. Bu sonuçlardan birisi seçimlik cezaların sadece birisinin özel af kapsamındadır. Böyle bir durumda hâkimin bu cezalardan hangisine hükmettiğine bakılarak somut olaydaki cezanın özel af yasasının kapsamına girip girmediği ona göre belirlenmelidir³¹⁰. Başka bir ifadeyle seçimlik ceza olan bir suçun işlendiği sabit olduktan sonra ve ceza türlerinden birine hkmedildikten sonra çıkan af yasası diğer cezayı affetmesi durumunda hükmedilen cezanın da af kapsamında olduğu düşünülmemelidir.

Özel affin fer'i ve mütemmim cezalara etki etmemektedir. Bu durum 765 sayılı mülga TCK m.98'de "kanun ya da kararnamesinde aksi yazılı olmadıkça" biçiminde

³⁰⁸ Keyman, a.g.e., s.115.

³⁰⁹ Dönmezer / Erman, C.III, s.239.

³¹⁰ Keyman, a.g.e., s.115.

belirtilmiştir. Fakat 5237 sayılı TCK açısından fer'i ve asli ceza ayrımı kaldırıldığından artık bu durum güvenlik tedbirleri ekseninde incelenebilir. Fakat hak yoksunluklarını, özel nitelikleri gereği, güvenlik tedbirleri incelemesinden ayrı tutmak gerekmektedir. TCK m.65/3 cezaya bağlı olan ya da hükümde belirtilen hak yoksunluklarının, özel af çıkmasına rağmen etkisini devam ettireceği belirtilmiştir. Fakat bu genel kurala rağmen her çıkan özel af kanununda hak yoksunluklarıyla ilgili ayrı bir düzenleme yapmak mümkündür. Hak yoksunlukları ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi fiilen infaz edilmeye bağlı olup olmamalarına göre ikincisi ise geçici ve sürekli olup olmamalarına göre ayrılmaktadır. TCK m.53/1-c velayet, vesayet, kayımlık gibi bazı hakların kullanma haklarından mahrum kalma durumları düzenlenmiştir. Bu duruma başka bir ifadeyle yasal kısıtlılık adı verilmektedir. Bu haklar özel af karşısında infazın fiilen gerçekleşmesine bağlı olarak kalkmalıdır.

Özel affin hapis cezalarını azaltması durumunda kısıtlılık hali infaz süresince söz konusu olmaktadır. Hapis cezasının fiilen infaz edilmesinin sonucunda belirli hak yoksunlukları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca hapis cezasının fiilen infaz edilmesinin zorunlu sonucu olmayan hak yoksunlukları da bulunmaktadır. Örneğin bir kişi hapis cezasıyla vakıf, dernek, sendika ve şirket gibi kuruluşlarının yöneticiliğinden mahrum kalabilir. Özel af çıktığında aksine bir hüküm bulunmadıkça kişi bu kuruluşlardaki görevlerine devam etmektedir. Hapis cezasının neden olduğu ve TCK'nın yeni sistemine göre tümünün süreli olarak öngörüldüğü hak yoksunluklarının kendi aralarında infazın gerçekleşmesine bağlı olup olmamalarına göre ayrılması daha doğru olacaktır. Çünkü sonuç buna göre değişmektedir³¹¹.

Hak yoksunluğuyla ilgili diğer bir durum mahkûmiyetin TCK dışındaki bir kanundan kaynaklanmasıdır. TCK dışındaki bir kanundan kaynaklanan bir mahkûmiyete bağlı sürekli hak yoksunluğu olduğunda bu durumda infazın gerçekleşmesine bağlı olup olmadığı ayrımının yapılması gereksiz olmaktadır. Çünkü sürekli hak yoksunlukları infaza rağmen mevcut olarak bulunmaktadır. Ceza infaz edilerek tamamlansa veya infaz edilmiş sayılsa da bu yoksunluklar devam etmektedir. TCK ile sürekli hak yoksunluğunun önüne geçildiği iddia edilmektedir. Genel af bölümünde de belirttiğimiz gibi hak yoksunlukları mevzuatımızda halen bulunmaktadır. Bu hak yoksunlukları cezayla birlikte ortadan kaldırıldığı açıkça belirtilmelidir. Aksi takdirde özel af hiç çıkmamış gibi hüküm ifade etmeye devam etmektedir³¹².

³¹¹ Keyman, a.g.e., s.115 ve 116.

³¹² Dönmezer / Erman, a.g.e., s.241.

Özel aflar cezayı azaltabilir ve değiştirebilir. Bu durumda sürekli hak yoksunluğuna yol açan cezanın hangisi olduğu açısından tereddüt yaşanmaktadır. Başka bir ifadeyle mahkemenin hükmettiği ceza mı yoksa özel af ile indirildikten veya değiştirildikten sonraki ceza mı konusunda tereddüt yaşanmaktadır. Bu tereddüt hali geçmişte mahkeme kararlarına yansımıştır. Yargıtay özel afı değiştiren veya süresi azaltılan hapis cezasının esas alınmaması gerektiğini belirtmiştir. Yargıtay sürekli hak yoksunlukları açısından hükümde belirlenen somut cezanın esas olarak alınmasını gerektiğini belirtmiştir³¹³.

Özel affın çıkması durumunda güvenlik tedbirleri varlığını devam ettirmektedir. İşlendiği sabit olan suç ile ortaya çıkan ve failin tehlikeli olma durumunu engelleyen güvenlik tedbirleri özel af çıkmasına rağmen varlıklarını korumaktadır. Örneğin madde bağımlıları ve çocuklarla ilgili güvenlik tedbirleri bulunmaktadır. Bu güvenlik tedbirleri genel af çıkması halinde ortadan kalkarak idari tedbirlere dönüşürken özel aflar açısından geçerli olması mümkün değildir. Çünkü özel af cezayı kaldırmaktadır fakat aynı etkiyi işlendiği sabit olan ve buna bağlı mahkûmiyet üzerinde göstermemektedir³¹⁴. Başka bir ifadeyle özel af çıkmasına rağmen suçun işlendiği olgusu sabit kalmaktadır. Mahkûmiyet varlığını korumaktadır. Hak yoksunlukları dışındaki güvenlik tedbirleri özel afı ortadan kalkmamaktadır. Özel af adli sicil kaydını hiçbir şekilde etkilememektedir.

Özel af sonucunda hapis cezası düşen bir kişinin yeni bir suç işlediğinde tekerrür durumu doğmaktadır. Özel aftan sonra yeni bir suç işlendiğinde ve bu suç için yargılama başlatıldığında hükmün açıklanmasının geriye bırakılması, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve cezanın ertelenmesi gibi kurumlar artık uygulanamaz. Bu durumlar için gereken daha önce “kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamak” koşulu gerçekleşmemektedir. Tabi ki bu durum önceki suçun taksirli olması ihtimali için geçerli değildir. Zaten taksirli bir suçla ilgili mahkûmiyet affa uğramasa da bu şartın gerçekleşmesini engellemektedir. Hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasının uygulanacağı bir dava sırasında özel af çıkarsa bu durumda öncelikle hükmün açıklanması geriye bırakılmalıdır. Çünkü beş yıllık deneme süresi iyi halli olarak geçirildiğinde suç hiç işlenmemiş kabul edileceği için hükmün açıklanmasının geriye bırakılması daha lehe olmaktadır. Fakat beş yıllık süre içinde yeniden kasıtlı bir suç işlendiğinde ilk mahkûmiyet hükmü açıklanacağı için özel af bu noktada devreye

³¹³ Dönmezer / Erman, a.g.e., s.242.

³¹⁴ Sözüer, a.g.m., s.251.

girmektedir. Beş yıllık deneme süresinin beklenilmesi özel af açısından problem olabilir. Çünkü bu süre beklenirken özel affın uygulama koşulları gündemde olmayabilir.

Özel af çıktığında hükmün ertelenmesi açısından problemler daha çoktur. Mülga ceza kanunu döneminde erteleme kurumu, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu gibi düzenlenmektedir. Başka bir ifadeyle sürenin iyi halli geçirilmesi ile suçun işlenmediği kabul edilen dönem için yukarıda belirtilen durum erteleme (tecil) için geçerlidir. Özel af hükümden önce çıkmışsa buna rağmen erteleme kararı verilebilmekte ve deneme süresinde suç işlenmediği takdirde suç işlenmemiş gibi sayılmaktadır. Suç işlendiği takdirde ilk cezanın özel af sebebiyle infaz edilemeyeceğini belirten yazarlar bulunmaktadır. Bu yazarlara göre hakkında erteleme kararı verilmiş bir cezanın özel affa uğraması durumunda erteleme devam etmektedir. Bu görüş yukarıda belirtilen hükmün açıklanmasının geriye bırakılması görüşünü desteklemektedir³¹⁵. Fakat erteleme kurumunda yapılan yeni düzenlemeyle (TCK m.51) özel affın bu kurumla ilişkisi noktasında tereddüt bulunmaktadır. Çünkü erteleme sonrası deneme süresi iyi halle geçirildiğinde suçun işlenmediği belirtilmemektedir. Bu durumda cezanın infaz edilmiş sayılacağı belirtilmiştir.

Hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasının ya da ertelemeye karar verildikten sonra bu kararların özel affa ortadan kaldırılması mümkün değildir. Deneme süresi içinde kasıtlı bir başka suç işlendiği durumda özel affın uygulanması artık mümkün olmamaktadır³¹⁶. TCK'da yargılama giderleri açısından, sadece genel af durumunda bu giderlerin sanıktan istenmeyeceğiyle ilgili hükümler bulunmaktadır. Özel af durumunda yargılama giderlerinin tahsil edilmesi mümkün olabilmektedir. Zaten özel af kapsamına hükümlüler ve bu kişilerin cezaları alındığı için bu kabul normal olarak karşılanmaktadır. Yargılamaya devam edilerek neticeye ulaştırıldığında sanık "hükümlü" olursa yargılama giderlerini karşılayacak; ancak sanığın cezası özel affa kaldırıldığında affın gerekleri bu noktada yerine getirilecektir.

Cezalar özel affın kapsamına girmesi açısından ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Başka bir ifadeyle özel affa cezalar içtimai olarak değerlendirilmemektedir. Örneğin 2330 sayılı Af Kanunu açısından uygulamada tereddüt olmuştur. Bunun somut kanıtı da yasama yorumunun kabul edildiği bu dönemde kanunun 3.maddesinin tefsiri

³¹⁵ Keyman, a.g.e., s.113 ve 114.

³¹⁶ Dönmezer / Erman, a.g.e., s.243.

yapılmıştır³¹⁷. Bu kanunun, cezalarda indirim yapan özel af niteliğinde 3. ve 4. maddelerinin, birden fazla suç işleyen kişiler hakkında her suç için ayrı ayrı verilmiş cezalardan tek tek indirim yapılmak suretiyle uygulanacağı yasama organı tarafından belirlenmiştir.

Suçların içtimai durumunda bileşik suç açısından durum genel aftaki durum ile aynıdır. Fakat fikri içtima ve zincirleme suç açısından farklı sonuçlar söz konusu olmaktadır. Genel af fikri içtimayla ilgili fikri oluşumu engellediğini belirtmiştik. Özel af ise fikri içtimanın oluşumuna engel teşkil etmemektedir. Çünkü özel af suçu kaldırmamaktadır³¹⁸. Zincirleme suç açısından ise genel afta olduğu gibi özel afta da her bir suçun bağımsızlığını koruduğunu ileri süren görüşler bulunmaktadır. Fakat ceza miktarı ölçütüne bağlı olarak kapsamı belirlenmiş bir özel af hakkında bu düşüncenin benimsenmesi mümkün değildir. Çünkü bu ölçütteki ceza, somut cezadır. Başka bir ifadeyle bu ölçütteki ceza mahkemenin hükmettiği cezadır.

Özel af, özel hukuk alanını sonuçları bakımından etkilememektedir. Başka bir ifadeyle üçüncü kişilerin tazminat haklarının özel aftan etkilenmeleri mümkün değildir. Çünkü genel af bile bu durumu etkilememektedir. Bu kuralı katı bir biçimde benimseyen yazarlar bulunmaktadır. Bu yazarlar özel affin sadece üçüncü kişilerin zararlarının tazmin etmek için çıkarılması gerektiğini savunmuşlardır³¹⁹. Şarta bağlı özel aflar gibi şarta bağlı olmayanları da kabul ettiğimiz için bu düşünceye katılmamız mümkün değildir.

Özel affin idare hukuku alanında da etkileri ve sonuçları bulunmaktadır. Fakat bu alanda özel afla ilgili tartışmaya açık çok konu yoktur. Bu alanda özel af sadece mahkûmiyetin ceza sonucunda niteliğinde ve uygulamaları için idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı disiplin cezalarıyla kabahatler karşılığındaki idari yaptırımlar açısından etkisi söz konusu olabilir. Ancak bunun olması için özel af kanunun açık bir hüküm öngörmesi ile mümkündür. Böyle bir düzenlenmenin yapılmaması durumunda bu yaptırımların ortadan kalkmayacağı kabul edilmelidir. Çünkü özel af kural olarak sadece asli cezaya etki etmektedir. Mahkûmiyetle ilgili diğer sonuçlara etki etmemektedir. Özel af ceza mahkûmiyetinden ayrı olarak uygulanan disiplin cezaları ve idari yaptırımlar açısından etkisi bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle özel af bu idari cezaları kaldırmamaktadır³²⁰.

³¹⁷ 11.04.1935 tarih ve 2981 no.lu RG

³¹⁸ Mustafa Özen, "Ceza Hukukunda Fikri İçtima", *TBB Dergisi*, 2007, s.143.

³¹⁹ Keyman, s.127.

³²⁰ Yalçın Sancar, *Müteselsil Suç*, s.138.

SONUÇ

Toplumdaki mevcut düzeni korumak; düzeni bozan, hukuka aykırılık teşkil eden ve cezai müeyyide öngörülen davranışların cezalandırılmalarını sağlayan ceza kanunlarıyla mümkün olmaktadır. Ceza Kanunları ile kurallara aykırı davrananlara uygulanacak birtakım müeyyideler, hak mahrumiyetleri bulunmaktadır. Bunlar kimi zaman hayata, vücuda ve özgürlüğe dair olmakla birlikte kimi zaman da malvarlığı ile ilgilidir. Cezaların ve hak mahrumiyetlerinin hedeflenen sonuca ulaştırıp ulaştırmadığı hususu her zaman tartışma konusu olmuştur. Doktrinde genel kabul gören görüşe göre ceza kanunlarının amacı suç işleyen kişinin acı çekmesini sağlamak değil onu ıslah edip tekrar topluma kazandırabilmektir. Böylece toplumda huzur ve barış hâkim olacaktır. Fakat maddi hukuk kuralları, muhakeme usulü kuralları ve infaz sistemi ile alakalı kimi yetersiz veya yanlış yasal düzenlemeler bu amaca ulaşılmasına ya da amacın sapmasına sebep olabilmektedir. Bu sebeplerle ‘af’ kavramı zaman zaman gündeme gelmektedir. Af kanunlarının gayesi bozulan düzenin tekrar sağlanması olsa da idari yönü ağır basmaktadır ve işlenen suçun cezasız kalmaması gerektiği kuralının istisnasıdır. İdari yönü ağır bastığından yargı bağımsızlığını zedelediği, yargıya müdahale edildiği gerekçeleriyle eleştirilmekle birlikte çoğu devlet tarafından da düzenleme yapılan bir alandır. Yine de af konusuna ihtiyatlı yaklaşmakta ve toplumsal olarak da genellikle genel af kavramı kabul görmemektedir.

Af, kelime anlamı olarak bağışlama, mazur görme demektir. Ceza hukuku literatüründe suç, kusur veya hatanın bağışlanmasıdır. Devletin cezalandırma yetkisini belirli bir süre kullanmamasıdır. Amaç adalet ve toplumsal fayda iken konu kendisine cezai yaptırım bağlanan eylemlerdir. Af düşme sebeplerindedir. İnfazdan önce uygulandığında ceza verilmesine engel olurken, infazdan sonra uygulanması halinde cezayı tamamen veya kısmen ortadan kaldırır. Af kavramının ceza hukukunu mu ceza muhakemesini mi ilgilendirdiği tartışmalıdır ancak genel kabule göre cezayı ortadan kaldırdığından ceza hukukuna ilişkindir. Türk Hukukunda genel af ve özel af vardır. Genel afta eylem suç olmaktan çıkarılmakta, özel afta ise eylem suç olmaya devam etmekte fakat bir süre cezalandırılmamakta, ceza azaltılmakta veya değiştirilmektedir. Genel af siyasi dönem değişikliklerinde, yasa şeklinde, yanlış yargı kararlarını ortadan kaldırıp yanlış ceza politikalarını düzeltmek amacıyla çıkarılır. Özel af cezayla ilgili olup adli hataların düzeltilmesi, cezaların şiddetinin azaltılması, yaşlı ve hasta hükümlülerin infazında kolaylık sağlanması amaçlarıyla yapılır. Her iki af çeşidinin de

toplu ve özel olarak yapılması mümkündür. Yasal bakımdan af; kamu davasını düşüren ya da dava sonucunda verilen cezayı ortadan kaldıran, azaltan veya değiştiren düzenlemelerdir. Af çıkarma yetkisi TBMM'ye aittir. Zorunlu olan çoğunluk 3/5'tir (3.10.2001 Tarih ve 4709 sayılı yasa ile 87. Maddede yapılan değişiklik). Fakat genel af ve özel affın dışında 1982 Anayasasının 104. Maddesinde 'sürekli hastalık, sakatlık ve yaşlılık' nedenlerine özgü olarak Cumhurbaşkanı'na belirli kişilerin cezalarını hafifletme ya da kaldırma yetkisi de verilmiştir.

Devletleşmenin olmadığı dönemlerde suça karşı ceza yaptırımını mağdurun yakınları veya kabilesi uyguluyordu. Kişiyeye ve mala karşı suçlarla karşılaşmakta, bunun için de ceza yargılamasına ihtiyaç duyulmayıp öç alma şeklinde karşılık verilmekteydi. Bu durum öç alırken eşit davranılmamasına, kan davalarının ortaya çıkmasına sebebiyet vermekteydi. Olumsuz neticeleri düzeltmek için kabileden uzaklaştırma, kısas, diyet ve uzlaştırma kurumlarının uygulandığı görülmektedir. Bu uygulamalar başta kişinin tercihine bırakılmışken sonradan zorunlu kabul edilerek kişisel öç alma halini azaltmıştır. Zorunluluk ise devletleşme ve bununla birlikte cezalandırma yetkisinin devlete ait hale gelmesiyle oluşmaya başlamıştır. Af kavramının suç ve ceza kavramı ile paralel olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Günümüzdeki kadar ayrıntılı ve düzenli olmasa da çok eski ceza hukuku metinleri olan Manu, Hammurabi, Cengiz Yasaları, Asur ve Hitit yazıtlarında af hükümleri yer almaktadır.

Devletleşme ile birlikte cezalandırma yetkisi devlete geçmiş, af yetkisi meclise verilmeye ancak meclisin yanında devlet başkanının da af yetkisinin olduğu kabul edilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte af için öngörülen belirli ve düzenli bir sistem olmamıştır. Dinler bakımından da af, iyi bir davranış olarak görülmüş, semavi dinlerde kişilerin ve devletin eliyle yapılabileceği kabul edilmiştir.

İslam hukukunda kişiye karşı suçlarda af hakkı mağdura ve onun yakınlarına aittir. Kur'anda Allaha karşı işlendiği belirtilen suçların cezaları değişmez ancak uygulanma koşulları sıkıdır. Bazı suçlar bakımından ise hâkimin takdir yetkisi vardı ki bunlar tazirle cezalandırılacak suçlardır.

Osmanlı döneminde af yetkisi padişaha aitti. Kadılar padişahın af yetkisini vekâleten kullanıyordu. Kişisel suçlarda mağdurun ve yakınlarının af yetkisi vardı. 1876 yılında çıkarılan Kanuni Esasi ile af yetkisi anayasal güvence altına alınarak özel affın padişaha ait olduğu, genel affın meclisin yetkisinde olduğu belirtilmiştir.

1921 anayasasıyla meclisin af yetkisi olduğu kabul ediliyordu. Sonrasında anayasalarımızın hepsinde genel ve özel af ayrımı yapılmış, meclis yetkili kılınmıştır.

Genel af ve özel affin ortak ve farklı yönleri vardır. Genel af hüküm kesinleştikten sonra çıkmışsa hükümlünün bu affi reddetme hakkı yoktur. Toplumun cezalandırma yetkisinden vazgeçmesi mümkünken kişinin aldığı cezayı çekme hakkından bahsedilemez. Ancak cezası kesinleşmemişse affi reddedip yargılamaya devam edilerek suçsuzluğunun ortaya çıkarılmasını isteyebilir. Hukukumuzda ret hakkı 113 sayılı Af Yasası ile tanınmıştır. Kişiseldir ve bir kere ret yapılıncı retten vazgeçilemez. Ancak kişi ret hakkını kullanarak yargılanması sonucu ceza alsa bile cezayı çekmeyecektir. Özel affa ilgili ise düzenleme yoktur.

Genel af da özel af da çıkarıldıktan sonra kazanılmış hak olması nedeniyle ve çıkarılma amacına aykırı olacağından dolayı geri alınamaz. Yargı organları af çıkaramaz fakat affin sonuçları yargıyı ilgilendirmektedir. Af ile ceza yasaları geçici olarak kaldırılmakta olduğundan mağdurların özel hukuk talepleri geçerli olmalıdır. Özellikle özel affa sadece infaz engellenir, bunun dışında hüküm sonuçlarını doğuracaktır.

Af kanununda gerekçe yani amaç muhakkak bulunmalıdır. Bu durum kanunun toplumda kabul görüp görmemesiyle yani meşruiyetiyle alakalıdır. Affin çıkması siyasi otoriteye bağlı olduğundan meşruluğu hep tartışılmalıdır. Bu yüzden devlet çok gerekli durumlarda cezalandırma hakkından vazgeçmelidir. Çoğu ülkede af yetkisi çoğunluk adına karar alabilecek olan meclise verilerek affa meşruiyet kazandırılmaya çalışılmıştır. Affi siyasi emellere alet etmek doğru olmadığı gibi cezalandırma hakkına istisna hakkı tanımamak da doğru değildir. Her affin hukukiliği irdelenmelidir. Yani hukukiliği siyasi niteliğinin ardında kalmamalıdır. Af yetkisinin sınırları hukukun üstünlüğü ve evrensel hukuk ilkeleriyle çizilmelidir.

Mevcut yasaların zamanın gerisinde kalarak sosyal ihtiyaçlara cevap vermede yetersiz kaldığını, yasal düzenlemelerin birbiriyle çelişen maddeleri nedeniyle adaletsizlik ve orantısızlık ortaya çıktığını düşünenler affin zorunlu olduğunu savunur. Demokrasi yönetimi ceza hukuku yasalarının insancıl olmasını ve affi gerekli kılar. Diğer görüştekiler ise affi siyasilerin kendi çıkarları için araç olarak kullandıklarını savunurlar. Bazen af için zaruret hâsıl olsa da haklı olduğu anlamına gelmez. Suçun cezası uygulanmalıdır ve af hukuk dışı amaçlarla kullanılabilir bir müessesedir. Ceza kanunları mutlak olarak uygulanmazsa caydırıcılığı olmayacaktır ve af kurumu bu caydırıcılığı azaltır. Af uygulanmadan önce adli tahkikat yapılmadığı için kişiler arası

adaletsizlik olmakta, cezasını çekmeden veya ıslah olmadan çıkan suçlu tekrar suç işleyerek yeni mağduriyetlere sebep olmaktadır. Suç sonucunda infazdan vazgeçilmek isteniyorsa af yerine şartlı salıverme, önödeme, şikâyetten vazgeçme, yargılamayı yenileme, hapis cezasını erteleme veya paraya çevirme gibi kurumlar düşünülmelidir. Genel çerçeveyi yasama organı çizmeli, yargı ayrıntıları düzenlemelidir. Diğer bir görüşe göre af cezaların hafifletilmesi şeklinde uygulanmalıdır.

Af kamu hukuku alanlarından ceza hukuku ile ilişkilidir. Af kişi lehine bir atıfet işlemidir. Hukuki olmakla birlikte siyasi yönü ağır basar.

Onarıcı adalet anlayışında kişilerin mağduriyetlerinin uzlaştırma, zararın tazmin edilmesi ve onarıcı adalet görüşmeleri ile mağdurun zararının karşılanması ile tarafların anlaşmaları söz konusu olmakta, devlet tarafından kişisel suçlar affedilmemektedir. Onarıcı adalet anlayışı ile af kavramı bağdaşmamakla birlikte affın mağdurun zararının karşılanması gibi bir takım şartlara bağlanması halinde af olumlu bir araç olabilecektir.

Genel af kanunları belirli bir zaman askıya aldığından kanunlar kadar güçlü bir konumda bulunmakta, yasama işlemi olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden kanunla yapılmalıdır. Özel af ise yasama ve yürütme işlemi niteliğindedir. Af yetkisi yargılama organı olan mahkemelerin yargılama usullerine uygun olarak verdiği kararların yasama organı tarafından değiştirilmesidir. Yasama organı af yetkisini Anayasadan almaktadır.

Af kavramı ceza hukuku ile de yakından alakalıdır. Ceza hukuku alanında kişisel öç alma dönemi, ilahi ve kamusal öç alma dönemi, insancılık dönemi ve çağdaş dönem bulunmaktadır. İlk olarak kişisel öç alma dönemi, devlet kavramının henüz ortaya çıkmadığı ilkel zamanlarda uygulanmıştır. Kısas, diyet ve uzlaşma kurumları uygulanmıştır. Devlet kavramının ortaya çıkmasıyla toplumlarda kamu otoritesi oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde devlet gücünü elinde bulunduran kişilerin, suç işleyen kişileri cezalandırma hak ve yetkisi bulunmaktaydı. Kamu gücüne sahip kişiler, kendilerini Tanrının temsilcisi olarak görmekteydiler ve cezalandırma yetkisini Tanrıdan aldıklarını ifade etmekteydiler. Toplum düzenini bozanlar ve din kurallarını ihlal edenler ağır cezalara çarptırılıyordu. İnsan onurunu zedeleyen cezalar vardı ve cezaevlerinde çok kötü şartlar bulunmaktaydı. Mahkûmların ıslahına yönelik yöntemler uygulanmamaktaydı. Diğer bir söylemle bu dönemde insan haklarına aykırı bütün ceza koşulları bulunmaktaydı. Ceza hukukunda diğer bir dönem insancılık dönem olarak sınıflandırılmaktadır. Bu dönem 1789 Fransız İhtilali'nden önce var olan hukuk sistemi ve ceza adaletine tepki olarak ortaya konan görüşlerin uygulandığı bir dönemdir. Çünkü

cezalar çok şiddetli olmasına rağmen suç olgusu varlığını halen devam ettirmekteydi. Cezaların eşitliği ve kişiselliği kavramları yasalara girmeye başlamıştır. Yine bu ekol sayesinde cezaların ve suçların yasallığı ilkesi de yasalara girmeye başlamıştır. Cezası ölüm olan suçlar azaltılmıştır ve vahşi infaz ve işkenceler sonlandırılmıştır. Bu ekolün etkilerini 1789'da Fransa'da yayınlanan "İnsan Hakları Bildirgesi"nde görmek mümkündür.

Ceza hukuku, suç oluşturan fiil ve davranışların neleri kapsadığını, bu fiil ve davranışları yapanlara ne gibi cezalar verileceğini belirten hukuk kurallarının tümü olarak adlandırılmaktadır. Ceza hukukunda af konusunun hukuki niteliği tartışmalı bir konudur. Af kurumunun hukuki niteliği açısından ceza hukuku müessesesi ya da ceza muhakemesi müessesesi mi olduğu konusu tartışmalıdır. Türk ceza hukukunda af maddi ceza hukukuna ait bir müessesedir. Af, suçluların cezalandırılabilmesinin ortadan kalktığı ve devletin cezalandırma hakkını kullandığı bir kurumdur. Ayrıca bu kurum kamu yararı unsurunu ortadan kaldırmaktadır. Bir müessesenin hukuki niteliği, sistem içindeki yerine ve diğer kurumlarla ilişkisine göre belirlenmelidir. Bu bağlamda af, ceza hukukuna ait bir müessesedir. Ceza hukuku amaçlarını gerçekleştirmek için affı bir araç olarak kullanmaktadır.

Bazı ülkelerde af yetkisinin sınırları Anayasalar tarafından belirlenmiştir. Bizim Anayasamızda ki tek sınırlama orman suçlarıyla ilgilidir. Anayasamızın m.169/3'te orman suçlarıyla ilgili genel ve özel af yapılamayacağı düzenlenmiştir. Bizim Anayasamızda ki tek sınırlama orman suçlarıyla ilgilidir. Anayasamızın m.169/3'te orman suçlarıyla ilgili genel ve özel af yapılamayacağı düzenlenmiştir. Katıldığımız bir görüşe göre devam eden bir hastalığı olan, sakatlık ve yaşlılık hali bulunan bir kişinin sadece orman suçu işlediği için af kapsamına alınmaması doğru değildir.

Uluslararası hukuk genel olarak genel affı sınırlandırmaktadır. Ancak uluslararası hukukun affı sınırlandırması yeni bir konudur. Af kavramının temelinin sarsılması, ağır insan hakları ihlallerinin olmasıyla birlikte başlamıştır. Af yasağını temellendirmek için devletlere soruşturma, kovuşturma ve cezalandırma zorunluluğu getiren düzenlemelerden yola çıkılmıştır. Bu duruma Birleşmiş Milletlerin 1948 tarihli m.6'da bulunan "Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi" m. 4'te bulunan 1984 tarihli "Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Gayriinsani ve Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi" örnek olarak verilebilir. Yargılama yapma zorunluluğu affın temel bir sınırı olarak görülmektedir.

Ancak bu sınır otomatik bir af yasağını kapsamamaktadır. Sonuç olarak uluslararası yazılı hukukun bu konuda yetersizliği devam etmektedir. Ancak bilhassa ulusal Anayasa Mahkemeleri ve uluslararası insan hakları mahkemeleri affın sınırlarını belirleyen yerleşik içtihatlar oluşturmaktadırlar. Birleşmiş Milletlere göre af, bir iç savaşın ya da bir silahlı iç çatışmanın sonunda barış ve uzlaşmanın hukuki olarak göstergesidir. Fakat Birleşmiş Milletlere göre, ağır insan hakları ihlali ve soykırım gibi insanlığa karşı işlenen suçlarda af çıkarılamaz. Avrupa Birliği İnsan Hakları İlke Kuralları m.2’de yer alan işkence, insanlık dışı uygulamalar ya da onur kırıcı uygulamalardan bahsederken “cezasızlık ile mücadele” başlığı altında af yasağına da değinilmektedir. Uluslararası Ceza Hukuku Derneği de bu görüşü desteklemektedir. Böylelikle uluslararası hukukta insanlığa karşı işlenen suçlar af kapsamından çıkarılmaktadır. Ancak bu durum henüz yazılı bir kuralla desteklenmemiştir. Uluslararası düzeyde işkence suçları, savaş suçları ve ağır insan hakları ihlalleri için af kurumunun kullanılması engellemeye başlanmıştır. AİHM başlarda devletin genel af çıkarmasını sözleşme ihlali saymazken sonraki yıllarda devletin yaşam hakkını koruma yükümlülüğü olduğu gibi yaşam hakkıyla ilgili suçlarda etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğü olduğunu vurgulamıştır. AİHM, kamu görevlilerinin yaşama hakkını ihlal etmesi durumunda afftan yararlanmalarıyla ilgili birçok karar vermesine rağmen af yasağıyla ilgili kesin bir hükümden bahsetmemiştir. Uluslararası Ceza Mahkemesine göre devlet suçu yargıladığı gibi istediği zamanda affetme yetkisine sahip değildir. Bu durumlarda kendisinin duruma müdahale edeceğini belirtmiştir. Ülkemizde ise Anayasa Mahkemesi işkence suçunu düzenleyen maddenin af kapsamı dışında bırakılmasının Anayasaya aykırı olmadığını vurgulamış, af yetkisinin evrensel hukuk kuralları çerçevesinde kullanılması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Uluslararası hukuk devletin yaşam hakkını koruma yükümlülüğü olduğu gibi yaşam hakkıyla ilgili suçlarda etkili ve tarafsız bir soruşturma yapma yükümlülüğü bulunduğunu vurgulamış, işkence ve insanlığa karşı işlenen suçların af kapsamında olmaması gerektiğini belirtmiştir. Ancak bu konuyla ilgili kesin bir karar vermemiştir. Ülkemizde ise af yasağıyla ilgili uluslararası hukuk doğrultusunda kararlar bulunmaktadır.

Sonuç olarak, af kavramı suç ve cezalar var olduğundan beri var olmuş, niteliği her zaman tartışma konusu olmuş ve olmaya devam etmektedir. Tamamen yasaklanması da her halde uygulanması da mümkün değildir. Önemli olan kişi - toplum dengesi içinde mağdur ve suçlu arasında adalet sağlayacak şekilde uygulamaların yapılabilmesi;

hem mağduriyetlerin giderilmesi hem de suçlunun ıslah edilmesi ve suçların önlenmesi amacına hizmet etmesi gerekmektedir. Bu da af için belirli sınırlama ve yasaklamaların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda affın siyasi çıkarlar için bir araç olarak değil bir hukuk aracı olarak kullanılması gerekir.

KAYNAKÇA

- AKBULUT, İlhan; “Cezaların Tecili”, **Yargıtay Dergisi**, 1995, C. 21, S. 4, s.447-452.
- AKBULUT, İlhan; “İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar”, **AÜHFD**, 2003, C.52, S.1.
- ALACAKAPTAN, Uğur; “780 Sayılı Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkında Kanun”, **AHFD.**, 1965-1966, sayı 1-4.
- ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz; İnsan Hakları ve Sivil Toplum Örgütleri, www.abchukuk.com/makale/makale25.html, 15.04.2020.
- ANTOLISEI, Francesco, **Manuale di diritto penale-parte generale**, Milano 1997.
- ARMAĞAN, Servet; “Anayasa Hukuku Açısından Af Yetkisinin Değerlendirilmesi” Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kurulus Yıldönümü Sempozyumu, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Ankara, 25-26 Nisan, 2001, C.18, s. 355-357.
- ARTUK, Mehmet Emin / GÖKÇEN, Ahmet / YENİDÜNYA, Caner; **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Adalet Yayınevi, 8. Baskı, Ankara 2014.
- ATAR, Yavuz; **Türk Anayasa Hukuku**, Mimoza Yayınları, Konya, 2000.
- AVCI, Mustafa; “Kim Kimi Affedebilir?”; **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları**, Kamu Hukuku Arsivi, 1999, c. 2, sayı 3, s. 226.
- AYDIN, Ahmet Hamit / ALKIN, Haluk; “Af Kapsamına Giren Düzenlemelerin Meşruiyeti Sorunu”, **Amme İdaresi Dergisi**, 2002, c. 35, sayı 3, s. 56.
- AYVERDİ, İlhan; Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Lugatı, 2008.
- BAYTAZ, Abdullah; “Onarıcı Adalet Genel Bir Bakış”, **İÜHFM**, C. LXXI, S. 1, 2013, s. 118-119.
- BECCARIA Cesare, **Suçlar ve Cezalar Hakkında** (Çev.: Sami Selçuk), s.217-219.
- BETTIOL, Giuseppe; “Suç ve Cezanın Sükutu Meselesi” (Çev.: Faruk EREM), **AÜHFD**, 1955, C. XII, S. 1-2, s.13.
- BİLGE, Suat; **Ceza Hukukunda Af**, A.D-1943, s. 8.
- CAN, Mecit; “İslam Ceza Hukuku’nda Af”, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.
- CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide / ÇAKMUT, Özlem; **Türk Ceza Hukuku’na Giriş**, İstanbul: Beta Basım, 2006.
- DEMİRBAŞ, Timur; “Af Tartışmaları ve 4616 Sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Sırtlı Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”, Anayasa Mahkemesinin 39. Kurulus Yıldönümü Sempozyumu, **Anayasa Yargısı**, Ankara, 25–26 Nisan 2001a.

- DEVELİOĞLU, Ferit; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara 2008.
- DİNLER, Birol; **Ceza Hukukunda Af**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Doç. Dr. Metin Feyzioğlu), Ankara 2002, S.32-34.
- DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir; **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt I,II, III**, İstanbul: Beta Yayınları, 1997.
- DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir; **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C.III, 12.Bası, 1997.
- DÖNMEZER, Sulhi / ERMAN, Sahir; **Nazari ve Tetbiki Ceza Hukuku (Genel Kısım)**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1985, c. 1.
- EREM, Faruk / DANIŞMAN, Ahmet / ARTUK, M. Emin; **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayınları, 1997.
- EREM, Faruk; **Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku**, Ankara, 1985, C.II, s.417-418.
- FİLİPPONE, Antonio; L'esecuzione Penale(delle Pene Detentive, delle Pene Accessorie, delle Misure di Sicurezza), **Firenze** 1978, s.121.
- GAGLIARDİ, Elia; "Amnistia", **Enciclopedia Giuridica Italiana**, Volume 2, Parte II, Sezione Seconda, Milano 1892, s.2017.
- GÖLCÜKLÜ, Feyyaz; "Af", **Türk Hukuk Ansiklopedisi**, C.I, Ankara, 1962, s.308 ve 309.
- GÖZLER, Kemal; "Karsılastırmalı Anayasa Hukuku'nda Af Yetkisi", Anayasa Mahkemesi'nin 39. Kurulus Yıldönümü Sempozyumu, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Ankara, 25-26 Nisan 2001, C.18, s.313.
- GROPENGIEBER, Helmut / MEİBNER, Jörk, "Amnesties and the Rome Statute of the International Criminal Court", **International Criminal Law Review**, S. 5, 2005. <http://heinonline.org> (Erişim tarihi: 15.04.2020), s.271.
- GROPENGIEBER, Helmut; "Af – Tartışmalı Bir Hukuksal Kuruma Karşılastırmalı ve Tarihsel Bakış" (Çev.: Serap Keskin Kızıroğlu), **Türk Hukukunda ve Karşılastırmalı Hukukta Af Sorunu Sempozyumu**, Okan Üniversitesi, (27.12.2010, İstanbul) Kitabı içinde, s.31 vd.
- HAFIZOĞULARI, Zeki / ÖZEN, Muharrem; **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2010.
- HAFIZOĞULARI, Zeki; "Türk Ceza Hukukunda Cezalandırma Hukuki İlişkisi ve İlişkinin Sona Ermesi Nedenleri", Uğur Alacakaptan'a Armağan içinde, C. 1.

- HAFIZOĞULARI, Zeki; **Türk Ceza Hukuku Ders Notları**, Ankara: Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2007-2008, www.genbilim.com, 14.04.2020.
- ISIDORO, Blanco Cordero, “**Evrensel Yargı Yetkisi Hakkında Genel Rapor**”, 18.Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi (20-27 Eylül 2009, İstanbul) Kitabı içinde, s.337.
- İÇEL, Kayhan / DONAY, Süheyl; **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım 3. Kitap** İstanbul: 1999.
- İÇEL, Kayhan; **Yaptırım Teorisi**, İstanbul: Beta Yayınları, 2000.
- İÇLİ, Tülin Günsen; **Kriminoloji**, Ankara: Martı Kitabevi, 2004.
- İNCEOĞLU, Sibel; “Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Eşitlik ve Ayrımcılık yasağı Çerçevesinde Af, Şartla Salıverme, Dava ve Cezaların Ertelenmesi”, **Anayasa Yargısı Dergisi** 2001, S.18, s.42.
- KANAR, Ercan; İnsan Hakları Açısından Suç, Ceza, Cezaevleri ve Genel Af, **İnsan Hakları Yazıları**, 1998, sayı 2, s. 30.
- KAPLAN, Mahmut; “Onarıcı Adalet ve Türk Hukukuna Yansımaları”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 1, Haziran 2005, s. 62.
- KEYMAN, Selahattin; **Türk Hukukunda Af (Genel Af-Özel Af)**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1965.
- KUNTER, Nurullah; “Müteselsil Suç ve Af”, **İÜHFİM**, C.XVII, S.1-2, s.902-904.; Özek, a.g.m., s.140 142.
- KUNTER, Nurullah; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınları, 1989, s. 71.
- KUZU, Burhan; “Af Müessesesi ve Düşünceleri Açıklama Özgürlüğü”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu, **Anayasa Yargısı**, Ankara, 25–26 Nisan 2001.
- MALKOÇ, İsmail; **Açıklamalı İçtihatlı Türk Ceza Kanunu**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2001.
- MERAY, Seha L.; “**Ceza Hukukunda Af (Konusu Üzerine Bir Deneme)**,” Ankara: Türk Hukuk Kurumu Müsabaka Nesriyatı, No:1, 1944.
- Miele, Angelo; “Amnistia e Indulto Nell’attuale Momento Storico”, **Il Giusto Processo** 2003, S.5, s.80.
- MOLLA, Felice; “**Amnistia, Indulto e Grazia**”, Rivista del Diritto Penitenziario, 1940/1, s.131.
- ÖNDER Ayhan, **Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler**, İstanbul 1963.

- ÖNDER, Ayhan; **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, İstanbul: 1991.
- ÖNDER, Ayhan; **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Cilt :II–III, İstanbul, 1992.
- ÖZBEK, Veli Özer; **Türk Ceza Kanununun Anlamı (TCK İzmir Şerhi)**, Genel Hükümler, Ankara, 2010.
- ÖZBUDUN, Ergun; **“Türk Anayasa Hukuku”**, Ankara:1989, s. 164.
- ÖZEK, Çetin; “Umumi Af”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C.XXIV, S.1-4.
- ÖZEN, Mustafa; “Ceza Hukukunda Fikri İçtima”, **TBB Dergisi**, 2007, 14(2) s.143.
- ÖZKUL, Fatih; 1982 Anayasasında Cumhurbaşkanı (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2011, s.141.
- ÖZTÜRK, Bahri / ERDEM, Mustafa Ruhan; **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, Ankara 2011.
- PANTANİ, Carlo; “Amnistia-Indulto-Grazia”, *Lo Stato Civile Italiano*, **Luglio** (Temmuz) 2005, s.550.
- PISAPIA, Gian Domenico; **İtalyan Ceza Hukuku Müesseseleri**, Padova 1965 (Çev.: Atıf AKGÜÇ).
- POLAT, Ali; **Üç Bin Yıllık Birikim**, İstanbul: Enes Matbaası, 2001.
- POMANTI, Pietro; **I Provvedimenti di Clemenza** (Amnistia, Indulto e Grazia), Milano 2008,
- SANCAR, Mithat; “Geçmişin Hesabı, Geleceğin İnşası”, **Birikim Dergisi**, S.134-135 (Haziran Temmuz 2000), s.92-98.
- SANCAR, Türkan Y.; “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun’un Hukuksal Niteliği ve Sonuçları”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kurulus Yıldönümü Sempozyumu, **Anayasa Yargısı**, Ankara, 25-26 Nisan 2001.
- SEYDİOĞULLARI, İbrahim H.; “Türkiye’de Ceza Afları: Ankara’da Af Konulu Alan Araştırması”, **Polis Bilimleri Dergisi**, C.8 (3-4), S.1-28.
- SEYDİOĞULLARI, İbrahim H.; Türkiye’de Ceza Afları ve Afların Toplum Üzerindeki Etkileri: Ankara’da Af Konulu Anket Çalışması ve Analizi, 2004.
- SHERMAN, Lawrence W. / STRANG, Heather / BEKAR, Elif Canpolat; " Delil Temelli Hüküm Olarak Onarıcı Adalet", **Jornal of Penal Law and Criminology**, Yayın Tarihi: 23.08.2014, C.2, S(1-2), s. 287-289.
- SOYASLAN, Doğan; “Af”, Anayasa Mahkemesi’nin 39. Kurulus Yıldönümü Sempozyumu, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Ankara, 25–26 Nisan 2001.

- SÖZÜER, Adem; “Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616 sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği ile Bu Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu”, **Anayasa Yargısı Dergisi** 2001, S.18.
- ŞAFAK, Ali; **Ceza Hukuku**, Ankara: Roma Yayınları, 2005.
- TANER, Fahri Gökçen; **Ceza Hukukunda Zamanlaşımı**, Ankara, 2008, s.58.
- TANER, Tahir; **Ceza Hukuku Umumi Kısım**, İstanbul 1953.
- TOKDEMİR, Sercan; "Türkiye’de Namus Suçları: Namus Cinayetlerini Yeniden Düşünmek ve Onarıcı Adalet Sistemini Kullanarak Toplumu Yeniden Yapılandırmak”, **Hukuk ve Adalet Dergisi**, 2013, C.4, S.2, s. 268.
- TOROSLU, Nevzat / FEYZİOĞLU, Metin; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2008.
- TOROSLU, Nevzat; **Ceza Hukuku**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2005.
- TOROSLU, Nevzat; **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu**, Ankara: 1970.
- TOSUN, Öztekin; Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri I, İstanbul: **ÜHF Yayını**, 1984.
- TÖREN, Yücel Mustafa; **Kriminoloji**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2008.
- ULUÇ, Mehmet R; 113, 134 ve 218 sayılı Af Kanunları Hakkındaki 06.01.1994 günlü Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararının Ceza Hukuku Prensipleri Karsısındaki Durumu, **İÜHF.M.**, c. XXX, İstanbul, 1965.
- UMUR, Ziya; **Roma Hukuku, Tarihi Giriş-Kaynaklar- Umumi Mefhumlar- Hakların Himayesi**, İstanbul: 1984.
- VİNCENZO Manzini, Trattato di diritto penale italiano, V.III, Torino 1981, s.379.
ww.genbilim.com/content/view/4068/88/, 14.04.2020, 12:20.
- YILDIRIM, Ali / ÇELEBİ, Suat, **Politik Genel Af**, Ankara: Mayıs Yayınları, 1986.
- YÜCE, Turhan Tufan; “**Ceza Hukukunun Temel Kavramları**”, Ankara: 1985.

EKLER

EK 1. Etik Kurulu Onay Belgesi

ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) (.....) Sayfa Ölçeği. 2) (.....) Sayfa Anketi. 3) (.....) Sayfa Formları. 4) (.....) Sayfa

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Seçkin SÜZÜLMÜŞ	ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü Müdürlüğünde Evrakın Aslı İmzalıdır TARİH: 21/ 05/ 2020
--	---

TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU

1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.

2. Anılan konu Hukuk faaliyet alanı içerisine girmektedir.

1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI	A.B.D. BAŞKANININ ONAYI
Adı Soyadı: Tank Polat İŞOĞLU	Adı - Soyadı:	Adı Soyadı: Murat KOÇ	Adı Soyadı: Yücel ERTEKİN
Unvanı: Dr. Öğr. Üyesi	Unvanı:	Unvanı: Doç. Dr	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası: (Evrak onayı e posta ile alınmıştır.)	İmzası:	İmzası: (Evrak onayı e posta ile alınmıştır.)	İmzası: (Evrak onayı e posta ile alınmıştır.)
... / ... / 2020	... / ... / 20...	... / ... / 20...	... / ... / 20...

ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER

Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Ali Engin OBA	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası : (Evrak onayı e posta ile alınmıştır.)	İmzası : (Evrak onayı e posta ile alınmıştır.)	İmzası : (Evrak onayı e posta ile alınmıştır.)	İmzası : (Evrak onayı e posta ile alınmıştır.)	İmzası : (Evrak onayı e posta ile alınmıştır.)
... / ... / 2020	... / ... / 2020	... / ... / 2020	... / ... / 2020	... / ... / 2020
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi

☒ OY BİRLİĞİ İLE ☐ OY ÇOKLUĞU İLE	 	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, 21 / 05 / 2020 - 01 / 06 / 2020 tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli izin verilmesi taraflarımızca uygundur.
---	--	--

AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRÜNE ONAYLATILARAK ENSTİTÜ SEKRETERLİĞİNE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA YAZININ PUNTO SU İSE 12 (ON İKİ) PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILARAK ÇIKTI ALINACAKTIR.

EK 2. Etik Kurulu E Posta Onay Belgeleri

Tez Danışmanı E Posta Onayı

polat isoglu <polatisoglu@cag.edu.tr>
8.09.2020 Sal 18:14
Kime: Siz; isogluhukuk@hotmail.com

Tez danışmanı olarak Etik Kurulu Onay Talebini imzaladığımı bilgilerinize sunarım.
Dr. Öğr. Üy. Polat İsoğlu

--
Mobil Yandex.Mail'den gönderildi

08.09.2020, 21:00, "Seçkin SZLMS" <seckinsuzulmus@hotmail.com>:

Değerli Hocam
. Tezim için sayın kurulunuzun onayı gerekmektedir.
Bilgi ve uygun görüşlerinize arz ederim.

Saygılarımla.
Seçkin SÜZÜLMÜŞ

ABD. Başkanının E Posta Onayı

Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi <hukukfakultesi@cag.edu.tr>
5.09.2020 Cmt 15:04
Kime: Siz

ONAYLIYORUM.
Prof. Dr. Yücel ERTEKİN
Hukuk Fakültesi Dekanı

From: Seçkin SZLMS [mailto:seckinsuzulmus@hotmail.com]

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürünün Onayı

muratkoc@cag.edu.tr

3.09.2020 Per 13:44

Kime: Siz; YÜCEL ERTEKİN; ŞENOL KANDEMİR; ŞENOL KANDEMİR; Deniz Aynur GÜLER; Deniz Aynur GÜLER ve 4 kişi daha

+ aycankol@

Uygundur

03.09.2020, 16:00, "Seçkin SZLMS" <seckinsuzulmus@hotmail.com>:

Değerli Hocalarım;
Kamu Hukuku ABD. öğrencinizim. Tezim için sayın kurulunuzun onayı gerekmektedir.
Bilgi ve uygun görüşlerinize arz ederim.

Saygılarımla.
Seçkin SÜZÜLMÜŞ

Etik Kurulu Başkanının E Posta Onayı

basaran@cag.edu.tr

1.09.2020 Sal 13:21

Kime: Siz; YÜCEL ERTEKİN; ŞENOL KANDEMİR; ŞENOL KANDEMİR; TARIK POLAT İŞOĞLU; TARIK POLAT İŞOĞLU ve 8 kişi daha

Tezle ilgili etik acidan herhangi bir sorun yoktur. Prof. Dr. Mustafa Basaran

15:08, September 1, 2020, "Seçkin SZLMS" <seckinsuzulmus@hotmail.com>:

Değerli Hocalarım;
Kamu Hukuku ABD. öğrencinizim. Tezim için sayın kurulunuzun onayı gerekmektedir.
Bilgi ve uygun görüşlerinize arz ederim.

Saygılarımla.
Seçkin SÜZÜLMÜŞ

Etik Kurulu Üye E Posta Onayı

Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi <hukukfakultesi@cag.edu.tr>

5.09.2020 Cmt 15:04

Kime: Siz

ONAYLIYORUM.

Prof. Dr. Yücel ERTEKİN

Hukuk Fakültesi Dekanı

From: Seçkin SZLMS [mailto:seckinsuzulmus@hotmail.com]

Etik Kurulu Üye E Posta Onayı

Deniz Aynur Güler <adguler26@gmail.com>

4.09.2020 Cum 18:24

Kime: Siz

UYGUNDUR

4 Eyl 2020 Cum 21:20 tarihinde Seçkin SZLMS <seckinsuzulmus@hotmail.com> şunu yazdı:

Değerli Hocalarım;

Kamu hukuku yüksek lisans öğrencinizim. Tezim ile ilgili olarak sayın kurulunuzun onayı gerekmektedir. Bilgi ve uygun görüşlerinize arz ederim.

Seçkin SÜZÜLMÜŞ

Etik Kurulu Üye E Posta Onayı

ozgecetiner@cag.edu.tr

7.09.2020 Pzt 13:04

Kime: Siz

Bilgi: enginoba@hotmail.com

Merhaba,

Etik kurulu onay talebiniz Prof. Dr. Ali Engin Oba tarafından uygun görülmüştür.

İyi çalışmalar dileriz,
Arş. Gör. Özge Çetiner

04.09.2020, 21:20, "Seçkin SZLMS" <seckinsuzulmus@hotmail.com>:

Değerli Hocalarım;

Kamu hukuku yüksek lisans öğrencinizim. Tezim ile ilgili olarak sayın kurulunuzun onayı gerekmektedir. Bilgi ve uygun görüşlerinize arz ederim.

Seçkin SÜZÜLMÜŞ

Etik Kurulu Üye E Posta Onayı

mustafa tevfik Odman <mustafatevfikodman@gmail.com>

2.09.2020 Çar 05:58

Kime: Siz

Etik açıdan tez ile ilgili bir sorun bulunmamaktadır.

Değerli Hocalarım;

Kamu hukuku yüksek lisans öğrencinizim. Tezim ile ilgili olarak sayın kurulunuzun onayı gerekmektedir. Bilgi ve uygun görüşlerinize arz ederim.

Seçkin SÜZÜLMÜŞ

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad-Soyad : Seçkin SÜZÜLMÜŞ

Doğum Tarihi ve Yeri: Adana-30/03/1987

İletişim e-posta : seckinsuzulmus@hotmail.com

EĞİTİM

Lisans : Çukurova Üniversitesi Felsefe Grubu Öğretmenliği

Yüksek Lisans : Çağ Üniversitesi SBE- Kamu Hukuku Tezli YL (2017-2020)

